

SVOBODNA BESEDA

34 / REVIJA ZZB ZA VREDNOTE NOB SLOVENIJE /

70 LET
ZVEZE BORCEV

avgust 2018

cena 3 eur

Letnik IV

ISSN 2463-8218

9 772463 821805

Nekoč in danes na Triglavu

Uvodnik / Srečo Knafelc

Mogoče pa je skrajni čas

STRAN 3

Kolumna / Jože Poglajen

Trinajstica

STRAN 6

Kolumna / Martin Premk

Ugledna doktorja propagandnih znanosti

STRAN 7

Stičišče spominov in opominov na nesmiselnost vojn

Ruska kapelica pod Vršičem

Pri Ruski kapelici pod Vršičem je bila tradicionalna spominska slovesnost ob 102. obletnici postavitve lesene pravoslavne cerkvice, posvečene umrlim ruskim ujetnikom v prvi svetovni vojni. Tudi tokrat so se zbrali številni politiki, gospodarstveniki, kulturniki in cerkveni dostojanstveniki iz Slovenije in Rusije. Med udeleženci sta bila tudi prvi predsednik Republike Slovenije Milan Kučan in ljubljanski župan Zoran Jankovič.

// BESEDILO: **Janez Alič** // FOTO: **Boris Nemec**

Častni pokrovitelj prireditve, ki jo pripravlja Društvo Slovenija Rusija, je bil predsednik Republike Slovenije Borut Pahor, ki je zbrane tudi nagovoril. »Letos pozno jeseni bo minilo sto let od konca prve svetovne vojne. Današnje žalno, a vedno tako čudovito slovesnost ob Ruski kapelici smemo imeti za začetek svetovnega zaznamovanja konca prve svetovne vojne, ki se bo sklenilo sredi novembra v Parizu,« je dejal v uvodu in nadaljeval: »Toda tudi obletnico konca prve svetovne vojne spremljajo mešani občutki. Vemo, da se človeštvo iz prve svetovne vojne ni naučilo dovolj, da bi

za medsebojno spoštovanje, sodelovanje in mirno urejanje vseh sporov. Prizadevanje za trajen mir je najplemenitejše stremenje sodobnega človeštva.«

Slovesnosti so se udeležile tudi delegacija Ruske federacije, vodil jo je minister za digitalni razvoj, zveze in množične komunikacije Konstantin Noskov, ruske pravoslavne cerkve in delegacija mesta Sankt Peterburg. Po besedah ministra Noskova je Ruska kapelica »edinstven kraj, ki globoko gane vsakega Rusa. Tu začutimo povezavo med stoletji in generacijami, ki nas združuje tako s predniki kot z zanamci. Simbolično je, da je kapelica preživela

Tradicionalne prireditve pod Vršičem se je udeležilo več kot tisoč ljudi, med njimi tudi prvi predsednik Slovenije Milan Kučan in ljubljanski župan Zoran Jankovič.

Zbrane, vseh udeležencev je bilo več kot tisoč, sta nagovorila tudi predstavnica Društva Slovenija Rusija Tatjana Komarova in kranjskogorski župan Janez Hrovat, ki je spomnil, da so domačini med prvo svetovno vojno na tem območju nastanjenim tujim vojakom dali materialno in moralno podporo, po koncu vojne pa so skrbeli za Rusko kapelico in jo vzdrževali. Sčasoma je, tako Hrovat, postala stičišče opominov na nesmiselno trpljenje, postane pa naj tudi opomin, kako pomembna je strpnost med ljudmi.

Obisk Konstantina Noskova je zunanji minister Karel Erjavec izkoristil za pogovor o gospodarskem sodelovanju med državama. Kot so sporočili z ministrstva za zunanje zadeve, je za Slovenijo in Rusijo pomembno, da se je obseg blagovne menjave med državama lani povečal za 15 odstotkov. Optimizem vlivajo tudi letošnji podatki o blagovni menjavi, o rastočem številu turističnih prenočitev in o obsegu investicij. Naraščajoče gospodarsko sodelovanje velja nadaljevati in krepiti. Ministra sta se strinjala, da realizacija projektov poteka skladno z načrti, obenem pa velja seznam skupnih projektov dopolnjevati in usmerjati tudi na področja skupnih vlaganj in prenosa znanja.

Dogajanje izpod Vršiča se je zatem preselilo v Kranjsko Goro, kjer so pripravili bogat kulturni program in druženje udeležencev. ●

Udeleženci spominske slovesnosti so počastili spomin na ruske ujetnike, ki jih je zasul snežni plaz z Mojstrovke.

preprečilo drugo, še hujšo, še bolj uničujočo in še bolj nečloveško. To nas upravičeno skrbi in vznemirja. Postavljamo si najbolj preprosto vprašanje: ali smo se iz tragedije prve in druge svetovne vojne naučili dovolj, da ne bo tretje? Upanje za trajen mir obstaja. Mir je najbolj navdihujoč smisel naših prizadevanj

vse te zgodovinske kataklizme, ki jih je Evropa doživljala v zadnjem stoletju, ko so nastajale in izginjale številne države in so se spreminjale meje.« Noskov se je ob tem zahvalil prebivalcem Kranjske Gore in celotne Slovenije, ki že toliko let ohranjajo spomin na ta zgodovinski dogodek.

Mogoče pa je skrajni čas

// PIŠE: Srečo Knafelc

Pravzaprav sem hotel pisati o neverjetnih spinih, ki jih dela gospod Dežman, dežurni grobar in krojač nove zgodovine, ko s selektivnim spominom skuša deliti lekcije tistim, ki jim do kolen ne seže, tudi Spomenki Hribar ne, pa čeprav bi tudi ona morala vedeti, kam bo pripeljala podpora spravi s figo v žepu. Očrniti želi (ne samo on, vsa opcija, ki ji pripada!) do zdaj edini sistem, ki se je najbolj približal idealu socialne pravičnosti za vse ljudi, sistem socialističnega samoupravljanja!

Pa sem pod vtisom osrednjega prispevka zadnje Mladine, »Vrnitev v barbarstvo« izpod peresa spoštovanega Janka Lorencija, ugotovil, da je ukvarjanje z Dežmanom in njegovo skupino zgodovinarskih maščevalcev pravzaprav žaljenje časa samega. Zato, ker je predragocen v tej neverjetni tekmi za obstoj tega edinega planeta, ki ga imamo na voljo. Namesto razkopavanja po zgodovini bi se morali vsi ljudje in še posebno (pravi) izobraženci ukvarjati z vprašanji preživetja, ki so tako zelo povezana predvsem s stanjem duha vsakega posameznika na tem planetu. Tudi vsakega Slovenca! Zato je pomemben samo tisti, ki je usmerjen v življenje naprej, v razumsko reševanje problemov obstoja te naše družbe in vseh drugih na planetu. Tukaj bom namerno pozabil na Dežmana kot tipičnega državljanja, ki odlično živi od brskanja po preteklosti, ki jo je tudi sam ustvarjal.

Moj poziv velja novinarjem, ti bi morali vzeti stvari v svoje roke in sistematično in vsakodnevno opozarjati na stranpota sodobne družbe, ki je v hlastanju za čim boljšim življenjem pripravljena pozabiti, od česa sploh živi. Mladina je pokazala, kako je treba na te stvari opozoriti in opozarjati, in zdaj ste na vrsti uredniki, angažirani novinarji, da na nacionalki (samo od nje lahko to pričakujemo!) dnev-

no uvrščate teme, ki so povezane z ozaveščanjem državljanov o nujnosti tako okoljskih kot tudi politično-socialnih sprememb družbe! Naj ne bo novica, kako je najboljši golfist v Ameriki zgrešil zadnjo luknjo, ampak naj bo novica to, da se je skupina ljudi odločila za spremembe v korist vseh.

Posledice naših delovanj se odražajo že v tem trenutku s pomanjkanjem vode, katastrofalnimi vremenskimi pojavi, migracijami, ki so posledica vsiljenih vojn, posebno od ZDA! Poglejte si izjavo Oliverja Stona, ki bi v normalnih razmerah moral biti predsednik največje vsestranske države onesnaževalke na Zemlji namesto nesposobnega Trumpa, ki mu Dimitrij Rupel in njegov kartel poje-ta hvalnice!

In zdaj smo spet pri dežmanih! Kopljejo po zemlji brez spoštovanja do mrtvih, delijo politične floskule o svobodi izražanja, žalijo sposobne in ustvarjalne in zdravijo svoj ego, namesto da bi iskali rešitve za prihajajoči cunami naravnih in umetnih katastrof (beri vojn), ki bodo prisilile cele skupine narodov v migracijo za vodo, za hrano, za preživetje ... Izbri-sale bodo z obličja Zemlje tako nje kot tudi dobromisleče in v prihodnost zavrte, brez razlike!

Resni znanstveniki pravijo, da smo čas za rešitev problema že porabili, sam pa upam, da vsestranska in široka ozaveščenost edina še lahko začne spreminjati ta svet na bolje! In novinarji javnih (ne zasebnih, od kapitala financiranih!) medijev ste prvi v frontni liniji za ohranitev Zemlje in civilizacije!

Ste slišali, generalni direktor javne RTV, gospod Kadunc? Ste prebrali, odgovorni uredniki glavnih tiskanih medijev? Ste slišali in prebrali, politiki v prvih vrstah parlamenta in strank? ●

SVOBODNA BESEDA

8: Komentar

dr. France Križanič: O brezposelnosti

9-12: Aktualno

Odprito pismo predsednika Zveze borcev

Odgovor generalnega direktorja RTV

Odgovor predsednika Zveze borcev

ZB Koper: Protestni shod v Kopru

Cvetka Hedžet Toth: Slovensko partizanstvo – oborožena pest ljudstva

17: Spomini

Herman Janež st.: Voda je podirala šotore in izčrpane ljudi

25-26: Reportaža

Milan Gorjanc: Ena bitka, dve proslavi!

Fotografija na naslovnici:

Letošnji 33. spominski pohod na Triglav (foto: Franc Štibernik) in partizani na Triglavu leta 1944 (hrani muzej Novejše zgodovine Slovenije).

SVOBODNA BESEDA je revija ZZB za vrednote NOB Slovenije za domoljubna, socialna, gospodarska, politična, zgodovinska in kulturna vprašanja doma in po svetu. Izhaja vsak zadnji petek v mesecu.

Izdajatelj: ZZB za vrednote NOB Slovenije

Zanj: Tit Turnšek, predsednik

Uredniški odbor: dr. Maca Jogan, Božo Kovač, Mitja Meršol, Franc Štibernik

Odgovorni urednik: Janez Alič

telefon: 041 686 322

elektronski naslov: svobodna.beseda@gmail.com

Jezikovni pregled: Mirjam Furlan Lapanja

Naslov uredništva in naročnin:

ZZB za vrednote NOB Slovenija, Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana
telefon: (01) 434-44-45; fax: (01) 434-41-17
romana.jemec@zzb-nob.si

Cena: 3 €

letna naročnina: 36 evrov,
trimesečna naročnina: 9 evrov
ISSN 2463-8218.

Transakcijski račun: SI56 0201 0001 8541 225

Davčna številka: SI 84151714

Tisk: Schwarz print, d. o. o., Ljubljana

Bobni miru 2018 v Kobaridu

Ustanova Fundacija Poti miru v Posočju, Kobariški muzej, Občina Kobarid, Posoški razvojni center, Nacionalni odbor za obeleževanje 100. obletnice prve svetovne vojne, Šola za mlade glasbenike iz Trsta so v Kobaridu organizirali osrednji dogodek prireditve Bobni miru 2018.

Koncert v izvedbi Evropskega mladinskega simfoničnega orkestra pod umetniškim vodstvom Igorja Corettija Kureta in s spremno besedo tržaškega pisatelja in novinarja Paola Rumiza je bil pod častnim pokroviteljstvom predsednika Republike Slovenije Boruta Pahorja, predsednika Republike Italije Sergia Matterelle in Evropskega parlamenta. Mladi iz enajstih držav so ob tej priložnosti podpisali tudi Zavezo za mir.

To je dejanje velikega simbolnega pomena, ki mlade poziva k vnovičnemu razmisleku, kako veliki vrednoti sta mir in spoštovanje, nosilce naše prihodnosti in voditelje pa zavezuje, da se

Bobni miru so odmevali na kobariškem trgu

bodo po svojih najboljših močeh trudili za njuno uresničevanje.

Sedemdeset mladih glasbenikov je bilo pod vodstvom Kureta in v spremstvu Rumiza od 18. julija do 3. avgusta na turneji Trans Europa Express – Bobni miru 2018. Obiskali so dežele Marke, Benečija, Emilija Romanja, Furlanija - Julijska krajina, Trentinsko - Zgornje Poadižje in Toskana ter Slovenijo. Umetniška ekipa je na svoji turneji pripovedovala o miru, vojni, mejah in razmerah v Evropi.

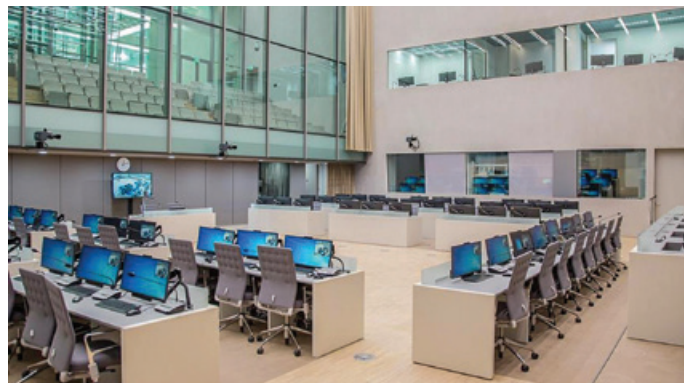
Besedilo: Jan Ukmar, foto: Fundacija Poti miru

Poziv za pomoč v boju proti vojnim zločinom

Mednarodno kazensko sodišče (ICC) je 17. julija zaznamovalo 20 let delovanja. Ob tej priložnosti je glavna tožilka Fatou Bensouda pozvala vse države, naj sodišču pomagajo pri iskanju pravice za žrtve vojnih zločinov. Sodišče je do zdaj obsodilo tri ljudi, dva kongovska vojaška voditelja in malijskega džihadista. Drugi primeri so za zdaj propadli ali so v nekaterih primerih obtoženi še vedno na prostosti, vključno s sudanskim predsednikom Omarjem al Baširjem. Trenutno potekajo štirje sodni procesi.

17. julija 1998 je 120 držav sprejelo Rimski statut, ki je pravna podlaga za ustanovitev sodišča. Statut je začel veljati 1. julija 2002, ko ga je ratificiralo 60 držav, ICC pa ima danes 123 članic, med njimi je tudi Slovenija.

Mednarodna skupnost si je vse od nürnberških in tokijskih procesov po drugi svetovni vojni prizadevala ustanoviti stalno mednarodno kazensko sodišče. Pot v to smer je bila v 90. letih prejšnjega stoletja začrtana z ustanovitvijo Mednarodnega kazenskega sodišča za nekdanjo Jugoslavijo in Mednarodnega kazenskega sodišča za Ruando.

Dvorana mednarodnega kazenskega sodišča

ICC je neodvisna mednarodna organizacija, njena naloga pa je pred roko pravice pripeljati odgovorne za hude mednarodne zločine, vključno z vojnimi zločini, zločini proti človečnosti in genocid, ko nacionalna sodišča tega ne morejo ali ne želijo storiti. Sodišče s sedežem v Haagu ni del sistema Združenih narodov.

Nespoštljive opazke na Twitterju

Ob smrti vodje združenja Matere Srebrenice Hatidže Mehmedović je zaradi nespoštljivih opazk na Twitterju val ogorčenja v Srbiji in Bosni in Hercegovini sprožila podpredsednica srbskega parlamenta, članica radikalcev, Vjerica Radeta. Med drugim se je vprašala, kdo bo organiziral pogreb Mehmedovićeve, njen mož ali sinova.

Mehmedovićeve je v pokolu v Srebrenici julija 1995, ko so srbske sile pomorile okoli 8000 bošnjaških moških, izgubila 44-letnega moža ter sinova, stara 18 in 25 let. Leta 2003 se je vrnila v Srebrenico in začela boj za dokazovanje resnice o storjenih zločinih in kaznovanju odgovornih. Po dolgotrajnem boju s hudo boleznijo je umrla konec julija v Sarajevu, stara 66 let.

Podpredsednica srbske vlade Zorana Mihajlović je ob tem dejala, da so vajeni grdih govoric o nasprotnikih, da pa ni mislila, da tako brez sramu žalijo tudi mrtve. Poslanec iz BiH Sadik Ahmetović je pozval parlament v Sarajevu k prekinitvi sode-

Pokopališče v Srebrenici

lovanja s srbskim parlamentom, srbska predstavnica za enakost spolov Brankica Janković pa je za radio Svobodna Evropa opazke Radete označila za nezaslišane.

Mednarodno sodišče za vojne zločine na območju nekdanje Jugoslavije je Vjerico Radeta pred tremi leti obtožilo nespoštovanja sodišča. Očita ji, da je skupaj s še dvema politikoma iz vrst radikalcev v procesu proti vodji njihove stranke Vojislavu Šešlju na haaškem sodišču izsiljevala in ustrahovala priče. Zaradi nespoštovanja haaškega sodišča bi morala po poročanju avstrijske tiskovne agencije APA odgovarjati pred sodiščem v Beogradu, a se to do zdaj še ni zgodilo.

Spomin na judovske žrtve holokavsta

Ljubljana je po Mariboru postala drugo slovensko mesto, vključeno v mednarodni projekt Stolpersteine (tlakovci, spotikavci), s katerim se v 22 evropskih državah spominjajo žrtev holokavsta. Spominske kamne so položili na pločnike pred osmimi hišami, kjer je v našem glavnem mestu živelo 23 žrtev holokavsta. Na sklepni slovesnosti v Judovskem kulturnem centru so ob tem odprli še instalacijo Mirana Moharja in Vadi- ma Fiškina, posvečeno 587 slovenskim žrtvam holokavsta, na ogled pa je bila tudi serija rekonstruiranih portretov izbrisanih judovskih someščanov avtorja Vuka Čosića.

Avtor projekta Stolpersteine je nemški umetnik Gunter Deming, ki je leta 1992 začel postavljati deset krat deset centimetrov velike betonske kocke z medeninastimi ploščami. Do zdaj je postavil že več kot 61.000 takšnih spotikavcev. Prvega je namestil v Kölnu petdeset let po tistem, ko je Himmler odredil

V Ljubljani so na osmih lokacijah po mestu položili 23 spominskih kamnov.

deportacijo Sintov in Romov v koncentracijska taborišča. Prva dva kamna v Ljubljani so položili na Cankarjevem nabrežju 1.

»Slovenija do zdaj ni imela spomenika za slovenske Jude, žrtve holokavsta. To je prvi takšen spomenik, ki pa ni klasičen, saj žrtve poskuša personalizirati,« je povedal predsednik judovske skupnosti Robert Walth in poudaril, da bodo projekt nadaljevali še dve leti. Seveda pa ni pričakovati, da bo vsaka žrtev dobila svoj kamen, saj so za to potrebni natančni osebni podatki, ki jih za vse ni. Walth pravi, da niti nimajo namena, da bi na kamnite kocke zapisali vsa imena žrtev, saj gre za simbolno gesto, ki ni le spomin na preteklost, ampak tudi opozorilo za sedanjost in prihodnost.

Pripravil: Jan Ukmar, foto: arhiv Svobodne besede

Ustaško taborišče Jasenovac

V drugi polovici julija sta Jasenovac, kjer je bilo med drugo svetovno vojno največje ustaško koncentracijsko taborišče, obiskala hrvaška predsednica Kolinda Grabar - Kitarović in izraelski predsednik Reuven Rivlin. V nagovoru v Jasenovcu je Rivlin dejal, da je bil ustaški režim eden najbolj grozljiv režimov nacističnih kolaboracionistov v tem delu Evrope ter aktivni partner pri umorih več deset tisoč Judov, Srbov, Romov in drugih nasprotnikov režima Neodvisne države Hrvaške.

Rivlin je spomnil je, da je pred drugo svetovno vojno na Hrvaškem živelo približno 40.000 Judov, v času NDH pa je bila »starodavna skupnost našega naroda, ki je imela globoke korenine, kruto izbrisana z obličja zemlje«. Grabar - Kitarovićeva je izrazila obžalovanje zaradi vseh žrtev holokavsta na Hrvaškem in žrtev ustaškega režima, ki je prinesel strašansko trpljenje Judom, Srbom, Romom, Hrvatom in vsem tistim, ki so jih označili za sovražnike NDH.

Spomenik v Jasenovcu je posvečen vsem žrtvam tega zloglasnega taborišča in njegovih podružnic

Izraelski predsednik je poudaril, ima Hrvaška moralno dolžnost, da se sooči s svojo zgodovino, ne pa da jo ignorira. Menil je tudi, da je to temelj vsake pravične družbe in pomemben element prijateljstva med dvema državama, in dodal, da se ne smejo podpirati zakoni in poskusi zatiranja ali oviranja raziskav zgodovinarjev o zločinih nacistov in njihovih kolaboracionistov. Pred drugo svetovno vojno je na Hrvaškem živelo približno 40.000 Judov.

Po podatkih upravljavcev spominskega območja Jasenovac so ustaši umorili najmanj 83.145 ljudi, o katerih obstajajo podatki, da so končali v taborišču. Med njimi je bila več kot polovica Srbov, več kot 16.000 Romov in več kot 13.000 Judov. Na seznamu žrtev ustašev je tudi 266 Slovencev, med njimi šest otrok in prav toliko duhovnikov.

Izobraževalni seminar v Črnomlju

Člani vodstva Združenja borcev za vrednote NOB, krajevni organizacij Zveze borcev in novosprejeti člani v organizacijo smo se junija zbrali na izobraževalnem seminarju, posvečenem obletnici ustanovitve Zveze borcev Slovenije. Z veseljem se nam je pridružil tudi generalni sekretar Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije Aljaž Verhovnik in nam predstavil vsebinski pregled vloge Zveze borcev od njenega nastanka do danes.

Pogovor je potekal o družbenih, gospodarskih in političnih okoliščinah, ki so narekovale potrebo po ustanovitvi organizacije z vlogo pri zagotavljanju socialnega, družbenega in ekonomskega položaja aktivnih udeležencev narodnoosvobodilnega boja tako v partizanskih enotah kot v celotni osvobodilni fronti, o vlogi in odgovornosti organizacije pri nadaljnjem razvoju družbenih odnosov, ko je kot sestavni del političnega sistema sooblikovala razvoj gospodarskih in družbenih medsebojnih odnosov, o preobrazbi organizacije v civilnodružbeno organizacijo, ki deluje v javnem interesu, ter o njeni vlogi v današnjem družbenem trenutku, predvsem o njenem programskem pogledu v prihodnost. V razpravi so se udeleženci zahvalili sekretarju za podane misli in poudarili pomen delovanja Zveze borcev v današnjem času. Opozorili pa so na potrebo po hitrejšem in takojšnjem odzivanju Zveze na posamezne negativne pojave v družbi, ki se od nekaterih posameznikov in skupin kažejo v zahtevah po ukinitvi Zveze borcev, po razvrednotenju in potvarjanju zgodovinskih dejstev v času osvobodilnega boja slovenskega naroda, po uničevanju spomenikov in spominskih obeležij, po izenačevanju žrtev osvobodilnega boja in izdajalskih grupacij in podobno, kar vse med ljudmi povzroča določeno nelagodje in dvome o resničnosti posameznih dogajanj.

Besedilo: Martin Skube

Jože Poglajen

Trinajstica

Vpolitiki se te dni vse vrti okrog trinajstice. Nova vlada, 13. po osamosvojitvi, bo – če bo – potrjena 13. septembra. Kaže, da bo trinajstica srečna za Marjana Šarca in za vse tiste, ki so kljub medsebojnim petelinjim bojem in sirenam, ki so jih vabile v nenačelno zvezo z janšisti, vztrajali pri obljubah volivcem pred volitvami, da z Janšo ne bodo sklepali oblastnih španovij. In na drugi strani nesrečna za Janšo – predvsem za njegovo SDS – in zelo verjetno tudi za Tonina (in NSI). Šarec je dobil 55 glasov, kar je več, kot jih je pričakoval, na drugi strani pa se je Janša iz relativnega zmagovalca prelevil v absolutnega poraženca. Pričakovano je plačal ceno svojih obračunavanj s političnimi nasprotniki in tudi zavezniki v preteklosti. Pravzaprav so največjo ceno plačali člani in privrženci SDS. Znova so ostali sami na politični čistini in so tako obsojeni, da bodo v opoziciji poleg do zdaj devetnajstih preždeli še dodatnih nekaj let.

Vendar se imperij princa teme tudi iz te politične lekcije očitno ni ničesar naučil. Še več, po volitvah je njegova izpostava na javni televiziji z milo rečeno zgodovinsko in po profesionalnih merilih zelo spornim intervjujem Možine z Dežmanom sprožila še eno od številnih ideoloških ofenziv. V intervjuju sta oba družno udrihala po partizanih, ki da so zločinsko pobili več Slovencev kot okupatorji, da kolaboracije z okupatorji v resnici ni bilo, ampak je bila le obramba katoliškega slovenstva pred rdečim terorjem, in tako naprej. Zraven sta še popljuvala druge zgodovinarje, ki ne mislijo enako kot onadva, da so le kruhoborci, in Zvezo borcev žaljivo preimenovala v zvezo norcev. Mnogi so proti takemu prikazovanju narodove zgodovine zgolj iz enega – cerkveno-domobranskega – ideološkega okvira protestirali. Tudi Zveza borcev, katere predsednik Turnšek je v pismu vodstvo TVS med drugim pozval, naj razmisli, ali so take oddaje primerne ali bi jih bilo bolje ukiniti. Turnšek pri oceni, da je na TV Slovenija počasi že dovolj enostranskega prikazovanja dogajanj med drugo svetovno vojno in po njej, ni osamljen.

Omenjene ocene so na drugi strani pričakovano sprožile plaz obtožb, da gre za politični obračun in pogrom zoper Možino. Vključil se je ves agitpropovski orkester SDS: od nadškofije, nekega zgodovinskega

društva do Zbora za republiko, evropskih poslancev SDS, da medijskega imperija na čelu z glasilom SDS Demokracija niti ne omenjamo. Ni treba posebej poudarjati, da je »argumentacija« teh protestov pri vseh omenjenih sumljivo podobna kot jajce jajcu. Nad njimi je obupal celo Google, ko je pri številki 42 zapisal, da so izpustili nekatere vnose, ker so si zelo podobni.

Z javnim protestnim pismom, naslovljenim na vodstvo RTV, se je temu orkestru pridružila tudi peterica programskih svetnikov RTV na čelu s predstavnikom Katoliške cerkve Janezom Juhantom. Turnškovo pismo je »v nebo vpijoče nasilno poseganje v svobodno, profesionalno in odprto delo RTV SLO«, piše Juhant in ultimativno zahteva, da vodstvo TV Možino odločno zaščiti pred neargumentirano gonjo vplivnih skupin. Da je torej treba Možino pohvaliti za »profesionalno izpeljavo pogovora z Dežmanom«!

Besedičenje o človekovem dostojanstvu, teptanju njegovih pravic in nespoštovanju temeljnih načel demokratične pravne države ter o nasilnem (?) poseganju v svobodno, profesionalno in odprto delo RTV SLO gre v tem primeru

jemati kot desničarsko politično folkloro, zelo vprašljivo pa je, ali so prispevki Možine k zgodovini res tako profesionalni, kot trdi Juhantova peterica svetnikov. S stališča novinarskega ceha so namreč bolj vredni kritike kakor hvale. Povedano na kratko: njegovih 145 Pričevanj in nekaj zadnjih intervjujev ni samo ideološko domobransko strelivo, so preprosto televizijsko negledljivi, večinoma niso povedali nič novega – kar paradoksalno v svojo obrambo navajata tako Možina kot Dežman – sploh pa ne zanimivega za današnje generacije. Zato bi bil res že skrajni čas, da vodstvo in pristojni uredniki TV resno razmislijo o novem, celovitejšem pristopu s čim manj ideoloških plašnic k tej zgodovinski temi, razmislijo torej o prispevkih, ki nam bodo res povedal tudi kaj novega, ne pa da do vrelišča pogrevali državljansko vojno.

Lahko se – tako kot očitno ravna večina ljudi – na tovrstna izganjanja namišljenega komunističnega zmaja na TV sploh ne bi ozirali, če ne bi bil prav Juhant tisti, ki je v svojem zdajšnjem kratkem mandatu svetnika enkrat že na svojo roko urejal kadrovske in vsebinske zadeve v uredništvu verskih oddaj. Kdo torej v resnici »posega v svobodno, profesionalno in odprto RTV SLO«, ni zgolj retorično vprašanje.

Martin Premk

Ugledna doktorja propagandnih znanosti

V času vsesplošne prevare je povedati resnico revolucionarno dejanje.»

George Orwell

Vsakemu, ki zna razmišljati s svojo glavo ali pa vsaj razmišljati brez sovraštva in zagrenjenosti, je povsem jasno, da zdaj že »razpiti« intervju dr. Jožeta Dežmana pri »slovitem« pričevalcu dr. Jožetu Možini ni imel nikakršne povezave z zgodovino kot neodvisno in nepristransko znanostjo, temveč je bila edini namen tega nizkotnega besedičenja le bedna propaganda.

Ker se je vse to dogajalo na državni televiziji, je očitno govoriti resnico o drugi svetovni vojni že postalo »protidržavno delovanje« in je dovoljena samo še propaganda.

»Vsaka propaganda je laž, tudi če govori dejstva.«

George Orwell

»Ugledna znanstvenika« sta, kot to trdita tudi sama, govorila zgolj o »zgodovinskih dejstvih«. Kot velja v pravilih propagande, sta seveda govorila le o izbranih dejstvih, iztrganih iz zgodovinskih okoliščin, brez pojasnjevanja pravih vzrokov in posledic. Kot da ni »zgodovinsko dejstvo« tudi to, da so tudi Američani in Britanci pobili »več neoboroženih kot obo-roženih«, da o Nemcih in Italijanah niti ne govorimo. Žrtev druge svetovne vojne je bilo zaradi same narave vojne več med civilisti kot pa med vojaki po vsem svetu. Da pa bi si zato nekdo upal britansko ali ameriško vojsko razglasiti za »zločinsko«, ker sta bombardirali mesta s civilnim prebivalstvom, si v urejeni družbi težko predstavljamo. Vse to je bila posledica »totalne vojne«, ki pa je niso začeli zavezniki. A pri nas se to lahko pove, ker je zgodovina žal še vedno predmet zlorabe v politične namene.

»Najboljši način, da uničiš ljudi, je, da zanikaš in izbrišeš njihovo razumevanje njihove lastne preteklosti.«

George Orwell

Kar smo 22. junija 2018 gledali na državni televiziji, je bilo namenjeno ravno temu, da bi ljudem zabrisali razumevanje njihove preteklosti s spreobračanjem in zanikanjem lastne zgodovine. Dva »ugledna znanstvenika, ki se gibljeta na področju zgodovine«, dr. Dežman in dr. Možina, sta se na vse pretege trudila, da bi zanikala in izbrisala vse, kar se je zgodilo med narodnoosvobodilnim bojem. Na vsak način se je poskušalo partizansko stran razglasiti za »zločinsko«, medtem ko je bila kolaracija oziroma narodno izdajstvo belogardistov in »švabobrancev«, kot so jim ljudje rekli med vojno, popolnoma upravičena in »nezločinska«. Čeprav so domobranci delovali pod poveljstvom nacistične organizacije SS, ki je bila skupaj z vsemi svojimi podrejenimi na mednarodnem sodišču razglašena za zločinsko organizacijo.

»Obtoži drugo stran tega, česar si sam kriv.«

dr. Joseph Goebbels

Partizani naj bi bili zato zgolj »zločinci«, ki so zgolj izvajali »stalinistično revolucijo«. O vseh zločinih nacistov, fašistov, belogardistov, ustašev, »švabobrancev«, četnikov in drugih med drugo svetovno vojno pa je najbolje molčati. Ampak ker se pri raznih »švabobranci« in belogardistih, ki so tako kot njihovi gospodarji nacisti in fašisti zločinski že v svoji osnovi, res težko najde kakršnakoli svetla točka, potem res ne preostane drugega, kot da se z vso silo blatijo partizani in se našteva vse njihove »zločine«. Kot da vojna ni zločin sam po sebi, a tega zločina ni začela partizanska stran. A vse nasilje in tudi zločini, vključno s povojnimi obračuni, ki jih je med drugo svetovno vojno

storila zavezniška ali pa partizanska stran, so le blede senca zločinov, ki so jih storili nacisti in fašisti s svojimi pomagači. Ter zgolj posledica vojne, ki jo niso začeli ne zavezniki ne partizani. Očitno nekatere pri nas še vedno tako močno boli sramota izdajstva, da bi v svoji bolečini naredili vse, da bi to zgodovino spremenili, a to drugače kot z

nenehnimi lažmi in potvarjanjem ne gre.

»Enkrat povedana laž ostane laž, tisočkrat povedana laž postane resnica.«

dr. Joseph Goebbels

Žal je bila oddaja na državni televiziji le ena v nizu poskusov, da se spreobrne zgodovina, ki trajajo že od konca druge svetovne vojne, razcveteli pa so se v »neodvisni Sloveniji«. Tudi dan predvajanja ni bil izbran naključno, ampak z namenom, da še bolj širi sovraštvo in deli ljudi z zlorabo zgodovine. Kaj takega na državni televiziji, ki naj bi služila vsem državljanom, ne bi smelo biti dovoljeno. A se je očitno državna televizija pridružila tistim, ki že dalj časa načrtno spreobračajo in potvarjajo zgodovino. Predstavniki države in političnega življenja so ob tem večinoma modro tiho. Saj od njih tudi ni pričakovati kaj drugega, če imamo že za najvišjega predstavnika države ubogo šlevo, ki si ne upa niti izgovoriti besede partizani, kaj šele da bi jasno povedal, da so bili partizani mednarodno priznana zavezniška vojska, domobranci in vsi drugi pa so se bojevali za nacističnega in fašističnega okupatorja.

»Nekoč se bodo vse laži zrušile pod lastno težo in resnica bo ponovno zmagala.«

dr. Joseph Goebbels

Kot je to preroško napovedal še sam največji nacistični propagandist, ki ima tudi pri nas veliko poslušnih učence, tudi nobena laž ne more trajati večno. Tisti ubožčki in bedneži, ki si svojo skorjico kruha služijo s prodajanjem laži, bodo takrat samo še bolj ubogi, ampak tako pot so si izbrali sami.

KOMENTAR

O brezposelnosti

dr. France Križanič

Neravnovesje na trgu dela nastaja, kadar je povpraševanje po delu večje ali manjše od njegove ponudbe. Kadar je povpraševanje po delu večje od ponudbe, je gospodarstvo na ravni produkta polne zaposlenosti z značilnimi inflacijskimi pritiski (rast plač, povečevanje cen surovin) in s padanjem konkurenčnosti. Kadar je povpraševanje po delu manjše od njegove ponudbe, imamo brezposelnost. Ta je lahko posledica zmanjševanja zaposlenosti (recesija, morda upadanje konkurenčnosti danega narodnega gospodarstva na svetovnem trgu) ali hitrejšega povečevanja ponudbe dela od rasti povpraševanja po njem (naraščanje števila prebivalstva, vstopanje novih družbenih skupin na trg dela). Glede na vzrok upadanja oziroma počasne rasti zaposlenosti ločimo tri različne tipe brezposelnosti.

Klasična brezposelnost je posledica previsoke cene dela oziroma takšnih prejemkov delavcev, da se ne izplača zaposliti celotnega za delo aktivnega zainteresiranega prebivalstva do tako imenovane »naravne stopnje brezposelnosti«, na katero povečevanje povpraševanja po delu (zaradi gospodarske rasti, povečevanja produktivnosti, upadanja realnih plač, ipd.) ne vpliva. Naravna stopnja brezposelnosti je posledica neustrezne organiziranosti trga dela, demografske strukture, preferenc nezaposlenih in njihove usposobljenosti za delo. Klasična brezposelnost v sodobnem svetu nastaja ob izvajanju stabilizacijskih programov kot odgovor na povečano inflacijo. Centralna banka izvaja omejevalno monetarno politiko, podjetja pa imajo na voljo manj denarja za financiranje dejavnosti in v tem okviru tudi plač. Kadar nastanejo razmere, podobne klasični brezposelnosti, jih vsaj v evropskem institucionalnem okvirju urejamo s socialnim partnerstvom (začasna omejitev rasti plač pod rast bruto domačega produkta, ipd.). Tipičen primer takšnega ukrepanja je bila leta 2005 uvedena Schroderjeva »Agenda 2010« v Nemčiji. Skupaj s povečano intenzivnostjo razvojne politike je to državo vrnila na raven najbolj konkurenčnih gospodarstev sveta. Zanašanje, da bodo tržne zakonitosti (znižanje plač) odpravile brezposelnost, kadar ta nima značaja klasične brezposelnosti, lahko vodi v katastrofo velikega obsega. Tipični primer te vrste je bila svetovna gospodarska depresija po letu 1929.

Keynesijanska brezposelnost je posledica zmanjševanja povpraševanja po dobrinah na trgu in nato znižanja povpraševanja po delu. Bruto domači produkt upade pod svojo raven pri polni zaposlenosti in začne se recesija. Zmanjševanje števila zaposlenih in morebitno upadanje plač recesijo le še poglobljata. Keynesijanska brezposelnost je bila v obdobju pred letom 1929 naravna posledica gospodarskih ciklusov. Ti so se končali v veliki depresiji. V sodobnem svetu se keynesijanska brezposelnost pojavlja v obdobjih tako imenovanih asimetričnih (občasnih) finančnih kriz. Te vrste je bila tudi rast števila nezaposlenih v Sloveniji v letih od 2009 do 2014.

Keynesijansko brezposelnost je mogoče odpraviti s povečanjem agregatnega povpraševanja, tako da država vodi aktivno fiskalno in zunanjetrgovinsko politiko. V eno in drugo spadajo tudi ukrepi razvojne politike, ki jih je Slovenija uporabila med odpravljanjem posledic zadnje finančne krize. Načeloma ekspanzivna monetarna politika (vpliv centralne banke na znižanje obrestnih mer in povečan obseg denarja v obtoku) ni najprimernejši način odpravljanja keynesijanske brezposelnosti. Stranski učinek je namreč lahko inflacija, njeno omejevanje pa vodi v vnovično recesijo.

Strukturna brezposelnost je povezana z nekonkurenčnostjo danega narodnega gospodarstva na svetovnem trgu. Je kombinacija klasične in keynesijanske brezposelnosti. Nastopa skupaj s plačilno-bilančno krizo (primanjkljajem v menjavi s tujino) in stagflacijo, to je rastjo cen v povezavi s stagnacijo ali upadanjem proizvodnje. Strukturna brezposelnost je značilna za nekatere države tretjega sveta (podsaharska Afrika) in se občasno pojavi tudi drugod (posamezne države Južne Amerike, Vzhodna Evropa med tranzicijo). Vzrok je prej ali slej v neustreznem vodenju razvojne politike. Ta je lahko v kombinaciji tudi z neustrezno fiskalno in monetarno politiko ter z razpadanjem gospodarskih unij (primer slovenske tranzicijske krize v času razkroja Jugoslavije). Strukturna brezposelnost se zač-

Naravna stopnja brezposelnosti je posledica neustrezne organiziranosti trga dela, demografske strukture, preferenc nezaposlenih in njihove usposobljenosti za delo. Klasična brezposelnost v sodobnem svetu nastaja ob izvajanju stabilizacijskih programov kot odgovor na povečano inflacijo.

ne zaradi zamude posameznih držav v prilagajanju spremenjenim okoliščinam gospodarjenja ob uvajanju novih ključnih tehnologij v svetu. V procesu digitalizacije, začetem v sedemdesetih letih dvajsetega stoletja, je na tak način nastopila kriza delovanja tradicionalnih industrij, zlasti tekstilne in jeklarske industrije. Strukturna brezposelnost je bila v tem primeru omejena na posamezne regije, ki so se soočale z demografsko krizo, ločeno od siceršnjih razmer v dani državi. Te vrste nezaposlenosti se odpravlja z intenzivno in časno primerno razvojno politiko, z ekspanzivno fiskalno in omejevalno monetarno politiko ter z vzpostavljanjem novih mednarodnih gospodarskih povezav.

Odprto pismo predsednika ZZB NOB Slovenije generalnemu direktorju RTV Slovenija in Programskemu svetu RTV Slovenija

Spoštovana gospod generalni direktor RTV Slovenija Igor Kadunc in predsednik Programskega sveta gospod Ciril Baškovič, to, kar si je privoščila RTV Slovenija v oddaji Intervju v nedeljo, 22. julija 2018, presega vse meje dostojnega.

Jože Možina si je izbral za sogovornika Jožeta Dežmana. Predstavili ste ga kot »najbolj vsestranskega slovenskega zgodovinarja«, v resnici pa je nekdanji direktor Marksističnega centra v Radovljici, ki je študiral na FDV in doktoriral na Teološki fakulteti. V oddaji, polni žalitev zelo uglednih in spoštovanih še živječih borcev, udeležencev našega narodnoosvobodilnega boja, je žalil tudi ugledne zgodovinarje kot nekakšne »tito-filske« zgodovinarje. Za vse neresnice in žalitve v tej oddaji ste vedeli že vnaprej, saj ste jo na RTV oglaševali že nekaj dni pred tem. Mimogrede, naše člane, nas je 41.000, ste v tej oddaji označili kot »zvezo norcev«.

Ali se vama, gospod generalni direktor in predsednik Programskega sveta, to zdi primerno za nacionalno televizijo? V oddaji je bila izrečena poplava vrednostnih sodb, ne pa dejstev in argumentov. Seveda ima lahko vsak od nas različne poglede na dogajanja in tudi na našo preteklost, vendar ne sme pri tem zamolčati ali pa ponarejati dejstev in dogodkov, kot so se zgodili. Neresnice, ki jih v svojih oddajah že dolgo časa trosi Jože Možina, ki mu namenjate čas, ko je televizija najbolj gledana, so v tokratni oddaji presegle vse meje.

Naj vas spomnim: seznam vseh slovenskih žrtev druge svetovne vojne je znan, to je dolgoletni projekt Inštituta za novejšo zgodovino, teh žrtev je bilo po zadnjih podatkih (23. aprila 2018) 99.813. Manipulirati z mrtvimi zaradi lastnih političnih interesov je milo rečeno skrajno neetično dejanje, za katero nosita kot generalni direktor in kot predsednik Programskega sveta velik del moralne odgovornosti.

Prav tako vas moramo spomniti, da so se pripadniki pomožnih SS-policij-

skih enot, tako imenovani domobranci, maja 1945 preimenovali v »Slovensko vojsko«, zavezniki so jih v skladu z Jaltskim sporazumom vrnil domov. Tu so bili postavljeni pred hitra vojaška sodišča – komisije. Mladotne so poslali domov, tisti, ki niso nosili orožja, so bili obsojeni na prisilno delo in pozneje pomiloščeni. Druge je doletela smrtna kazen. Naj vas tudi spomnim, da je bil takrat še v veljavi kazenski zakonik Kraljevine Jugoslavije, ki se v 105. členu dobesedno glasi:

Tit Turnšek med protestniki v Kopru

1. Državljan Kraljevine Jugoslavije, ki sprejme med vojno zoper kraljevino ali njene zaveznike službo v sovražni vojski ali ostane v njej še nadalje, dasi k temu ni bil prisiljen, se kaznuje z robijo do 15 let.

2. Če se tak državljani udeleži tudi same vojne kot borec, se kaznuje s smrtjo ali dosmrtno robijo.

In za boljše razumevanje še tole:

12. septembra 1944 je kralj Peter II. Karađorđević po londonskem radiu poslal v domovino naslednji poziv: »Vsem Srbom, Hrvatom in Slovencem ukazujem, da se združijo in pristopijo k narodnoosvobodilni vojski pod maršalom Titom. Vojski, ki je enodušno priznana od naših velikih zaveznikov. Vsi tisti, ki se naslanjajo na sovražnika proti interesom svojega lastnega naroda in njegove prihodnosti in ki se ne bi odzvali temu pozivu, pa se ne bodo mogli osvoboditi izdajalskega pečata niti pred lastnim narodom niti pred zgodovino.«

Pričakujemo od vas, da se za vse žalitve in neresnice javno opravičite, vsem gledalcem, vsem članom naše organizaci-

je, v prvi vrsti pa borcem, ki so tvegali svoje življenje za svobodo svojega naroda. Razmislite pa tudi, ali so Možinove oddaje, ki potvarjajo našo preteklost in posledično sejejo med nami razdor in sovraštvo, primerne ali pa bi jih bilo najbolje ukiniti. Ne gre pa samo za gospoda Možina, temveč velja razmisliti, ali parlamentarni program ne postaja vedno bolj poligon ene politične opcije. ●

Tit Turnšek, predsednik, za predsedstvo ZZB NOB Slovenije

Odgovor generalnega direktorja RTV Slovenija na odprto pismo predsednika ZZB NOB

Spoštovani, pozorno sem prebral vaše name naslovljeno odprto pismo glede intervjuja dr. Jožeta Možine z dr. Jožetom Dežmanom. Oddajo sem si pozornost oglel in pridobil prepis.

Intervju kot televizijska forma pogovora novinarja z intervjuvancem je zelo razširjena, v določenih primerih pa seveda lahko tudi problematična. Dejstvo je namreč, da predstavlja zgolj enostranski pogled izpraševanca. Moje osebno mnenje je, da se taki pogovori najbolje obnesejo, kadar se odstira osebno delovanje gosta. V primeru, da je tema pogovora strokovnega ali celo polemičnega značaja, pa sem sam bolj naklonjen oddajam z več sogovorniki, ki lahko izražajo različna stališča na določeno temo, da si lahko gledalec ▶

ustvari bolj objektivno sliko. To sem že večkrat poudaril.

Oddaja Intervju je oddaja, ki jo vodijo dve voditeljici in voditelj. Vsi so izkušeni in ugledni novinarji. Predlagajo svoje goste in z njimi samostojno opravijo pogovore. Dr. Jože Možina je dolgoletni novinar RTV Slovenija, v letih od 2006 do 2010 je bil direktor TV Slovenija, v zadnjih letih pripravlja oddaji Intervju in Pričevalci. Kot drugi zaposleni na RTV Slovenija je zavezan Poklicnim merilom in načelom novinarske etike ter Programskim standardom RTV Slovenija. Od naših novinarjev, še posebno od tistih z dolgoletnimi izkušnjami tudi na uredniških položajih, pričakujemo,

vjuvanec, nosi odgovornost sam, posredno oziroma po zakonodaji pa seveda tudi RTV, ker je to predvajala. Ali se bodo v oddaji izpostavljeni posamezniki oziroma organizacije odločili za tožbo ali ne, je njihova odločitev.

Drugo vprašanje je, ali je tako koncipirana in izvedena oddaja v skladu z uredniško politiko. V to kot generalni direktor nimam pristojnosti posegati, saj je odgovornost na strani odgovorne urednice Informativnega programa. Ta me je že obvestila, da meni, da bi veljalo tematiko vojnega in povojnega dogajanja, ki še vedno tako globoko in presunljivo deli našo družbo, temeljito, odgovorno in celovito obdelati. Delo urednikov in

Odgovor predsednika ZZB NOB generalnemu direktorju RTV Slovenija

Ni naš namen z vami polemizirati. Ker morda nismo bili dovolj jasni, vam bomo poskušali še enkrat na kratko osvetliti nekaj dejstev, ki ste jih v našem pismu prezrli. Zgodovinska dejstva so taka, kot so, in ne morejo biti stvar interpretacije. Ne morete si izmisliti nove zgodovine. Lahko imate različne poglede, toda dejstev ne morete spreminjati. Da bomo še bolj direktni: celotna oddaja intervju je bila ena sama laž in žalitev naše preteklosti. Žalitev vseh tistih, ki so dali življenje v boju s fašizmom in nacizmom.

Oddaje, ki jih vodi Možina, so polne laži, na kar je bilo že večkrat opozorjeno. V zadnji oddaji pa je šel čez rob dopustnega. Ni to samo naše mnenje, to prav dobro veste tudi vi. V njegovih oddajah so kršena poklicna merila in načela novinarske etike. Upravičeno pričakujemo, da boste temu primerno ukrepali.

O Možini ste zapisali: »Kot drugi zaposleni na RTV Slovenija je zavezan Poklicnim merilom in načelom novinarske etike ter Programskim standardom RTV Slovenija. Od naših novinarjev, še posebno tistih z dolgoletnimi izkušnjami tudi na uredniških položajih, pričakujemo, da so pri svojem delu odgovorni, premišljeni, načelni in zato tudi v pretežni meri samostojni.« In dalje: »Osrednje vprašanje, ki od nas zahteva odgovor, pa je: ali so bila v oddaji morda kršena Poklicna merila in načela novinarske etike v programih RTV Slovenija?«

Odgovor seveda poznate. Možina že dalj časa ne spoštuje načel novinarske etike. Poleg tega pa »fake history« ne spada na javno RTV. Vprašanje pa je, ali si boste upali to tudi javno priznati in ustrezno ukrepati. Vsekakor bodo sledile tudi tožbe. Resen razmislek zahteva tudi način financiranja javne RTV, da ne bi bila pod vplivom raznih političnih ambicij, predvsem pa želje po rehabilitaciji kolaboracije in narodne izdaje.

Toda bistvo našega poziva vam, ki ste objektivno odgovorni za potvarjanje zgodovine in žalitve na RTV, sta javno opravičilo in ukinitve žaljivih oddaj Možine. ●

S spoštovanjem,
Tit Turnšek,
predsednik ZZB NOB Slovenije

Udeleženci shoda na Titovem trgu

da so pri svojem delu odgovorni, premišljeni, načelni in zato tudi v pretežni meri samostojni.

Iz vašega pisma je razvidno, da odločitev za povabilo dr. Dežmana v oddajo dr. Možine ocenjujete kot napačno. Odzivi na vsebino oddaje (samo na MMC-ju je bilo več kot 350 komentarjev) kažejo, da ima javnost glede v pogovoru obravnavane tematike zelo različna mnenja kakor je tudi pri nekaterih pomankljivo poznavanje problematike.

Osrednje vprašanje, ki od nas zahteva odgovor, pa je: ali so bila v oddaji morda kršena Poklicna merila in načela novinarske etike v programih RTV Slovenija? To so strokovne dileme, ki se jim na RTV Slovenija posvečamo in jih rešujemo po najboljših močeh. Oddajo bomo ocenili tudi s tega vidika.

V svojem pismu opozarjate na nekaj izrečenih dejstev, za katera menite, da ne držijo. Tudi sam sem zasledil, da je dr. Dežman izrekel besede, ki bi lahko pomenile žalitev konkretnih oseb. Za besede in mnenja, ki jih je izrekel inter-

novinarjev je, da skupaj najdejo najboljšo obliko za uresničitev te naloge, ki jo kot javni medijski servis gotovo imamo. RTV Slovenija si vsekakor prizadeva za čim bolj objektivno obveščanje, kar pomeni tudi izražanje različnih stališč in mnenj o problematičnih poglavjih naše družbe. Zavezani pa smo tudi h kulturi dialoga ter k spodbujanju demokratičnih vrednot in strpnosti.

Kot generalni direktor vam zagotavljam, da bom storil vse, kar je v moji pristojnosti, da bo RTV Slovenija delovala v skladu z etičnimi načeli ter v korist vseh, čeprav različno mislečih gledalcev, ter da bomo morebitne uredniške ali novinarske spodrsaljaje ali napake ustrezno obravnavali. Kot javnost od nas pričakuje objektivnost in verodostojnost, tako tudi sam od zaposlenih pričakujem strokovnost in predanost resnici. ●

Igor Kadunc, generalni direktor RTV Slovenija

Protestni shod proti javni televiziji v Kopru

Obujanje fašizma in blatenje partizanskega boja

Kljub poletni temperaturi, ki je na večernem razbeljenem kamnu Tivovega trga še vedno presejala 30 stopinj, mogoče celo 35, se je trg ob 18. uri dodobra napolnil s svobodomiselnimi ljudmi, ki jih je še bolj razburila programska politika nacionalne televizije, saj ta zelo očitno obuja slovenski fašizem, ki mu sicer pravimo domobranstvo, spreminja zgodovino in razdvaja narod.

// BESEDILO IN FOTO: ZB Koper

Na protestu, ki ga je 2. avgusta organiziralo Združenje protifašistov, borcev za vrednote NOB in veteranov Koper, je bilo jasno povedano, da ne gre samo za oddaje Možine in njegovega sogovornika Dežmana, ampak za očitno načrtno programsko politiko. Govorniki na zgodovinskem balkonu trga so bili predsednik koprškega združenja borcev Marijan Križman, ki je obrazložil, zakaj ta protest, predsednik ZB Slovenije Tit Turnšek, ki je zelo jasno odgovoril vodstvu RTV, borec Istrskega odreda Dušan Puh, ki je z razločno primerjavo povedal, da ti ljudje, ki danes blatijo partizanski boj, niso nič drugega kot fašisti, in naš znani igralec Boris Kobal, ki je pozval k takratnemu prenehanju plačevanja naročnine, dokler vodstvo RTV v svoji hiši ne uredi teh razmer.

Kdo je v ozadju vodstva RTV Slovenija, se jasno vidi po tem, da je skupina članov SDS skušala motiti naš protest, a jim to ni uspelo. Tudi pri spreminjanju zgodovine jim ne bo uspelo, saj nič ne more izbrisati zgodovinskega dejstva, da so bili bela garda in domobranci kolaboracionisti fašizma, in to pri etnicidu in genocidu nad lastnim narodom, najbolj zavržena oblika izdajalskega fašizma, in da so vsi današnji častilci in tudi zagovorniki njihovih dejanj nič drugega kot fašisti.

Marijan Križman: »Cilj te propagande je še vedno isti, enačenje partizanov in domobrancev v imenu neke že povsem mrtve 'sprave'. Namen je tiste, ki so se bojevali za okupatorja in prisegli Hitlerju, izenačiti s tistimi, ki so se kot zavezniška vojska bojevali proti okupatorju. Ko sta si segla v roke takratni predsednik države Milan Kučan in nadškof Alojzij

Šuštar, sta na simbolni ravni dosegla spravo in pomiritev slovenskega naroda, a žal oddaje, ki smo jim priče na javni televiziji in jih vodi Jože Možina, sporočajo ravno nasprotno.«

Dušan Puh: »Jože Možina in Jože Dežman sta sokriva za poboj šestih milijonov Judov! Sokriva sta za 1.800.000 padlih in umrlih Jugoslovanov! Sokriva sta za vse pobite slovenske talce, za vse umrle v koncentracijskih taboriščih, za vseh 99.812 žrtve. Sokriva sta za vse izseljene Slovence, za njihovo trpljenje in žrtve! Sokriva sta za vse milijonske žrtve vseh fašistov, vključno japonskih. In celo za žrtve Hirošime in Nagasakija. Sokriva zato, ker opravičujeta in se solidalizirata z izvrševalci zločinov, ki so jih zasnovali Mussolini, Hitler in japonski militaristi.«

Boris Kobal: »Ne gre za Možino in Dežmana, gre za uredniško politiko RTV in predvsem za tiste, ki so v ozadju, teh se je treba bati.« Predlagal je tudi, da vseh 42.000 borcev vloži individualne tožbe proti avtorju, intervjuvancu in RTV, ter začasno prekinitev plačevanja RTV-naročnine.

V kulturnem programu sta nastopila pevec Vladislav Korošec in moški pevski zbor Lopar, dogajanje so popestrili praporščaki in predvajanje partizanskih pesmi. ●

Protestni shod proti javni televiziji

Upor in uporništvo kot sredstvo za ohranjanje življenja

Slovensko partizanstvo – oborožena pest ljudstva

Nihče življenja ne spoštuje tako zelo kot upornik. Odločitev medvojnne generacije, ki se je vsak dan soočala s smrtjo, je bila ena najbolj odločnih in konkretnih odločitev: za preživetje in življenje. Upor in uporništvo partizanske generacije sta bila najprej sredstvo za ohranjanje tega najbolj dragocenega – življenja.

// BESEDILO: **Cvetka Hedžet Tóth** // FOTO: **arhiv Svobodne besede**

Upornik je prežet z voljo do življenja in to priključuje na obraz lepoto, ki je lastna samo njemu. Odločitev za upor je ena najglobljih in najpomembnejših etičnih – in nikakor ne političnih ali ideoloških – odločitev. Tu ne sme biti nesporazuma!

Še ti, ki so nekoč veljali za nasilneže, razbojnike, rokovnjače, ljudske upornike, so veljali med ljudmi za plemenite in čeprav so postali izobčenci, obrobneži so hkrati postali junaki popularnih mitov in legend. Vemo pa, da ko se mit enkrat pojavi, ne izgine nikdar več – je trajen. Mit je namreč vztrajen in se vedno znova vrača.

Etično sporočilo balad o plemenitih razbojnikih ne izhaja iz »izobčenske roparske kariere z zločinom, ampak kot žrtev krivice«, zato marksist in torijski komunist, mednarodno priznani politični zgodovinar, član angleške kraljevske akademije Eric Hobsbawm (1917–2012) v svojem delu *Razbojniki* (slov. prevod 2015) poudarja, da razbojnik krivice popravlja, jemlje bogatim in daje revnim, vedno je povezan s skupnostjo, ljudje ga imajo radi in občudujejo, je sovražnik zatiranja in izkoriščanja. Je najbolj naravni spomenik boja za pravičnost in poštenost in razbojniki niso zločinci, le »divji čut za pravičnost imajo«. Hobsbawm pri tem izrecno poudarja, da je razbojnik »obstranec in upornik, revež, ki noče sprejeti normalnih vlog, ki gredo vstrijc z revščino; svojo svobodo kuje s tistim, kar je edino na voljo revnim – z močjo, pogumom, pretkanostjo in odločnostjo. To ga približuje revežem: je eden izmed njih. Je na nasprotni strani kakor hierarhija moči, bogastva in vpliva: ni eden izmed njih.«

Upornik je najprej junak

Uporništvo in pogum za upor se rojevata samo znotraj najbolj neposrednega življenja, v njegovih povsem konkretnih razmerah, saj ju obujata potreba po obvladovanju, pokončanju nakopičenega zla in nasilja, ki vse človeško razčlovečujeta in celo naravo ponižujeta v nekaj protinaravnega. Toda upornik je najprej junak s tem, da zna premagovati lasten strah in bojazen tako, da sta to sili samopreobrazbe, ki prehajata v skrivnostni izvor moči in energije, s katero juriša – tudi na nebo. Ti veliki, najprej samo notranji človekovi samopremagovalni boji prehajajo v eno samo voljo kot ogromno moč. Takrat pa, ko je človeška volja motivirana najprej povsem bivanjsko in povrh še moralno, prehaja v nezavestljivo silo, ki ji ni nič nemogoče.

Kdaj postane človek upornik? Predvsem takrat, ko se spopade z usodo in jo želi pokončati. Pri tem gre celo za vprašanje človekovega preživetja v povsem konkretnih, bivanjskih razsežnostih, kajti uporništvo je bilo najbolj močno takrat, ko je bila ljudem kratena pravica do obstoja – in življenja. Zato je uporništvo nekaj povsem prvobitnega, povezano z naravo in njenimi silami in človeškimi hotenji preseči omejenost, krutost, brezupnost vseh danosti.

Slovensko partizanstvo, ta oborožena pest ljudstva, kot utelešeno upanje po svobodi in socialno pravični družbi, v vsem potrjuje dejstvo, da je uporništvo najprej docela naravno občutenje življenja, ki je in trajno ostaja najprej pravica do življenja in obstoja majhnega naroda in vsakega posameznika v njem.

Najbolj naravna religija

Uporništvo je naša najbolj naravna religija, ki je človekovo in narodovo pravico do bivanja in življenja povzdignila na raven vesoljne razsežnosti. Držo slovenskega naroda temeljno zaznamuje njegov uporništvo in z njegovo pomočjo je zgodovina preživel kot junak in upornik, ne kot hlapec. Pri tem je zastavil celo svoje življenje, kajti najvišja vrednota mu je najprej le življenje samo. Vsebinska tega je najbolj prefinjena vednost o tem, da je sveta dolžnost posameznika in naroda braniti svojo, samo najbolj elementarno pravico do življenja in življenje je enkratni dar, ki ga zgodovina slovenskega človeka izpričuje za svojo najvišjo vrednoto. Vrednota pa je samo nerazvezljiv spoj med znanjem, vednostjo in delovanjem, zato držo premore človek, ki ravna v skladu z vrednotami.

Ponavljam: nič ne jamči človeku njegove pokončne hoje skozi življenje in avtonomije njegove drže tako zelo kot ravno etika. Etično ozaveščeno bivanje je bivanje, ki je do vseh potankosti presvetljeno, celo do te mere, da človek iz soočenja z usodo izide kot junak, saj pred usodo ni pokleknil, se nad njo zjokal; sprejel je njen izziv in se ji odziva in iz tega soočenja izhaja vedno močnejši od vseh, še tako demonskih sil usode.

Skratka, držo tvorita naravnost duha in potek dejanj neposredno iz bivanja samega, in v tem je herojstvo, ki ga usmerja najbolj naravno, vesoljno občutenje pravičnosti, zavest o tem, da je bivanje kot sveta samodanost, pred katero ne klečeplazimo, ker ni milost teorije, religije, ideologije in še česa, ampak samo dragocenost, ki ji ponosno in z radostjo zremo v obličje – ter v času svojega življenja skušamo iz nje napraviti kaj lepega in enkratnega. Predvsem to, da svet, v katerem živimo, in razmere v njem spreminjamo v nam vsem prijazen prostor, v pristno domovanje v svetu. ●

Branilec resnice o narodnoosvobodilnem boju

Letos proslavljamo 70 let naše borčevske organizacije, ki je združevala vse borce in žrtve fašističnega nasilja ter tudi svojce padlih in umrlih. To je bila množična organizacija in to je tudi še danes. Bila je družbenopolitična organizacija, saj so z njeno pomočjo borci uveljavljali posebne interese, ki jih sicer v tedanji porajajoči demokraciji ni bilo mogoče.

// BESEDILO: Milan Gorjanc // FOTO: Iztok Pipan

Rodila se je 4. julija 1948. Na tadan osem let poprej, leta 1941, se je v Beogradu sešel razširjeni Politbiro Centralnega komiteja KPJ. Odločili so, da je napočil čas, ko se morajo jugoslovanski narodi z orožjem upreti okupatorjem, ko je za svobodo in socialno pravičnost treba v odločen boj proti vsem in vsakomur, ki delavcem in drugim poštenim ljudem poleg svobode jemlje še vsakdanji kruh. Naša organizacija se je rodila v težkih, skoraj nemogočih razmerah.

Nedokončana vojna

Vojna na tleh tedanje Jugoslavije in Evrope se je končala 15. maja na Liubuškem polju v sosednji Avstriji, ko so slovenski partizani izdajalcem in okupatorskim hlapcem preprečili nadaljnji pobeg. Izgubili so gospodarja in se hoteli udinjati novemu. Mimogrede, šte-

vilni slovenski belogardisti in poznejši domobranci so si kot nekakšna slovenska vojska v domovini na glave natakili srbske šajkače z dvoglavim orlom. Odrekli so se celo nazivu, ki jim ga je podaril SS-general Rössener, ko so 3. maja 1945 popoldne postali Slovenska narodna vojska. Toda oboroženi boj se je v tedanji domovini še nadaljeval. Tiste dni je JA v srcu dežele v tridnevni bojih do nog potokla Jugoslovansko vojsko v domovini – 12.000 četnikov Draže Mihajlovića v istem okolju, kjer so dve leti poprej jugoslovanski partizani bili najtežjo bitko – bitko na Sutjeski. Šele konec maja 1945 je padlo poslednje ustaško oporišče v bosenski Posavini z več kot 5000 ustaši. Na Kosovu so se decembra 1944 uprli albanski balisti in upor se je razširil še na Črno goro, Makedonijo in Srbijo. Pod orožjem je bilo več kot 18.000 upornikov. Preostali srbski četniki so se v manjših skupinah

vrnili v Srbijo in izvajali teroristične akcije. Na jugu Srbije so delovali četniški diverzanti, ki so jih Nemci načrtno pustili na tem območju. Na Hrvaškem so bili dejavni križarji, v Hercegovini poimenovani tudi kot škriparji. To so bili zaostali in iz tujine vrnjeni ustaši. Poleg tega so v Liki in severni Dalmaciji delovale močnejše četniške teroristične skupine. Naša Matjaževa vojska pa je vse do leta 1950 s terorističnimi metodami izvajala »protikomunistični boj« za »demokracijo«. Večje skupine so bile razbite že do konca leta 1945. Manjše skupine so se uspele vrniti na območje nastanka, kjer so poleg propagandnih izvajale tudi teroristične akcije. Na nekaterih območjih so te skupine uživale izdatno podporo domačinov, posebno križarji v zahodni Hercegovini in četniki v južni Srbiji. Največ privrženecv pa so imeli albanski balisti pri albanskih prebivalcih na Kosovu. Vse te teroristične skupine so z orožjem in političnimi sredstvi podpirali zahodni zavezniki, predvsem angleška obveščevalna služba, ki je vključila tudi obveščevalne častnike nemške in kvizlinških vojska. Šele leta 1950 je bila večina odpadniških skupin razbita in je prenehala delovati. Poslednja četniška skupina je bila likvidirana sredi leta 1957 v Črni gori. Samo v BiH je bilo od maja 1945 pa do

Slovenska borčevska organizacija je svoj jubilej počastila z veličastno prireditvijo na Kongresnem trgu.

maja 1959 ubitih 1514 ustašev in 3184 četnikov, obsojenih pa 1228 ustašev in 1224 četnikov. Za sovražno dejavnost proti jugoslovanski oblasti pa je bilo obsojeno več kot 16.000 ljudi.

Grožnja z agresijo na Jugoslavijo

Poleg političnih pritiskov in onemogočanja v mednarodnih ustanovah, podpiranja sovražnih terorističnih skupin v državi, kar so počele tuje obveščevalne službe, je bil zelo močan tudi vojaški pritisk. V sosednji Furlaniji je bila nastanjena tako imenovana Armada generala Andersa, ki je sredi leta 1946 štela več kot 120.000 mož, večinoma so bili kvizlingi z Balkana in iz vzhodne Evrope. Prebegli primorski domobranci so se med prvimi vključili v to vojsko. Že decembra leta 1945 je v to vojsko prestopilo več kot 700 pripadnikov zloglasne ukrajinske 14. SS-divizije Galicija, ki jo je naša 14. divizija 10. maja 1945 zajela na Koroškem, na silo pa so jih prevzeli Angleži in odpeljali v ujetništvo v Italiji. Najverjetneje so Angleži ob vračanju naših domobrancev imeli v mislih morebitno njihovo angažiranje kot sile v notranjosti ob napadu na Jugoslavijo oziroma Slovenijo. Cilj je bil zrušiti novo oblast v Jugoslaviji. Manjše skupine iz Andersove vojske so izzivale incidente in se vrinjale na ozemlje pod nadzorom JA.

Zavezniki so se zelo bahato obnašali do Jugoslavije. Več kot 260 kršitev jugoslovanskega – slovenskega zračnega prostora so izvedli zavezniki do septembra leta 1946. Jugoslovanske oblasti so opozarjale, pošiljale diplomatske note, toda zavezniki so nadaljevali izzivanje, dokler ni Tito ukazal sestreliti dvoje letal. Ker je tedaj Jugoslavija podpirala grške komuniste v vojni proti Angležem, so tudi v Makedoniji in južni Srbiji protikomunistične skupine okrepile teroristično delovanje. Predvsem pa je bilo jugoslovansko vodstvo pod močnim političnim pritiskom zahodnih zaveznikov in tudi Stalinove Sovjetske zveze. Vojaški pritisk zahodnih zaveznikov je pojenjal jeseni leta 1947, so pa že jeseni leta 1948 začeli groziti sosedje komunistične provenience na Vzhodu. Tedaj je nastal napol šaljivi slogan, da je Jugoslavija obkoljena s SKRBMi ali po srbsko z BRIGAMA. To besedo sestavljajo črke začetnice naših nekdanjih sosedov: **B**olgarije, **R**omunije, **I**talije, **G**ričije, **A**lbanije, **M**adžarske, **A**vstrije.

Nezadovoljstvo z novo oblastjo

Nova oblast je bila prisiljena že med NOB, še posebej po sporazumu Tito – Šubašić, vključiti v oblast tudi pripadnike nekdanje kraljeve oblasti. Z osvoboditvijo države in z nekorektnim ravnanjem zahodnih zaveznikov do komunistične oblasti so predstavniki stare oblasti pod vplivom tujih obveščevalnih sil hoteli pod pretvezo uvajanja zahodne demokracije ustvariti nekakšno notranjo opozicijo KPJ. Tako je bil v Srbiji nosilec te politike večkratni minister v begunski vladi, nazadnje celo za zunanje zadeve, Milan Grol. Na Hrvaškem je takšno politiko vodil Božidar Magovac, ki je sicer med vojno sodeloval s partizani kot vodja dela Hrvaške kmečke stranke, ki se je ločila od Mačka in je zagovarjala republikansko Hrvaško. V Sloveniji je tovrstne zahteve zagovarjala Nagodetova skupina. Te skupine so imele precej podpore pri intelektualcih in celo med nekaterimi dolgoletnimi komunisti. Močno podporo so dajale tudi vidne osebnosti v tujini.

Josip Broz Tito

Tudi verske skupnosti niso bile naklonjene novi oblasti, še posebno ne katoliška. Konec septembra leta 1945 so katoliški škofje celotne Jugoslavije naslovili na vse vernike katolike pastirsko pismo, v katerem so zelo odločno in dokaj arogantno zahtevali popolno svobodo delovanja in vračilo vsega z agrarno reformo odvzetega imetja. Zapisali so naslednje: »Zato zahtevamo in od tega nikdar in pod nobenim pogojem odstopili ne bomo.« Po vsem tem, kar je počela katoliška cerkev po Sloveniji, Hrvaškem in BiH med NOB, te besede niso v skladu s katoliško doktrino sprave in ponižnosti. Najtežja pa je zahteva po vrhovni presoji Vatikana v

sporu med katoliško cerkvijo v Jugoslaviji in izvoljeno oblastjo. Pismo je sprožilo dokaj nezadovoljstva do oblasti in KPJ ne samo med verniki, ampak tudi pri drugih ljudeh. Največjo podporo pa je dobilo v krajih, kjer so delovale ilegalne paravojaške skupine. V BiH islamska verska skupnost ni bila odkrito proti novim oblastem. Čeprav ni sprejemala radikalizma Mladih muslimanov, ilegalne protikomunistične organizacije mladih intelektualcev islamske vere, so ti uživali moralno podporo islamskih vernikov. Mladi muslimani so zagovarjali radikalno delovanje proti aktualni oblasti, predvsem povezovanje vseh muslimanov. Pripravljali so tudi teroristične akcije. Odstranjeni so bili na več sojenjih, poslednje večje je bilo v februarju leta 1949. Muslimanski verski voditelji so odločilno vplivali na delovanje albanskih balistov na Kosovu. Srbska pravoslavna cerkev prav tako ni bila prijateljsko razpoložena do novih oblasti. Moralno in tajno je podpirala teroristične skupine na lokalni ravni. Imela pa je

velik vpliv na množice na podeželju po Šumadiji in južni Srbiji. Vodstva vodilnih religij v Jugoslaviji so nasprotovala novim oblastem.

Nezadovoljstvo na podeželju so izzvale nepravilnosti pri izvedbi agrarne reforme, prisilna kolektivizacija v obdelovalne zadrage in obvezni odkup kmetijskih pridelkov. Še posebno so bili ostri ukrepi leta 1948, ko je preskrba delavskih množic postala vprašljiva zaradi nagle industrializacije in velikega priliva delavstva v industrijska središča. Največ nezadovoljstva pa so povzročili med nedolžnim prebivalstvom drastični in pogosto nepotrebni ukrepi organov pregona terorističnih skupin na

območjih, ki niso bila naklonjena NOB. OZNA in KNOJ sta na ožjih območjih izvajala pravi teror.

Nedorasle napredne politične sile

Z zmago v NOB je naglo poraslo članstvo v KPJ. Tudi na podeželju so se oblikovale partijske celice, ki so jih vodili starejši partizani in aktivisti. Metode in način delovanja partije iz NOB niso bili več učinkoviti in primerni. Ljudje so zahtevali dogovor in skupinsko odločanje. Partija se je ločila od ljudstva in se zaprla v svoj krog. Zaradi nesoglasij so številni izkušeni in ugledni člani zapuščali organizacijo in se politično povsem pasivizirali. Bili so primeri, ko so se takšni komunisti postavili na čelo skupin protestnikov.

Proti koncu vojne in z osvoboditvijo območij na jugu in vzhodu Jugoslavije so se oblikovale ljudske fronte, da bi vse napredne sile združili v skupen boj za graditev domovine in za ohranitev pridobitev NOB. V posameznih okoljih ta organizacija ni imela pravega vpliva in ni pritegnila večine prebivalstva, preveč so bila vodstva pod vplivom partijskih vodstev. V Sloveniji je OF imela precejšen vpliv, saj je dejansko povedla narod v boj za svobodo in v tem tudi zmagala. Tako kot v NOB je OF združevala vse napredne sile, predvsem na podeželju.

Te pomanjkljivosti v političnem delovanju, kopiranje sovjetskega modela gospodarstva, predvsem v kmetijstvu, ter nezrelost in nesposobnost političnih sil so spretno izkoriščali nasprotniki doma in v tujini. Ne samo moralno in politično, temveč tudi materialno pomoč so dajale obveščevalne službe nekdanjih zahodnih zaveznikov. Šele po prekinitvi jugoslovanskega vodstva s Stalinovo Sovjetsko zvezo je pritisk z Zahoda nekoliko pojenjal.

Titov NE Stalinu

Ker so nas zahodni zavezniki zapustili, nam je edini zaveznik bila Stalinova Sovjetska zveza. Toda sovjetski oficirji in uslužbenci so obnašali zelo bahato in ukazovalno. Tako je podpolkovnik Rdeče armade, inštruktor v JA, imel plačo večjo od načelnika Generalštaba JA Koče Popovića. Medvojni predstavnik SZ pri Glavnem štabu NOV in PO Slovenije in povojni delegat v Sloveniji, polkovnik Bogomolev, je v letu 1948 sestavil

nekakšno slovensko vlado in korpus vojske, ki naj bi pričakala prihod Rdeče armade v Slovenijo. Na njegovem seznamu so bil vidni slovenski partizanski častniki brez svoje vednosti, za kar so bili pozneje krivično obsojeni ali kaznovani. Sočasno je izjemno porasel ugled maršala Tita v vseh državah vzhodne Evrope pod sovjetsko dominacijo. Šef Kominterne Dimitrov je predlagal obli-

Mnogi slovenski belogardisti in kasnejši domobranci so si na glave nataknili srbske šajkače z dvoglavim orlom kot nekakšna slovenska vojska v domovini. Odrekli so se celo nazivu, ki jim ga je podaril SS general Rössener, ko so 3. maja 1945 popoldne postali Slovenska narodna vojska.

kovanje Balkanske federacije med Jugoslavijo, Bolgarijo, Albanijo in severno Grčijo. Namreč, Jugoslavija je podpirala grške partizane v severni Grčiji ali Egejski Makedoniji. Vse to bi bilo vseč »hazajaju«, gazdi Stalinu. Sočasno pa se je zbal za svojo vlogo v komunističnem gibanju. V Resoluciji informbiroja iz 28. junija 1948 je ostro napadel jugoslovanske komuniste in jih obsodil, da zapuščajo proletarsko in komunistično idejo.

Nesoglasja med jugoslovanskimi in sovjetskimi komunisti so se začela že v februarju leta 1948. V aprilu sta svoje nestrinjanje s Titovo linijo izrazila dva vodilna komunisti, Hrvat Andrija Hebrang in Srb Sreten Žujović. Ob resoluciji se je KPJ razklala in za Stalina se je opredelilo veliko jugoslovanskih komunistov, med njim tudi celotna republiška vlada v Črni Gori. Iz KPJ je bilo izključenih več kot 60.000 članov, interniranih pa je bilo v razna taborišča več kot 16.312 komunistov. Enotnost komunistov je bila močno načeta. Sosednje države, tako vzhodne kot zahodne, so začele izvajati močne pritiske na Jugoslavijo ne samo z odpovedjo že sklenjenih gospodarskih sporazumov, temveč so začele krepiti vojaške sile na njenih mejah. Nujno je bilo zagotoviti enotnost jugoslovanskih komunistov in vseh naprednih sil, da ne bi bile izničene pridobitve narodnoosvobodilnega boja.

Mesec dni pozneje, od 21. do 28. julija, so jugoslovanski komunisti na 5. kongresu enotno potrdili Titove ukrepe proti Stalinu. Široke ljudske množice pa niso bile povsem enotne. Po koncu vojne oblikovane ljudske fronte po posameznih republikah niso imele tolikšnega vpliva kot slovenska Osvobodilna fronta,

ki je povedla v upor in v tem tudi zmagala ter tudi že med vojno oblikovala ljudsko oblast. Tito je uvidel, da so njegovi borci, njegovi partizani, zanesljiva opora jugoslovanskim komunistom v boju za zmago vrednot NOB. Toda treba jih je bilo organizirati v enovito borčevsko organizacijo, ki je poleg moralnega ugleda imela tudi politični vpliv na dogajanje v jugoslovanski družbi. In to je naša orga-

nizacija bila vse do razpada Jugoslavije. Njena politična moč je po Titovi smrti sicer pojenjala, ni pa presahnila.

Razpad borčevske organizacije

Ob razpadu tedanje domovine je tudi razpadla enovita jugoslovanska borčevska organizacija. Tedanje republiške organizacije so sprejele politiko novih oblasti in jih tudi podprle. Prva med njim je prav slovenska borčevska organizacija postala kritična do aktualne »demokratične« oblasti in vse bolj postaja ne samo branilec resnice o NOB in jugoslovanski stvarnosti, temveč tudi varuh vrednot tega boja. Hrvaška Zveza antifašističnih borcev in antifašistov je vse bolj kritična do proustaških oblasti. Borci v BiH so razdeljeni po politični shemi na borčevsko organizacijo Republike Srbske, ta koketira z aktualno oblastjo, ki pa ni ravno naklonjena NOB in Titu. V bošnjaško-hrvaški federaciji je vodstvo dokaj tiho, med ljudmi, predvsem Bošnjaki, pa je ugled Titovih partizanov in Tita zelo velik.

V Črni gori so borci razklani med dve organizaciji, ki sta med seboj sprti. V Srbiji je zelo močna organizacija v Vojvodini, medtem ko v ožji Srbiji ni čutiti vpliva partizanskih borcev. Na Kosovu borčevske organizacije ni. V Makedoniji so nacionalistične oblasti načrtno zatrle delovanje borcev, saj od države ne dobijo nikakršne pomoči in jim je odvzeto premoženje, ki so ga pridobili v času socializma. Enotnost Titovih partizanov iz NOB in povojne graditve socializma se je razblinila v nacionalističnih časih novih, »demokratičnih« oblasti. ●

V Lazah podelili priznanja najzaslužnejšim

V Logatcu odprli prenovljeno spominsko sobo

Ob 70. obletnici Zveze borcev Slovenije so 4. julija člani Združenja borcev za vrednote NOB Logatec odprli prenovljeno Spominsko sobo v Logatcu in pripravili slovesnost v Lazah.

// BESEDILO: **Brane Pevac** // FOTO: **Branko Rupnik in Brane Pevac**

4. julija 1948 je bila ustanovljena Zveza združenj borcev Slovenije, katere cilje od leta 2007 nadaljuje Združenje borcev za vrednote NOB. V sedmih desetletjih so se menjavale generacije, spremenil se je družbeni red, postali smo samostojna država, ostala pa je osrednja skrb za sočlane in za sočloveka z namenom, da bi se dobro počutili, da starejši niso izključeni in da se mlajši lahko izkažejo. Seveda vse to zahteva solidno mero nesebičnega in tovariškega sodelovanja.

In brez slednjega tudi ne bi bilo slovesnosti, ki so jo 4. julija popoldne organizirali člani KO ZB Laze, potem ko sta Branko Rupnik in Vesna Jerina,

Prenovljena spominska soba v Logatcu

zdrženja partizanov Italije Silvano Blasina in Walerja Miliča, župana pobratene občine Repentabor Marka Pisanija, Bruno Olenik, podpredsednico društva TIGR Primorske, in seveda vse člane ZB za vrednote NOB Logatec ter druge obiskovalce, ki so prišli z vseh vetrov naše domovine.

»Včasih v rajni Jugoslaviji je bil to praznični dan, dan borcev, dela prost dan: pikniki, priprave za odhod na morje, pa košnja in nepogrešljiv betonski mešalnik, ki je spremljal vse praznike v socializmu. Smo pač gradili za boljši jutri.« Takole je na proslavi v Lazah začel slavnostni govornik Branko Rupnik, predsednik KO Logatec Tabor, in nadaljeval: »V Združenju prirejamo spominske pohode, prireditve, se udeležujemo prireditev in pohodov, ki jih organizirajo drugi, cvetličimo spominska obeležja. Izdali smo zloženko na temo Logaškega bataljona, natisnili knjigo Zgodovina NOB na Logaškem in letos odpiramo prenovljeno spominsko sobo, posvečeno spominu NOB na Logaškem.«

Predsednica KO ZB Laze Nada Čarnernik in podpredsednik Tone Tajip Hasani sta spregovorila o tem, kako so štiri leta vojne doživljali v Lazah. Poudarila sta, da so vsi sodelovali na strani OF, vsak peti vaščan je bil v partizanih, vsak tretji je v vojni padel, Lažani so

umirali v zaporih in taboriščih ali pa so za posledicami vojne umrli po njej. Sledilo je branje njihovih imen – zlogi so odmevali kot topot vojaških škornjev. V spomin in opomin.

V klenem slovenskem jeziku so spregovorili tudi gostje iz zamejstva, kjer je boj za jezik in pravice Slovencev še vedno aktualen: »Zato moramo potomce učiti spoštovanja vrednot NOB, predvsem pa ljubezni do domovine.«

Prireditev sta obogatila recitatorja Branko Simšič in Magda Lipovec, Vanda Lavrič je prebrala svojo pesem, nekaj pesmi je zapel Moški kvartet, najmlajša članica, Natalija Kermavner, pa je raztegnila meh svoje harmonike. Medtem ko je na mizah zadišalo po pravem partizanskem golažu, so z odra prihajali božajoči zvoki.

V Lazah so bila ob 70-letnici podeljena tudi priznanja zaslužnim članom Združenja za njihovo delo. Veliko jih je bilo podeljenih, kar ni presenečenje, saj je bilo v Združenju borcev za vrednote NOB Logatec veliko narejenega. ●

Na proslavi v Lazah je bil slavnostni govornik Branko Rupnik.

predsednica ZB NOB Logatec, opoldne v Logatcu odprla spominsko sobo Združenja. V Lazah so prisrčno pozdravili preživle borce NOB, predstavnike repentaborske sekcije Vsedravnega

Pred 76 leti na Kamporskem polju na otoku Rab

Voda je podirala šotore in izčrpane ljudi

Mihelja noč pred 76 leti. Interniranci koncentracijskega taborišča na Kamporskem polju na otoku Rab, zlasti odrasle ženske in takratni otroci, je ne bomo nikoli pozabili. Bili smo »prebivalci« III. taborišča. Uporabil bom besede Antice Troha, tedaj enajstletne deklice iz Starega Kota, ki je bila tedaj v taborišču: »Najstrahovitejši čas moje internacije je bila poplava na Rabu.«

// BESEDILO: **Herman Janež st.** // FOTO: **arhiv Svobodne besede**

Bilo je okoli polnoči 29. septembra 1942. Strahovito je grmelo, treskalo in bliskalo. Ubogi narod v šotorih! Strah nas je bilo in groza. Kakšna bo noč pod preluknjano platneno streho? Bomo kdaj dočakali jutro? Molili smo. Zabobnelo je in usula se je debela toča. Nad glavami je ropotalo, kot da bi po šotoru padalo kamenje. »Vodo imam pod ritjo!« je zakričala Mici. In že smo izgubili tla pod seboj. Naš šotor je namreč stal na hudourniški strugi, ki so jo Italijani zasuli. Vsako jesen, ko z vencem Republike Slovenije obiščem naše sotrpine,

ki so za vedno ostali na Rabu, gledam to strugo. Tedaj se mi misel in podoba vrneta v čas, ko se nam je tu iztekalo življenje. Posebno je vse živo, če me na Rabu med mojim obiskom »pere« dež. In to je pogosto.

Voda je takrat drla z vso močjo, podirala šotore in izčrpane ljudi, ki so bili prepričani, da je prišel sodni dan. V grozni temi se je po vsem polju razlegalo obupno vpitje otrok in mater, slehernega, ki je reševal sebe in pomagal drugim, zlasti materam z več otroki, ter reševal svoje borno imetje, če ga je sploh lahko zadržal v rokah. Kako bo-

lestna je bila skrb za starčke in invalide v I. sektorju, kjer so bili številni že nepokretni! Čim bolj so stali šotori proti Zalivu sv. Evfemije, tem višja je bila voda, kajti polje pada v tisto smer. A začetek III. taborišča je bil že pri sedanji asfaltirani cesti, ki vodi na Suho punto. Koliko materam je voda iz rok iztrgala otroka! Še danes me spreleti srh, ko se spomnim vpitja Dorice Mavrin iz Novega Kota. Voda ji je odnesla sina Zvon-

ka. V popolni temi in strašni zmedi je nekaj tisočglava množica pritiskala proti izhodnim vratom, da bi prišli do vojaške barake onstran ceste.

Proti jutru, ko je neurje ponehalo in je voda komaj začela upadati, se je pojavil komandant taborišča, podpolkovnik Cuiuli, in množico surovo nagnal v še vedno preplavljeno taborišče. Ozmerjal je oficirje, češ da ni v nobenem primeru dovoljeno pustiti »ribellov« izza žice. Strašna je bila ta noč in lep je bil naslednji dan. Navsezgodaj so sončni žarki obsijali kristalno čisto nebo. Kjer so prejšnji dan stali trije sektorji III. taborišča, je bilo zdaj le blato, iz katerega so štrlele lesene palice, podporniki šotorskih kril. Drugo je odnesla voda. Ves dan je nastajalo novo taborišče, saj je za nas veljalo fašistično geslo: »Kdor si prestopil ta vhod, izgubi upanje na rešitev.«

Strašen zločin nad zaslužnjem narodom! Vendar sledi zločinu kazen. Naš zločinec, fašist, karabinjerski podpolkovnik Vincenzo Cuiuli, si je sodil sam. Kaj pa naj bi storil drugega? Tudi on živi v našem spominu, toda kot človek zver. ●

Eno izmed poglavij v boju Primorcev za priključitev k matični domovini

Kobariška republika – oaza svobode

V drugi svetovni vojni je bilo leto 1943 prelomno leto. Položaj na bojiščih se je dokončno obrnil v prid zaveznikov Sovjetske zveze, Velike Britanije, ZDA, jugoslovanskih in slovenskih partizanov ter drugih borcev proti nacifašizmu.

// BESEDILO: **Zdravko Likar** // FOTO: **arhiv Svobodne besede**

Poraz nemške armade februarja 1943 pri Stalingradu je pomenil dokončen preobrat v drugi svetovni vojni. 9. julija 1943 so se angleške in ameriške enote izkrcale na Siciliji. 25. julija je bil odstavljen Benito Mussolini. Fašizem je padel. Oblast je prevzel maršal Pietro Badoglio, ki se je začel tajno pogajati z zavezniki. 8. septembra 1943 je Italija kapitulirala.

V 20. stoletju sta italijansko državo in njeno vojsko zadeli dve veliki katastrofi. Prva je bila bitka pri Kobaridu oktobra leta 1917. Ta poraz italijanske vojske je za vedno zaznamoval italijansko družbo. Drugi poraz je napočil po podpisu premirja 8. septembra 1943, ko je nemška vojska zajela in poslala v nemška taborišča 800.000 italijanskih vojakov, kjer jih je več kot 50.000 umrlo. Razkrojili sta se italijanska vojska in državna oblast. Na Primorskem je po kapitulaciji Italije nastalo obsežno svobodno ozemlje. V Zgornjem Posočju, Brdih, vzhodni in zahodni Benečiji ter Reziji je nastalo svobodno ozemlje, poimenovano Kobariška republika.

Velik politični in nacionalni pomen svobodnega ozemlja Kobariške republike je v tem, da so bila v Kobariško republiko vključena vsa ozemlja, ki so naseljena s Slovenci na skrajnem zahodnem robu slovenstva, saj sta spadali v republiko tudi Beneška Slovenija in Rezija. Od leta 1920 je bilo celotno območje Kobariške republike pod suverenostjo italijanske države, del pa ji je pripadal že od leta 1866.

Na svobodnem ozemlju so poleg temeljnih vojaških opravljali tudi politične in različne družbene naloge, in to v posebnih razmerah, saj je pretila nevarnost, da bo nemški vojaški vdor svobodo zamenjal z okupacijo. Med temeljne dejavnosti v republici so spadali zlasti širjenje in utrjevanje narodnoosvobodilne misli, obujanje narodne zavesti med Beneškimi Slovenci in Rezijani ter poskus preseganja etničnih in jezikovnih meja, zlasti pri sodelovanju z italijanskimi protifašisti. Nastanek republike torej ni bilo zgolj vojaško, marveč tudi

politično dejanje. 11. septembra 1943 je bil na Vogrskem ustanovljen Narodnoosvobodilni svet za primorsko Slovenijo kot vrhovni organ z zakonodajno in izvršilno oblastjo.

16. septembra 1943 je vrhovni plenum Osvobodilne fronte sprejel odlok o priključitvi slovenskega Primorja k svobodni in združeni Sloveniji v svobodni in demokratični Jugoslaviji. S tem dejanjem je bila mišljena tudi priključitev ozemelj, naseljenih s Slovenci v Benečiji, Reziji in Kanski dolini. Odlok je bil potrjen na drugem zasedanju AVNOJA 29. novembra 1943 v Jajcu. S tem dejanjem so bili pripoznani narodnopolitični cilji Osvobodilne fronte kot tudi eden ključnih ciljev jugoslovanskega odporiškega gibanja in del njegove uradne politične usmeritve.

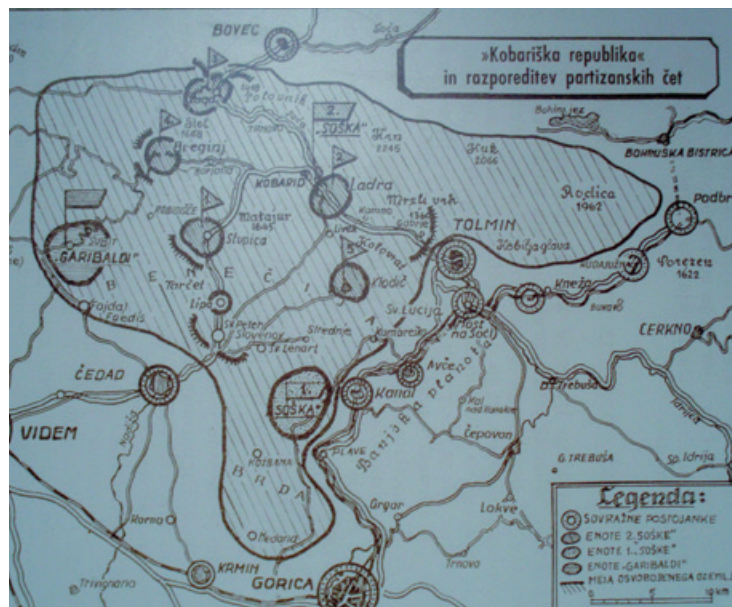
Zametki slovenskega šolstva

Kobariška republika je kljub le dvome-sečnemu obstoju potrjevala slovensko navzočnost na slovenskem zahodu in na narodnostno mešanem ozemlju oživljala narodno zavednost. Ta v stoletjih ustvarjeni mejni prostor je dajal partizanskemu boju na Primorskem mednarodne prvine, ki so svojo pravo podobo dobile po koncu vojne. Kobariška republika je eno izmed poglavij v boju Primorcev za priključitev k matični domovini, obenem je eno izmed dejanj, ki so prispevala k uresničevanju političnega programa Zedinjene Slovenije.

Na ozemlju Kobariške republike so delovale organizacije Osvobodilne fronte, Komunistične partije Slovenije, mladinske, ženske in druge podporne organizacije. Sprva so oblastne funkcije op-

ravljali odbori Osvobodilne fronte, sredi oktobra leta 1943 pa so bili že izvoljeni narodnoosvobodilni odbori kot organi ljudske oblasti.

V času Kobariške republike so bili postavljeni zametki slovenskega partizanskega šolstva, ki se je zelo razmahnilo v letu 1944. To je pomembno zlasti za Beneške Slovence, ki so tedaj prvič v svoji zgodovini okusili poučevanje v slovenskem jeziku. Iz posoškega, briškega, beneškega, rezijanskega, pa tudi furlan-

skega in italijanskega življa so v času republike vzniknili vojaški in politični voditelji, ki so do konca vojne odigrali pomembno vlogo pri odporu proti nemški vojski in njenim sodelavcem.

Kobarid je znamenit zgodovinski kraj. Zaradi svoje lege na križišču poti med Furlanijo in Koroško je od prazgodovine do danes odigral pomembno vlogo, včasih celo tako pomembno, da je bil v središču evropske in tudi svetovne pozornosti. V času Kobariške republike je bil Kobarid središče svobodnega ozemlja in dogajanja, pomembnega za primorsko in slovensko zgodovino. Svobodno ozemlje republike je merilo okoli 1400 kvadratnih kilometrov in na njem je živelo približno 55.000 prebivalcev.

Ustanovitev partizanskih enot

Po kapitulaciji Italije in po odhodu italijanske vojske v Italijo so začeli fantje in dekleta množično vstopati v partizansko vojsko. Izvedena je bila tudi mobilizacija moških od 18. do 45. leta.

sredi sovražnega ozemlja

Sprva so nastale čete in nato bataljoni na vsem svobodnem ozemlju. V Kobaridu je bil že 14. septembra iz četa na Bovškem, Kobariškem in v Benečiji ustanovljen bataljon Andreja Manfreda, ki mu je poveljeval Franc Uršič - Joško. Na Tolminskem je bil ustanovljen Tolminski bataljon, ki je pozneje prerasel v Tolminsko brigado. V Brdih so iz prostovoljcev in mobilizirancev ter nekdanjih internirancev ustanovili štiri partizanske bataljone, ki so se sredi septembra združili v Zapadnoprimorski odred. 23. septembra je bila na Koradi ustanovljena 1. soška brigada, ki ji je poveljeval Vladimir Knežević - Volodja.

V Kobaridu je bila 1. oktobra zaradi ogromnega priliva novih borcev ustanovljena 2. soška brigada, ki ji je poveljeval Tone Bavec - Cene. 6. oktobra je bil ustanovljen še Briško-beneški odred pod poveljstvom Zvonka Bambiča. 21. oktobra je bila ustanovljena še 3. soška brigada, poveljeval ji je Franc Ogrin.

Zaradi velikega števila enot in borcev je bila 10. oktobra ustanovljena Goriška divizija, ki ji je poveljeval Albert Jakopič - Kajtimir. Pomembno pomoč v vojaškem pogledu je za enote pomenila vključitev večjega števila nekdanjih aktivnih in rezervnih oficirjev jugoslovanske vojske, predvsem črnogorske in hrvaške narodnosti, ki so se po kapitulaciji Italije osvobodili iz vojnega ujetništva, pribežali na svobodno ozemlje in nato v partizanskih enotah postali operativni oficirji v enotah.

Veliko pomoč so pomenili tudi sovjetski, angleški, francoski in drugi nekdanji vojni ujetniki, ki so se bojevali v partizanskih enotah. Sovjeti so ustanovili sprva četo, ki je prerasla v znameniti 2. ruski bataljon 18. bazoviške brigade. Ustanovljenih je bilo tudi pet italijanskih bataljonov, ki so ves čas uživali vsestransko pomoč močnejšega slovenskega osvobodilnega gibanja.

Ljudska oblast in politična organiziranost

Posebnost slovenskega narodnoosvobodilnega gibanja je bila graditev ljudske oblasti. Politične in oblastne funkcije so sprva v Kobariški republiki izvajali odbori OF. Njihova osnovna naloga je bila skrb za preskrbo prebivalstva in partizanske vojske, izvajanje mobilizaci-

je in skrb za varnost prebivalstva. Narodnoosvobodilni svet za primorsko Slovenijo je izdal več odlokov. Na podlagi odloka o volitvah narodnoosvobodilnih odborov je bilo oktobra 1943 v Posočju izvoljenih 25 narodnoosvobodilnih odborov kot organov ljudske oblasti.

Najpomembnejši politični organizator v Kobariški republiki je bil sekretar Okrožnega komiteja KPS Ferdo Kravanja - Peter Skalar, ki je vsepovsod ustanavljal odbore OF, organizacije KP in SKOJ ter mladinske in ženske organizacije. Pri ljudeh je bil zelo priljubljen in spoštovan. Ljudska oblast je dosegla vidne uspehe z osvoboditvijo 56 političnih zapornikov iz videmskega zapora, z zgledno preskrbo, organizacijo šolstva in zdravniške oskrbe ter z zagotavljanjem varnosti in redu v naseljih.

Beneška Slovenija in Rezija

Takoj po kapitulaciji Italije je v Benečiji nastalo šest partizanskih čet, v katere se je vključilo približno 400 Benečanov. Beneški partizani so se med sabo razlikovali glede prihodnosti njihove dežele. Vse je združevala želja po boju za svobodo in proti nacifašizmu. Nekateri so vstopali v partizanske vrste zaradi obrambe Italije pred nemško vojsko. Drugi pa so videli prihodnost v združe-

Kobariška republika je kljub le dvomesečnemu obstoju potrjevala slovensko navzočnost na slovenskem zahodu in na narodnostno mešanem ozemlju oživljala narodno zavednost.

ni Sloveniji. Benečani in Rezijani so lebelali med nacionalno in državno pripadnostjo. Nacionalna zavest o pripadnosti slovenskemu narodu je bila premalo razvita in prisotna, zato je mnogokrat prevladala pripadnost italijanski državi. Kobariška republika je močno okrepila nacionalno zavest in pripadnost Beneških Slovencev.

Ni se vedelo, kam bo Benečija spadala. Zato je bila odločitev za vstop v

partizane odločitev življenjskega pomena. Kot se je pokazalo po vojni, je bila za marsikaterega beneškega partizana taka odločitev usodna; posebno v povojnih mračnih letih Benečije, ko so se vrstili sodni procesi in preganjanja ter celo smrtne žrtve.

Zelo pomembno in pozitivno vlogo so odigrali beneški duhovniki. Pri njih sta v veliki večini prevladala nacionalni moment in pomen narodne osvoboditve. Za razumevanje dogodkov med drugo svetovno vojno so dragocen pripomoček zapiski v dnevniku župnika iz Laz Antona Cuffola, ki je Francetu Bevku služil za vzor Čedermaca v knjigi »Kaplan Martin Čedermac«. Za Cuffola je bilo obdobje Kobariške republike poseben, vesel, srečen in miren čas. Zapisal je še, da »kdo bi si le mogel misliti, da bi naši ljudje mogli v partizanih postati tako zavedni in navdušeni Slovenci brez najmanjše propagande«.

Beneški duhovniki so bili dejavni v organizaciji OF, pri poučevanju v slovenskem jeziku ter pri pomoči partizanski vojski. Beneški duhovnik Avgust Černetič je postal celo verski referent 30. divizije in pozneje 9. korpusa.

Obramba Kobariške republike in nemška okupacija

Ves čas obstoja Kobariške republike so potekali na mejah svobodnega ozemlja spopadi z nemško vojsko. Vsakokrat so bili napadi odbiti zaradi uspešne partizanske obrambe. Napadalcem so pomagala tudi letala, ki so bombardirala vasi Čezsoča, Žaga in Svino, štiri beneške vasi in vasi v Brdih. Odločilni spopadi so izbruhnili zadnje dni oktobra 1943, ko so velike nemške sile po petdnevni bojih zasedle Kobarid.

Sledil je nepopisen teror. Po krutosti je prednjačil bataljon Kraških lovcev, ki ima na vesti mnogo nedolžnih žrtev. Streljali so talce in vojne ujetnike, mučili in obešali ujete partizane, požigali vasi.

Kobariška republika je v zgodovini osvobodilnega boja Primorske poseben primer, kako je sredi sovražnega ozemlja nastala oaza svobode, ki je trajala skoraj dva meseca. Je primer odločnosti in samoiniciative ljudstva, ki je po propadu Italije ustanovilo svojo vojsko, pregnalo tujce in na svobodnem ozemlju uvedlo ljudsko oblast. ●

Za osvežitev spomina

Himmlerjeva hči po vojni delala za nemško tajno službo

V slovenskem časopisju smo pred časom lahko prebrali zanimiv zapis, da je Himmlerjeva hči med letoma 1961 in 1963 delala za nemško obveščevalno službo BND, in sicer pod imenom Gudrun Burwitz. Opravljala je službo tajnice v uradu BND v Pullachu na Bavarskem.

// BESEDILO IN FOTO: dr. Marjan Toš

Čas njenega odhoda iz BND se prekriva z uresničevanjem sprememb pri prepoznavanju in ravnanju s sodelavci, obremenjenimi z nacizmom, so povzemali nekateri nemški mediji. Himmlerjeva hči je dolgo časa sodelovala s skrajnodesničarskimi organizacijami in se tudi udeleževala številnih shodov neonacistov. Pravijo, da »jabolko ne pade daleč od drevesa«, in hči enega od najbolj krutih nacističnih zločincev je bila pač že od otroštva vzgojena in prežeta z nacistič-

Zanj je veljal vzdevek »Surovina«, saj je bil prava »pošast«, krvoloč in nečloveški »volkodlak«, ne človek, temveč stvor, ki ni vedel za usmiljenje in milost. Mnogi so ga sicer označevali za »prismodo«, a pri tem so očitno pozabili, da je bil na svojih položajih izredno učinkovit, predvsem pa si je znal izbrati dobre in zveste sodelavce (med njimi je bilo celo nekaj čudakov), ki so zanj in običajno tudi namesto njega opravili najbolj krvava in umazana dela. Za Himmlerjem avtokratom se je skrival »strahopetec«, ki je

jemno bister in preračunljiv mož, rad je ostajal v ozadju in povsem skrit očem javnosti. Zanj je bilo značilno dokaj skromno zasebno življenje in drugače od številnih drugih vodilnih mož tretjega rajha ni bil pridobitnež.

V zgodovino se Himmler ni zapisal kot prva violina SS, pač pa predvsem kot ustanovitelj prvega, eksperimen-

Himmler je do obisti poznal ustroj taborišč in metode uničevanja ljudi, ki jih je tudi sam pomagal razvijati in preizkušati. Vse to je počel zavestno, da bi »prečistil raso«.

Tudi lendavski Judi so v veliki meri tragično končali življenje v uničevalnih taboriščih. Na to tragedijo opozarja simbolični spomenik na judovskem pokopališču v Dolgi vasi.

nim duhom in ideologijo. Tega ji niti ne moremo zameriti. Zato morda ne bo odveč, če zelo na kratko zapišemo nekaj pglavitnih zgodovinskih ocen in nespornih resnic o njenem očetu Heinrichu Himmlerju (1900–1945). Dovolj je že, če zapišemo, da je bil glavni organizator holokavsta.

bil »idealist brez idealov«, so nacističnega SS-voditelja orisali številni zgodovinarji. Bil je najbolj tih in najbolj dlakocepški mož v nacistični »vrhuški« in se je nacistični stranki NSDAP pridružil leta 1925. A z njo je sodeloval že prej, saj ga leta 1923 najdemo med udeleženci spodletelega »pivniškega« puča. Bil je iz-

talnega koncentracijskega taborišča Dachau leta 1933. To je bil neke vrste »učni center« za kadre vseh naslednjih koncentracijskih in uničevalnih taborišč, ki so jih nacisti ustanovili po vsej okupirani Evropi, največ seveda na Poljskem. Za Dachau je veljalo, da je bil »zgodnja taborišče«, v katerem so se izšolali tako rekoč vsi voditelji nekaterih najbolj zloglasnih uničevalnih taborišč, tudi Auschwitza - Birkenaua v okupirani Poljski. Himmlerjeva taborišča so postala neke vrste »kraljestva smrti«, bila so svojevrstne »skrite skupnosti«, ki so postopoma vsrkavale in uničile na milijone Evropejcev, še zlasti Judov.

Himmler je do obisti poznal ustroj taborišč in metode uničevanja ljudi, ki jih je tudi sam pomagal razvijati in preizkušati. Vse to je počel zavestno, da bi »prečistil raso«, in je zaradi tega počasi tonil v vse globljo rasno obsedenost. Imel je popolno oblast nad SS, nad kriminalistično in politično policijo, saj je leta 1943 postal notranji minister in je tako dobil pod poveljstvo ves nemški policijski sistem. Bil je strah in trepet tretjega rajha, a umrl je kot strahopetnež in bojazljivec, saj je pred strahom, da bo moral odgovarjati za zločine zoper človeštvo, potem ko so ga razkrinkali na britanski kontrolni točki, 23. maja 1945 storil samomor. ●

Na Tolminskem uničujejo pomnike narodovega odpora

Ukradeni spomenik Gregorčičevi brigadi

Skrunjenje partizanskih spomenikov padlim, kraje obeležij pomembnim dogodkom iz NOB, uničevanje pomnikov, ki so bili za odpor življenjskega pomena, odstranjevanje zvezde, simbola NOB, so sovražna in necivilizirana dejanja. V demokratični družbi, za katero se razglasha, bi morali etični standardi kot družbeno moralni red obnašanja to preprečevati.

// BESEDILO: Dušan Jug

// FOTO: Vojko Hobič in arhiv Dušana Juga

Ena takšnih skrunitev se je zgodila decembra 2017, ko so neznanci odstranili pomnik krsta Gregorčičeve brigade na Kovačič planini, na obmejnem območju Posočja z Benečijo. Brigada je imela 10. maja 1943, že po tednu dni od ustanovitve v Kneških Ravnah 1. maja 1943, prvi uspešen spopad z mnogo močnejšo italijansko vojsko, ki jo je obkolila in imela nalogo za vsako ceno preprečiti njen pohod v Slovensko Benečijo. Zavedali so se, da je spodbuditi upor do zahodnih meja slovenskega etičnega ozemlja strateška poteza partizanskega gibanja.

Obeležje, bronasto ploščo na nosilcih iz ogrodij pušk, so postavili borci skupnosti Gregorčičeve brigade in Občinski odbor ZB Tolmin 4. julija 1971 na takratni državni praznik, dan borca.

Vnovično odkritje nadomestnega spomenika je bilo 24. junija letos. Zbralo se je veliko ljudi, ki so obenem počastili tudi dan državnosti.

Srečanja Tolmincev in Benečanov

Mesto na Kovačič planini ob spomeniku in pri lovski koči LD Volče, poimenovali po partizanski karavli P-24, so organizacije Krajevne skupnosti Volče (Zveza borcev NOB, Turistično društvo, Lovska družina in Krajevna skupnost) izbrale po letu 1980 za pripravo vsakoletnih srečanj v spomin na dogodek iz NOB, za srečanja prebivalcev Tolminske in Benečanov v podporo odprti meji, zahtevam po prometni čezmejni povezavi teh krajev, kar je življenjskega pomena za slovensko manjšino. Po letu 2000 je bil z novozgrajeno cesto Volče–mejni prehod Solarji, ko je Evropska

skupnost podprla zgraditev, uresničen del programa. S srečanji ob meji smo nadaljevali, saj obmejno območje, ki ga povezuje greben Kolovrata, gospodarsko nazaduje. Poiskati je treba ustrezne rešitve za njegov razvoj in prav v podporo takšnemu sodelovanju sta se srečanja ob vnovičnem odkritju spomeni-

Prireditve ob odkritju novega spomenika se je udeležilo veliko ljudi.

ka udeležila tudi oba župana obmejnih občin, Uroš Brežan iz Tolmina in Romanut Francesco, župan občine Dreka.

Obsodba kraje spomenika

Zbrani na slovesnosti so odločno obsodili krajo spominskega obeležja. Dušan Jug, predsednik krajevne organizacije ZB za vrednote NOB Volče in organi-

zator dejavnosti za obnovo spomenika, je v svojem nagovoru dejal: »Taka dejanja so nemoralna, nizkotna in sramotna za našo družbo. Ker je bil to spomenik tudi sedmim padlim borcem v tej bitki, to dejanje žali človeško dostojanstvo, osebna čustva tistih, ki so žrtvovali svoje življenje za domovino. Žali celotno generacijo, ki je nosila breme narodno-osvobodilnega boja za cilje človečnosti in svobode slovenskega naroda in še posebej Primorcev. Žali tudi nas in vsebino naših srečanj za mir, sožitje, sodelovanje ob meji in za odprtost in razvoj obmejnega prostora.«

Slavnostni govornik na prireditvi je bil **Rok Uršič**, predsednik Območnega odbora ZB za vrednote NOB Bovec, Kobarid, Tolmin, velik poznavalec in raziskovalec zgodovine NOB prav za severozahodno, med vojno imenovano Zapadnoprimorsko okrožje, ki je zajemalo porečje Idrije s severnim območjem Goriških brd, Benečijo in Tolminsko. »Z odkritjem novega spomenika dajemo odgovor na podla dejanja. Preko 200 ur prostovoljnega dela članov krajevne organizacije ZB je bilo vložene v gradnjo spomenika. Finančno sta jo podpr-

la tudi območno združenje ZB Tolmin in občina Tolmin,« je poudaril Uršič in dodal, da ne bomo dovolili uničevanja pomnikov narodnega odpora.

Slovencev je vedno manj

»V zgodovini uničevanje in kraje spomenikov niso nič novega, le da so to delali zmagovalci vojn, ki so hoteli uni-

Takšen je bil prvotni spomenik.

čiti spomin na predhodnike in njihovo zlo. Navsezadnje so tudi po drugi svetovni vojni odstranili vse fašistične znake na javnih poslopih in danes ni nikjer več nobenega fašija in kljukastega križa, ki so označevali obdobje okupacije in nesvobode. Vendar tega ne moremo enačiti z današnjimi dejanji,« je dodal slavnostni govornik, ob tem pa še opozoril na krizo Evrope, na naše hlap-

Nadomestni spomenik na Kovačič planini

čevstvo in neenakopravnost, na razpad nacionalnega gospodarstva z razprodajo uspešnih podjetij in blagovnih znamk tujcem, na služenje naših vojakov na misijah le tujim interesom pod krinko miru, na amerikanizacijo sveta. »Če bo tako, bo konec naše samostojnosti in konec naroda, pa naj uprizarjamo volitve in referendum kot dokaz demokracije in svobodne volje. Resnica o tem, kdo odloča, pa je nekje drugje. Slovenec nas je vedno manj in vedno bolj si zapletamo življenje s problemi, ki jih sami ustvarjamo,« je končal Rok Uršič.

V kulturnem programu so nastopili otroci s prikazom življenja pastircev na planini, obenem pa so tudi odkrili spomenik. Ženska vokalna skupina Flance iz Baške grape je zapela nekaj partizanskih pesmi, mladinka Evelin Lipušček pa je recitala Kajuhove pesmi in prebrala Bevkovo pismo Tolmincem. ●

Zločini domobrancev

Partizana ustrelili, bolnišnico zažgali

V sončnem nedeljskem dopoldnevu 29. julija sta območna organizacija ZB NOB Jezersko in LD Jezersko v spomin na 73. obletnico napada domobranske enote na partizansko bolnišnico Krtina pripravila vodeni dveurni pohod z Jezerskega.

// BESEDILO: **Damjan Renko** // FOTO: **Franc Ekar in Lado Nikšič**

Pot je vodila po gozdnih poteh mimo stare cerkve, Virnikove kmetije in Smrečja do kraja nekdanje partizanske bolnice Krtina pod Robniškimi pečmi 1323 metrov visoko v dolini gozdnate doline Komatevre, kjer je potekala spominska slovesnost. Med 25 pohodniki in več kot 70 udeleženci spominske slovesnosti so bili tudi Doroteja Osterman, predsednica pokrajinska odbora ZZB NOB za Gorenjsko, Božidar Jožef Janež, predsednik ZB NOB Kranj, mag. Franc Ekar, predsednik OO ZB NOB Preddvor, in kot gostitelj Dušan Šemrov, predsednik OO ZB NOB Jezersko.

Na tragične dogodke druge svetovne vojne na območju Jezerskega nas spominja tudi sedanja, že večkrat obnovljena replika partizanske bolnišnice Krtina. Prvotno bolnišnico, ki je bila zgrajena septembra leta 1944, je idejno zasnoval in zgradil partizan **Anton Štirn** in jo nato junija 1951 na lastno pobudo zgradil še enkrat po istem načrtu. Replika je umeščena na strmo pobočje. V njej so še danes shranjeni pripomočki in oprema (ognjišče, panhobarji, ponve), ki so jih uporabljali za zdravljenje in nego poškodovanih in obolelih.

Slavnostni govornik na prireditvi je bil predsednik OO ZB NOB Jezersko **Dušan Šemrov**. Med drugim povedal, da je bil ves gradbeni les za bolnišnico Krtina razžagan na žagi domačina Viktorja Robnika, ki je bil v partizanih na Koroškem, vse prevoze na lokacijo pa je opravil domačin in aktivist Matevž Debeljak, ki je bil zaposlen kot gozdni čuvaj v Komatevri. Mesto bolnice, ki je bila prvotno namenjena za zdravljenje borcev 2. bataljona Zahodnokoroškega odreda, je bilo izbrano preudarno in dovolj daleč od prometnih poti in naselij ter je bilo dobro prikrito v ozki in strmi soteski. Še posebno je bila bolnica težko

dostopna v globokem snegu. Osebjem so sestavljali študent medicine Jože Kenda, bolničar Franci Flegar iz Domžal, Božo Arizanovič iz Prokuplja, intendant Anton Štirn in kuhar Jože Mali iz Sel. Ranjenci in oboleli so prihajali v bolnico po kurirskih zvezah, največ s Koroškega. Težje ranjence so borci nosili tudi po več dni celo iz Kort in Obirskega. Še posebno je bilo to težko pozimi. Za vso oskrbo s hrano in sanitetnim materialom je skrbela izključno gospodarska komisija OF z Jezerskega, izjema so bila nekatera specialna zdravila in instrumenti, ki so jih dobavljali iz Kranja. Bolnišnica bi zagotovo dočakala konec vojne, če njen položaj ne bi bil izdan.

13. januarja 1945 je bila pri Hudinu na Spodnjem Jezerskem ustanovljena domobranska postojanka. Večina njenih pripadnikov se je v patroljah takoj razpršila po bližnji okolici in poizvedovala za partizani. Po izdaji lokaciji bolnišnice so jo domobranci v večernih urah na-

Slavnostni govornik na slovesnosti je bil Dušan Šemrov.

padli. Na srečo je bilo v njej takrat le nekaj ranjencev in bolnikov, med njimi tudi žena komandanta Ahaca. Vsem razen težko ranjenemu partizanu Stanku Grošlju - Jurčkovemu, doma iz Hotemaž pri Preddvoru, je uspelo pobegniti. Grošelj je bil namreč 4. januarja 1945 na Koroškem v boju z Nemci hudo ranjen v hrbet. Njegovi soborci so ga do 7. januarja 1945 v globokem snegu preko Kort prenesli v oskrbo osebju bolnišnice Krtina. Domobranci so Grošlja ustrelili kar pred bolnišnico in jo potem zažgali. Po odhodu domobrancev so partizani ubitega Grošlja pokopali poleg pogorišča bolnišnice, po vojni pa je bil prekopan na pokopališče v Hotemaže. Spominsko obeležje Stanku Grošlju je nato v juniju

Lokacija bolnišnice Krtina več kot 1300 metrov visoko

1957 postavil in odkril krajevni odbor ZB NOV Jezersko.

Ob koncu je slavnostni govornik poudaril: »Vsi boji in vsa dogajanja med vojno so se dogajali pod simbolom rdeče zvezde. Ta simbol želijo danes nekateri prikazati kot nekaj strašnega in slabega. Toda moramo se zavedati, da smo si pod tem simbolom ohranili svoj dom, svojo domovino Slovenijo in še danes govorimo slovensko. Brez tega tudi pozneje ne bi mogli dobiti samostojne Slovenije. Vse to pa je bilo treba plačati z mnogo prelite krvi in s številnimi življenji.«

V kulturnem programu, ki ga je povezovala Zinka Piskernik, so sodelovali ženski oktet Ljudske pevke z Jezerskega (DU Jezersko) pod vodstvom zborovodkinje Anice Jakopič, recitatorji upokojenka Polona Šavs, dijakinja Ekonomske gimnazije dr. Franceta Prešerna v Kranju Lucija Zupan ter učenci Osnovne šole Matije Valjavca Preddvor in Podružnične šole Jezersko Jan Meglič, Kristjan Zupan, Matic Retej in Tim Meglič.

Spominska slovesnost se je končala s prijetnim druženjem ob lovskem golažu, ki sta ga pripravila mlada kuharska mojstra LD Jezersko. ●

Trinajst pohodnikov uspešno osvojilo vrh Triglava

Veteranski pohod po poteh spomina

Veterani vojne za Slovenijo območnih združenj Ajdovščina - Vipava ter člani občinskega združenja borcev za vrednote NOB Ajdovščina - Vipava smo letos med 9. in 14. julijem opravili 14. pohod z Nanosa na Triglav, ki je potekal pod geslom »Po poteh spomina in opomina obeh vojn, 1941–1945 in 1991!«

// BESEDILO: **Valter Likar**, vodja pohoda Nanos – Triglav

// FOTO: **Franc Štibernik**, pohodnik na Triglav

Cilj in vrednota pohoda sta udeležba in srečanje vseh pohodnikov veteranskih organizacij iz različnih krajev Slovenije na vrhu Triglava s proslavo na Kredarici in zaključkom na Rudnem polju na Pokljuki. Dogodek je posvečen prvemu pristopu partizanske patrolje na vrh našega očaka leta 1944 in osamosvojitvi Slovenije leta 1991.

Pohoda se je udeležilo in ga uspešno končalo 13 pohodnikov. Na pot smo se odpravili 9. julija ob 5.30 izpred Vojkove kočice na Nanosu, kjer so spominska obeležja Tigru, Janku Premrlu - Vojku in osamosvojitveni vojni leta 1991. Pred odhodom nas je nagovoril predsednik borčevske organizacije Ajdovščina - Vipava Božo Novak, pred Vojašnico Janka Premrla - Vojka pa predsednik območnega združenja veteranov vojne za Slovenijo Ljubo Vidrih.

Pot nas je vodila po južnem robu Nanoške planote, kjer smo kmalu uzrli več gamskih tropov divjadi. Nadaljevali smo v Vipavsko dolino proti cerkvi sv. Nikolaja, pa v Vipavo in Žapuže, zatem pa smo po postanku pot nadaljevali do zaselka Grivče, izvira Hublja in se v Gornjih povzpeli po stari Resljevi cesti na Goro, kjer se nam je pridružil nekdanji ajdovski župan Marijan Poljšak. Prvi dan smo končali v Iztokovi koči pod Golaki, kjer sta nas sprejela oskrbnika Magda in Boris. V spremstvu polkovnika Slovenske vojske Emila Velikonja s Predmeje nas je obiskal general v pokojni in predsednik Združenja slovenskih častnikov Alojz Šteiner, ki je posebej za to priložnost prišel iz Murske Sobote. Prvi večer smo imeli še več napovedanih in nenapovedanih obiskov.

Naslednji dan smo zgodaj zjutraj startali proti Tolminu. Pot nas je vodila na

Zbrane je na Kredarici nagovoril generalni sekretar ZZZ za vrednote NOB Slovenije Aljaž Verhovnik.

Na vrhu Triglava so bili praporji veteranskih organizacij, med njimi tudi borčevskih

Malo Lazno, Lokve, sledil je strm spust v Čepovan in Čepovansko dolino, nadaljevali smo z najdaljšim in napornim spustom do Mosta na Soči, v Tolmin in Tolminska korita, kjer smo se pri »Polukču« oddahnili. Pozno popoldne smo nadaljevali na Planino v Pologu s strmim vzponom do izvira Tolminke in do lovske kočice na »Vrtičih«. Pri izviri Tolminke so nas presenetili pohodniki iz Kanala, ki so se letos prvič podali na pot na Triglav. Tretji dan smo v dež-

sno prešli po planinski poti do ostan- kov nekdanjih italijanskih utrd in nadaljevali na Bogatinsko sedlo do kočice na Komni. Tu smo se srečali s prijatelji pohodniki Ankaran–Triglav, Radovljica–Triglav, Cerje–Triglav in letos prvič Kanal–Triglav.

Četrty dan, znova v dežju, smo skupaj s pohodniki iz Radovljice nadaljevali pohod po dolini Triglavskih jezer, čez napore Hribarice in vse tja do kočice na Doliču, kjer smo se znova združili vsi

pohodniki. Domoljubne pesmi so se vse do teme razlegale v koči in zunaj nje. Na razdaljo deset metrov se nam je približalo celo nekaj kozorogov.

Peti dan je bil rezerviran za vzpon na vrh Triglava. Do vrha je bilo največ tri ure hoda, vendar pa se je poznalo, da je za nami že več kot 140 kilometrov. Korak za korakom postaja bolj naporen. Kmalu po tistem, ko iz strme strmine preidemo čez rob na Triglavske pode in ko se Dolič pod nami izgubi, uzremo Triglav. Po dobri uri plezanja v Triglavski škrbini« in po jugozahodnem grebenu vršne Triglavske piramide skupaj dosežemo vrh naše domovine. Kmalu sledi spust na Kredarico. Tu je veselje še večje in nepopisno radostno, saj se snidemo še z drugimi pohodniki s Pokljuke, Kuma, iz Predjame in z zamejci. Po proslavi je čas za druženje pozno v noč.

Šesti dan smo še pred sončnim vzhodom odšli čez Kalvarije in Vodnikov dom na Rudno polje na Pokljuki. Tokrat je bilo lepo vreme. Prireditev se je začela z mimohodom vseh pohodnikov, slovesen je bil prihod praporščakov veteranskih, borčevskih in domoljubnih organizacij. Slavnostni govornik je bil Ladislav Lipič. Posebne pozornosti so bili deležni pohodniki Ankaran–Triglav, saj je bil to njihov jubilejni, 20. pohod. ●

Video zapis slovesnosti na Pokljuki v okviru 33. spominskega pohoda na Triglav 14. julija 2018

<https://youtu.be/tj05wGxoGoM>

Slavnostni govor Ladislava Lipiča, predsednika ZVVS

<https://youtu.be/sQT6mz3-dNo>

ju začeli z najbolj strmim delom pohoda v visokogorje. Pot nas je vodila po »mulatjeri« na sedlo Prehodci. Od tam

Prekaljeni pohodnik in hči partizana

Posebej moram predstaviti dva naša pohodnika. Na prvem mestu je Anton Kreševac iz Kamenj v Vipavski dolini. Je stalni udeleženec naših pohodov. Nič posebnega, boste rekli tisti, ki ga ne poznate. Toda ta prekaljeni pohodnik nosi že dobrih osemdeset pomladi. Druga omembe vredna pa je pohodnica Martina Vodopivec iz Žapuži pri Ajdovščini. Martina je hči partizana iz patrulje Gradnikove brigade, katere člani so leta 1944 izobesili slovensko zastavo na vrhu Triglava. Martinin oče pa je takrat nekje na vrhu malega Triglava z mitraljezom varoval pristop soborcev na vrh našega očaka.

Prvo zavezniško priznanje Titovih partizanov

Ena bitka, dve proslavi!

Sredi junija letos je minilo 75 let od največje in odločilne bitke narodnoosvobodilnega boja jugoslovanskih narodov – bitke na Sutjeski. Bitka je zahtevala veliko žrtev, padlo je več kot 7300 partizanov. Poleg tega pa so podivjani nasprotniki pobili še najmanj 1500 civilistov, ne glede na spol in starost.

// BESEDILO: **Milan Gorjanc**, član predsedstva ZB Slovenije

// FOTO: **arhiv Svobodne besede**

Elitna nemška enota, 7. SS-divizija »Princ Evgen«, je pobila 3251 komunistov. Samo na Pivški planoti je bilo zverinsko pobitih več kot 1100 civilistov. V bratstvu Blagojevića so ubili 282 ljudi, od dojenčka pa do nemočnih starcev. Zagotovo niso bili komunisti.

Na Tjentištu so pobili ranjence in osebje Centralne bolnišnice, več kot tisoč ranjencev, okoli 200 bolničark in drugega osebja ter 30 zdravnikov. Ob bitki na Sutjeski so Titovi partizani doživeli tudi prvo zavezniško priznanje, saj se je 29. maja 1943 na Žabljak s padali spustila prva zavezniška misija pri Vrhovnem štabu.

Bitka je bila odločilna tudi za boj slovenskega naroda. Samo dober mesec pozneje sta bili oblikovani novi dve brigadi (Šlandrova in Prešernova) ter dve diviziji (14. in 15.). Tri mesece po bit-

ki je kapitulirala fašistična Italija. In v mesecu in pol je bilo oblikovanih osem brigad na Dolenjskem in Notranjskem ter pet na Primorskem, do konca leta 1943 pa še tri nove divizije, 4. operativna cona ter 7. in 9. korpus NOV in partizanskih odredov Slovenije. Hkrati smo izvolili tudi prvi narodni parlament, ki je zasedal prve dni oktobra 1943 v Kočevju. V bitki na Sutjeski je sodelovalo tudi približno 20 Slovencev, dva sta padla. Tedaj stotnik, pozneje pa generalmajor Milan Lah je bil v obeh bitkah, na Neretvi in Sutjeski. Na Neretvi mu je Tito osebno naročil, da bo vodil konvoj 4000 ranjencev, kar je več kot uspešno izvedel – od Glamoča v BiH do Čelebića v Sandžaku. Na Sutjeski pa je bil načelnik štaba 7. krajiške brigade. Brigada se je uspešno bojevala kljub velikim izgubam, saj je padla skoraj tretjina borcev.

Slovenski predstavniki na obeh proslavah

Že vrsto let borčevske organizacije v BiH pripravljajo dve ločeni proslavi te znamenite bitke na Sutjeski. Obe proslavi sta na istem kraju, vendar ločeni po dnevih. V skladu z opredelitvijo slovenske borčevske organizacije, da sodelujemo z vsemi protifašističnimi organizacijami na tleh nekdanje skupne domovine Jugoslavije, smo se letos uradno udeležili obeh proslav. 10. junija je bila proslava, ki jo organizirata vlada Republike Srbije in ZZB NOB Republike Srbije. Udeležila sva se je generalni sekretar **Aljaž Vrhovnik** in avtor kot član predsedstva. Na njej imajo glavno besedo politiki. Povabljenim gostom ne omogočijo niti pozdravne besede. Položila sva venec pri grobnici, v kateri počiva več kot 3200 posmrtnih ostankov padlih borcev. Proslave sta se udeležila tudi podpredsednik ZZB NOB Srbije in predsednik Organizacije borcev NOB Črne gore. Slavnostni govornik, minister v vladi RS, je sicer besedoval o novem fašizmu, vendar so njegove besede bile v duhu le-tega. Poveljeval je zgolj srbski narod in njegovo vlogo v bitki na Sutjeski in v NOB jugoslovanskih narodov. Nesporno je, da je med drugo svetovno vojno srbski narod utrpel največ žrtev, in tudi na Sutjeski je nesporno padlo največ Srbov iz BiH, Hrvaške in Srbije. Toda to niso bile edine žrtve med borci. Glede na število prebivalcev je največ padlih borcev bilo črnogorskega rodu. Samo iz Dalmacije je padlo na Sutjeski 2905 partizanov, med njimi jih je bilo precej srbskega rodu. Zelo neodgovorno je bilo besedovanje o osvobajanju Jugoslavije zgolj od srbskega naroda, med nasprotniki pa ni našel prostora za četnike. Voditelj programa je na začetku omenil, kdo vse od vodilnih mož tedanje politike in partizanov je padel na Sutjeski. Bili so zgolj Srbi in redki Črnogorci, »pozabil« pa je omeniti Bošnjaka Nurijo Pozderca, predvojnega poslanca v jugoslovanskem parlamentu in tedanjega podpredsednika Izvršnega odbora AVNOJ. Zastave so bile zgolj nacionalne srbske, samo Črnogorci so imeli nekaj jugoslovanskih zastav z rdečo zvezdo. Lahko zatrdim najmanj to, da je ta proslava bila obremenjena z nacionalizmom. ▴

Na obeh proslavah na Sutjeski je bilo tudi veliko Slovencev

Delegacijo iz Velenja vodil župan Kontič

Teden dni pozneje, 17. junija, pa so proslavljali Zveza antifašističnih borcev in protifašistov BiH, ZZB NOB Črne gore, Zveza antifašističnih borcev in antifašistov Hrvaške. Proslavi so prisostvovali tudi iz združenja »Bilečanci« iz Makedonije, vendar jih nihče ni ne pozdravil ne omenil. Iz Slovenije je bilo poleg uradne delegacije na čelu z avtorjem še nekaj nad 60 drugih udeležencev, med njimi tudi Albin Pibernik kot najmlajši »igmanec«, slovenska partizanka Valerija Škrinjar Trvrz in sin Milana Laha. Iz Velenja pa je prišla močna delegacija na čelu s predsednikom združenja in županom Bojanom Kontičem.

Proslavo je letos organizirala ZZB NOB Črne gore ob veliki podpori države, saj je poslala vojaški orkester in svoje gardiste. Proslava je bila na visoki umetniški ravni. Vojaški orkester je celo zaigral tri slovenske melodije, mešani pevski zbor iz Nikšića je zapel Bilečanko. Predsedniki državnih borčevskih organizacij so imeli pozdravne govore, avtor članka je zbrane nagovoril kot predstavnik ZZB za vrednote NOB Slovenije. K besedi so povabili tudi preživeli borce bitke iz Dalmacije in Črne gore ter našega **Albina Pibernika**, ki je doživel velik aplavz. Predstavnikov Srbije ni bilo, prav tako iz Republike Srbije ne. Na srečo ni bilo govorcev, ki bi poveljevali samo en narod. Motila pa je udeležba garde črnogorske vojske v tradicionalnih uniformah nekdanje črnogorske vojske kralja Nikole. Med publiko je bilo precej zastav z rdečo zvezdo, največ pa je bilo slovenskih praporščakov.

Med vodstvom borčevskih organizacij v BiH je dokaj globok spor zaradi statusa borčevske organizacije RS. Oni ne želijo v enovito organizacijo v BiH, medtem ko Sarajevo zahteva, da so zgolj oni predstavniki borcev za vso BiH. Borčevska organizacija Srbije pa je v svoje vrste vključila tudi pripadnike iz aprilske vojne leta 1941, prostovoljce iz vojn 1992–1995 in udeležence v natovskem napadu na Srbijo 1999. Obe srbski organizaciji nista dovolj kritični do četništva in potvarjanja zgodovine NOB. Borčevska organizacija RS pa se izogiba omenjanju vloge Bošnjakov - Muslimanov v NOB. Ne udeležujejo se proslav na območju Federacije, Bošnjaki pa ne v RS.

Borčevski organizaciji ne sodelujeta

V Črni gori sta dve borčevski organizaciji, ki med seboj ne sodelujeta, čeprav

se včasih srečata na istem kraju ob isti uri spomina. ZZB NOB Črne gore dokaj nekritično podpirajo vladavino Mila Đukanovića. Med drugim so bili goreči privrženci vstopa Črne gore v Nato. Na proslave prihajajo zgolj z državno zastavo, ki pa je istovetna zastavi Kraljevine Črne gore. Država jih izdatno podpira z denarjem. Na drugi strani pa je Organizacija borcev NOB Črne gore, ki zagovarja jugoslovanske opredelitve. Tej organizaciji jugoslovanska tribarvna zastava z rdečo zvezdo ni tuja, prav tako se niso odrekli Titu. Država jih ne podpira in jim ne daje sredstev. Letos so si le izborili za 10.000 evrov sredstev.

Med NOB se partizani niso delili ne po veri ne po narodnosti. Delili so se le njihovi nasprotniki. V Sloveniji so bili belogardisti, plavogardisti, pozneje pa še domobranci. Na Hrvaškem so bili ustaši in četniki, v BiH ustaši, četniki, zeleni kader in muslimanska milica. V Srbiji so bili četniki Draže Mihajlovića, pripadniki pronacistične organizacije Dimitrija Ljotića ter Državna straža Milana Nedića, pozneje Srbski prostovoljski korpus. V Črni gori so se delili na četnike, ki so zagovarjali samostojno Črno goro, ter druge, ki so bili za Kraljevino Jugo-

Albin Pibernik

slavijo. Skupno vsem tem skupinam pa je eno – bili so povsem enotni v boju proti partizanom, vsi so se udingali okupatorju, vsi so bili najhujši krvniki svojega naroda in drugih narodov na tleh nekdanje Jugoslavije. Njihova zapuščina in ideologija sta se pojavili v zadnjih vojnah konec 20. stoletja in aktualni politiki jo vedno znova oživljajo, ker samo z nacionalizmom lahko vladajo ljudstvu in narodom. Borčevske organizacije imajo možnost, da se upremo novemu fašizmu, da vrnemo med naše nekdanje sodržavljane temeljno načelo bratstva, ki je temeljni pogoj za mir med narodi na Balkanu. To je hkrati tudi naša obveza padlim borcem med NOB. ●

75 nageljnov za 75. obletnico

Tito varnost

Več kot 5000 ljudi iz vseh nekdanjih republik Jugoslavije je s prireditvijo v Jablanici počastilo 75. obletnico znamenite bitke na Neretvi, ki je potekala v okviru četrte sovražnikove ofenzive, znane tudi kot bitke za ranjence. Dogajanje so spremljali govori politikov in predstavnikov borčevskih organizacij, ki so spomnili na slavne dogodke med NOB, v reko Neretvo pa so vrgli 75 nageljnov v spomin na obletnico in vse padle.

// BESEDILO: Jan Ukmar

// FOTO: Bojan Rajšek, Delo

Dogajanja na prizorišču nekdanjih bojev tik ob porušenem mostu čez Neretvo, ki zdaj žalostno propada, so se udeležili tudi nekateri preživeli partizani, ki so spoštljivo spregovorili o svojem nekdanjem komandantu, tovarišu Josipu Brozu Titu. Brez sovražstva do kogar koli in s spoštljivim odnosom do svojih padlih tovarišev se spominske slovesnosti pod hercegovskima planinama Čvrnsnica in Prenj v Jablanici že vrsto let udeležuje udeleženec legendarne bitke Hrvoje Mimica iz Omiša. Povedal je, da ga veseli, da se manifestacije vsako leto udeležujejo tudi mladi in tako tudi po tri četrt stoletja spomin na »bitko vseh bitk« ne gre v pozabo.

S ponosom se je spominjal tistih težkih trenutkov vojne in da je sodeloval pri reševanju ranjencev. Josip Broz Tito je takrat namreč ukazal, da ranjencev ne smejo prepustiti na milost in nemilost sovražniku, zato je dal porušiti most. »Borci smo takrat onemeli. Tudi protestirali smo in bili ogorčeni, saj je bil prav ta most na Neretvi po našem takratnem vedenju edina rešitev. Obkoljeni smo bili in sovražnik je na nas pritiskal z vseh strani. Toda pozneje se je izkazalo, da je bila odločitev pravilna, saj je Titov najbolj zapleten položaju znal poiskati rešitev in z ukano rešil svojo vojsko,« se je tistih usodnih tre-

ranjencev naložil Emilu Lahu

Udeleženci proslave v Jablanici

nutkov spominjal borec Druge dalmatinske udarne brigade, 94-letni Mimica, ki se je le nekaj mesecev zatem udeležil še bolj krvave bitke na Sutjeski. Med udeleženci spominske slovesnosti so

Herojski načrt

Na začetku leta 1943 so nemški generali po Hitlerjevem osebnem naročilu začeli izvajati načrt »Weiss« s ciljem uničiti glavnino partizanske vojske. Zaradi sovražnikove premoči se je vrhovni štab z več kot 4000 ranjenci umikal, vendar jih je sovražnik uspešno obkolil. Po besedah vojnega analitika in upokojenega polkovnika **Milana Gorjanca** je Tito varnost ranjencev osebno naložil predvojnemu slovenskemu oficirju **Milanu Lahu**. Takrat je ostal samo most čez Neretvo, na nasprotnem bregu pa so obroč zapirale četniške sile. Da bi preprečili masaker ranjencev, se je partizansko vodstvo odločilo in porušilo še zadnji most. Sovražniki so menili, da se bodo partizani skušali samomorilsko prebiti iz obroča, zato so prerazporedili del sil. V eni sami noči pa je partizanom uspelo poleg porušenega mosta zgraditi pomožnega, uničiti četniški obroč na levem bregu Neretve in umakniti glavnino ranjencev iz obroča.

bili tudi Slovenci, med njimi pisateljica, upokojena novinarka in partizanska borka **Valerija Skrinjar Tvrz**. »Zaupali in spoštovali smo ljudi, delo in kruh in na tem temelju so se takrat razvijali medsebojni odnosi. Danes žal ni tako, saj vsak gleda samo, kako bo čim več strpal v svoj žep. V mojem času smo si med seboj pomagali,« je povedala.

Pred spomenik padlim je vence položilo 54 delegacij z območja od Vardarja do Triglava. V imenu zveze borcev iz Sežane ga je položil njen predsednik **Bojan Pahor**.

Veliko je bilo v Jablanici mladih, tako tudi učenci 4. razreda iz mostarske osnovne šole, ki so si z zanimanjem ogledali muzej z razstavljenimi spominskimi eksponati. Njihova razredničarka Enisa Pajević je povedala, da v skladu s šolskim programom vsako leto obišejo muzej, ki je del njihove zgodovine, zato se tega ne sramujejo. »Obisk pa se je povsem po naključju prekril s tradicionalno prireditvijo. Prav je, da naši otroci vedo, kaj se je med drugo svetovno vojno tu dogajalo,« je povedala učiteljica.

Muzej v Jablanici je leta 1978 v navzočnosti 100.000 ljudi slovesno odprl maršal Tito. Do leta 1988 si je muzej ogledalo tri milijone ljudi. Med vojno v BiH je bila uničena zbirka v njem. V zadnjih letih spominsko območje spet v večjem številu obiskujejo številni protifašisti z območja nekdanje skupne države. Lani si je muzej ogledalo več kot 25.000 ljudi. Upravnik muzeja Čamil Cero upa, da jim bo končno uspelo obnoviti tudi most in tako privabiti še več obiskovalcev. Do zdaj so zbrali približno 500.000 evrov, vendar je denarja za temeljito obnovo še premalo. ●

Venec je položila tudi delegacija sežanske borčevske organizacije.

Kobarid:

Krajevna organizacija ZB Kobarid nadaljuje obnovo spomenikov, posvečenih dogodkom iz NOB na Kobarškem. Tako je bilo na križišču pri mlekarni Planika spomladi zaradi prometne varnosti odstranjeno grmičevje, lepši pa je zdaj pogled tudi na spominsko obeležje, ki stoji ob prometnici, po kateri se vozijo številni turisti.

Vojko Hobič med obnavljanjem skulpture pri mlekarni Planika

Leseno skulpturo, ki so jo leta 1975 pod mentorstvom slikarja Miloša Volariča postavili učenci kobariške osnovne šole, smo zdaj zaščitili z premazom in tako podaljšali njegovo življenjsko dobo. Tudi v Stresovi ulici v Kobaridu obstaja obeležje, ki so ga izdelali učenci, vendar smo ga morali zaradi dotrajanosti lesa zamenjati z novo kopijo. V letih 1975 in 1976 so učenci izdelali več spominskih obeležij iz lesa in kamena. Postavljena so na mestih, kjer so Nemci domačine ustrelili po mučenju.

Danes so ti avtorji obeležij v zrelih letih. Še vedno pa radi obujajo spomine na čase, ko so sledili mentorju Milošu Volariču in izdelovali obeležja na temo NOB.

Besedilo: Vojko Hobič, foto: Silvo Jelinčič

Brinov Grič:

V taboru čete primorskega narodnega heroja Janka Premrla - Vojka na Brinovem Griču je bila 9. junija spominska slovesnost ob 75. obletnici njegove smrti. Ob lepem vremenu se je slovesnosti udeležilo veliko pohodnikov, med njimi prvi predsednik Slovenije **Milan Kučan** (na sliki), ki je bil tudi slavnostni govornik.

Pohodnike sta v taboru s partizansko pesmijo sprejela harmonikarja Matej in Miha, učenca osnovne šole Črni Vrh, Neja in Kristjan pa sta pod vodstvom učiteljice in mentorice Karmen Mervic sooblikovala kulturni program s poudarkom na pomenu upora okupatorju in na herojski vlogi mladega Vojka.

V svojem govoru je Milan Kučan poudaril preteklost za jasnejši pogled v boljšo prihodnost. Partizani so zmagali v boju proti okupatorju, ker so verjeli v pravičnost, za katero si danes tako strahopetno ne upamo povzdigniti svojega glasu. Poudaril je, da so Primorci med prvimi začutili moč fašizma v Evropi, zato so si upali vzeti usodo v svoje roke. Opozoril je na zadnje volitve, na katerih je bila manj pomembna delitev Slovencev na desne in

leve, tudi tista povezana z našo preteklostjo, do izraza je prišla le razlika med gnevno in preudarno Slovenijo. Gnev in sovraštvo puščata globoke posledice ter otežujeta delovanje v skupno dobro. Na poslancih in prihodnji izvoljeni vladi sloni odgovornost za prihodnost in ostane nam le upanje, da smo se odločili prav. Uspešni bomo le, če bomo živeli v skladu z vrednotami, ki so Slovenijo obdržale pokončno in zmagovito tudi v najhujših časih, je med drugim dejal Milan Kučan.

Na slovesnosti je **Pavel Carli** (na sliki) dobil priznanje za dolgoletno nošenje prapora, slovesnost pa je sklenil moški pevski zbor Pobje z Vstajanjem Primorske.

Zahvala za organizacijo gre Zdrženju za ohranjanje vrednot NOB Idrinja - Cerčno, krajevnima združenjema ZB Zadlog in Črni Vrh, PGD Črni Vrh, Osnovni šoli Črni Vrh, moškemu pevskemu zboru Pobje iz Črnega Vrha in društvu Volja iz Idrijskega Loga.

Besedilo na slika: Slavica L. in Danica M.

Češnjice:

Na tradicionalni spominski slovesnosti v Češnjicah so bili tokrat prisotni tudi župan Občine Kamnik Marjan Šarec, vojaški ataše veleposlaništva Združenih držav Amerike Krist Thodoropoulos, predsednik Združenja borcev za vrednote NOB Kamnik Dušan Božičnik, častni predsednik Združenja borcev za vrednote NOB Kamnik Matevž Košir, legendarni borec narodnoosvobodilnega boja Franc Sever - Franta, borka Valerija Skrinjar ter predsedniki in predstavniki veteranskih in domoljubnih organizacij Občine Kamnik in številni krajanje Češnjic. Letošnji slavnostni govornik je bil polkovnik Miha Butara. Na mestu spomina in opomina se je delegacija s položitvijo venca ob priso-

tnosti zastavonoš in častne enote Slovenske vojske poklonila dr. Petru Držaju, vodji ameriške vojne misije kapetanu Charlesu Fisherju, ameriškima oficirjema Juliusu Rosenbergu in Ernstu Knothu ter britanskima oficirjema, majorju Mathewsu in poročniku Edwardu Parksu, ki so v letih 1944 in 1945 padli za svobodo v teh krajih.

Župan Marjan Šarec, ki je ob tej priložnosti iz rok častnega predsednika Združenja borcev za vrednote NOB Kamnik Matevža Koširja prejel zlato plaketo Zveze Združenj borcev za vrednote NOB Slovenije, je med drugim dejal, da sta bila nacizem in fašizem v svojem bistvu ideologiji, ki sta hoteli izničiti druge narode, zanju so bili drugi narodi manj vredni in si niso zaslužili obstoja. Tako tudi mi, Slovenci, v njihovih očeh nismo veljali kaj več kot dobri za to, da bi jim pokazali pot in koga pomagali spraviti v koncentracijsko taborišče. Na koncu pa verjetno niti mi ne bi preživeli in Slovenija nikakor ne bi bila takšna, kot je danes. Slavnostni govornik, polkovnik Miha Butara, pa je poleg misli o dediščini narodnoosvobodilnega boja, o zgodovini bojev tako na Slovenskem kot tudi v Tuhinjski dolini v svojem govoru med drugim pripovedoval tudi o spominskih obeležjih: »Nedaleč od tega kraja je grobišče 192 borcem, padlim za svobodo v teh krajih. Številni grobovi in 14 grobišč so nema priča tega, da so tukaj, na slovenski zemlji, na območju kamniške občine, pokopani številni borci in talci. 90 drugih obeležij pa priča o veličini narodnoosvobodilnega boja v občini. Še bi lahko našteval. Takšnih tragičnih točk je v Tuhinjski dolini in povsod drugod po Sloveniji zelo veliko.« Spraševal se je tudi, v kakšnem času danes živimo, in poudaril, da so to nenavadni časi. V kulturnem programu so nastopili Tuhinjska godba

pod mentorstvom Mihe Kosca ter učenke in učenci Podružnične šole Zgornji Tuhinj pod mentorstvom Vladke Bučevac. Posebno noto so dodali Častna enota Slovenske vojske, zastavonoše in Kulturno-zgodovinsko društvo Triglav. Za preplet misli in besed je poskrbela Ivica Bajde.

Vir: Občina Kamnik

Cerklje ob Krki:

Vsako leto ob koncu junija člani lokalnih organizacij borcev za vrednote NOB, veteranov vojne za samostojno Slovenijo in policijskih veteranov združenja Sever ob sodelovanju Občine Brežice in Vojašnice Jerneja Molana obudijo spomin na tri zgodovinske dogodke, povezane z letališčem Cerklje. To so uspešen napad partizanske Cankarjeve brigade na nemško vojaško letališče 6. julija 1943, minometni napad lokalne enote teritorialne obrambe na letališče JLA 27. junija 1991 in organiziran prebeg slovenskih letalcev iz JLA v enote Ministrstva za notranje zadeve 28. junija 1991.

Kot običajno je bilo tudi letos navzočih precej teritorialnih in policijskih veteranov v uniformah ter članov ZB Brežice, nekateri v uniformah za praporščake ZZB. Iz Ljubljane so prispeli z avtobusom člani Skupnosti borcev Cankarjeve brigade, nekateri v rdečih srajciah z brigadnim emblemom in s čepicami z enakim emblemom. K slavnostnemu razpoloženju so pripomogli tudi prapori udeleženih organizacij.

V imenu gostitelja, Vojašnice Jerneja Molana, je navzoče pozdravil major **Aleš Zajc**. Nato je slavnostni govornik **Boris Hren**, podpredsednik skupnosti borcev Cankarjeve brigade, izčrpno prikazal potek napada Cankarjeve brigade 8. julija 1943 na nemško vojaško letališče. Poudaril je tudi pomemben prispevek te brigade v narodnoosvobodilnem boju od njene ustanovitve sep-

tembra 1942 do osvoboditve vse Slovenije. Dotaknil pa se je tudi vprašanja, kako borci za vrednote NOB gledamo na pereča družbena vprašanja. Spregovorila sta še predsednik Območnega združenja veteranov vojne za Slovenijo **Anton Supančič**, v imenu Združenja Sever pa **Rajko Veber**. Nekaj spodbudnih besed je zbranim namenil tudi Ivan Molan, župan Občine Brežice.

V kulturnem programu so nastopili Moški pevski zbor Ivan Kopal iz Krške vasi, recitatorka Blažka Kodrič, učenka Osnovne šole Brežice, in harmonikar Urh Kodrič, učenec Osnovne šole Brežice. Program je povezovala in z recitacijami obogatila pesnica in slikarka Breda Videnič Kupljenik.

Golišče nad Jevnico:

V Goliščah nad Jevnico v občini Litija je bilo ob dnevu državnosti in v spomin na nekdanji praznik dan borca 25. junija tradicionalno srečanje članov Območnega združenja borcev za vrednote NOB Litija - Šmartno in drugih občanov, ki spoštujejo tradicije NOB.

Jože Godec, predsednik KO ZB Jevnica, in **Mirko Kaplja**, predsednik OZB NOB Litija-Šmartno, sta obudila spomine na dogodke iz časa vojne, ki gredo sicer v veliko primerih že kar v pozabo. V teh krajih je bilo zelo množično narodnoosvobodilno gibanje. Na tem območju so med okupacijo potekale glavne povezave čez reko Savo med partizanskim vodstvom na Dolenjskem ter štajerskimi in koroškimi partizani.

Na tisoče novih borcev s Štajerskega, Gorenjskega in Koroškega je prečkalo Savo in odšlo naprej na Dolenjsko v brigade. Prenesli in prepeljali so na tone orožja, streliva in razne opreme z Dolenjskega za štajerske partizane,

v nasprotni smeri pa sol in živila, ki jih je na Dolenjskem primanjkovalo. Čez reko so prehajali tudi politični in vojaški funkcionarji ter predstavniki iz zavezniških vrst. Na tem območju so se zadrževali ameriški obveščevalci z radijsko oddajno postajo, s katero so svojemu poveljstvu na zahodni fronti poročali o tukajšnjih razmerah in gibanju vojaških transportov po železnici.

Srečanja se je udeležil tudi **Marjan Petje**, edini še živeči kurir iz tedanje karavle TV 3S, ki je bila v tem kraju. V svojem nagovoru je na kratko opisal doživljanje kurirjev. Med drugim je omenil, kako so jih zadnje zimo preganjali domobranci. Bos je bežal po snegu pred njimi, ko je bolan ležal in so jih nenadoma presenetili z napadom. Vse manj nas je, ki smo doživeli strahote v času narodnoosvobodilnega boja, zato na takih in podobnih srečanjih seznanjamo mlajše z namenom, da se kaj takega ne bi nikoli več ponovilo. Srečanje so s kulturnim programom popestrili Mešani pevski zbor Miha Vahen pod vodstvom Natalije Šuštar ter recitatorji Irena Režek, Jože Mrz in Lucija Kotar.

Besedilo in foto: Jože Godec

Štore:

V ponedeljek, 7. maja 1945, v Reimsu, v štabu ameriškega generala Eisenhowerja, nemški generalpolkovnik Jodl podpiše kapitulacijo celotne nemške armade. Kapitulacija začne veljati 9. maja 1945 ob 00.01. V noči z 8. na 9. maj 1945 se vojna v Evropi konča (skrajšano povzeto po knjigi Druga svetovna vojna avtorja Poljaka Janusza Piekalkiewicza, stran 1051).

Prav na 73. obletnico podpisa brezpogojne kapitulacije smo predstavniki veteranskih in domoljubnih organizacij občine Štore pripravili spominsko slovesnost. Obiskali smo partizanske grobove in se poklonili njihovemu spomenu. Na slovesnosti sta bila prisotna tudi nekdanja borca NOB. Janez Gradišnik iz Javornika nad Štorami je med drugim tudi izjemen kronist in izvrsten poznavalec takratnih dogodkov. Ponosni pa smo še na enega našega člana KO ZZB za vrednote NOB Štore, Ivana Grobelnika - Iva, ki je edini še živeči od šestih pogumnih partizanov, ki so v noči na 15. december 1944 osvobodili 127 zapornikov v Starem piskru.

Na območju Štor je v drugi svetovni vojni izgubilo življenje petdeset krajanov. Njihova imena so zapisana na spominski plošči na pročelju osnovne šole. V občini imamo tudi grob neznanega vojaka ruske Rdeče armade. Na naše povabilo se teh spominskih slovesnosti vedno udeleži tudi predstavnik veleposlaništva Ruske federacije iz Ljubljane.

Dan zmage je vsekakor velik praznik, čeprav ni dela prost. Na milijone mrtvih med drugo svetovno vojno in na vse tedanje grozote ne smemo nikoli pozabiti. S spoštljivostjo moramo negovati in ohranjati spomin na naše padle rojake. Med nje spada tudi družina Ocvirkovih iz Kompol, ki jim je vojna vzela štiri družinske člane. Občina Štore jim je pred leti v njihov spomin zgledno uredila spominsko obeležje.

Besedilo: Srečko Križanec

Polom:

Združenje borcev za vrednote NOB Kočevje, Odbor XVIII. divizije, Krajevni odbor ZB in KS Stara Cerkev so 4. avgusta 2018 pripravili spominsko slovesnost v Polomu v počastitev 74. obletnice ustanovitve in bojov jurišnega bataljona XVIII. divizije, obletnice roške ofenzive in pobitih talcev v Starem

Logu. Pred slovesnostjo sta delegaciji položili venca pred spomenikoma talcev v Starem Logu in padlim borcem jurišnega bataljona v Polomu. Ob polaganju vencev so pripravili krajši kulturni program z recitacijami in petjem ljudskih pevk Mavrica.

Na osrednji prireditvi v Polomu sta bila med drugimi prisotna tudi **dr. Marko Vrhunc**, ki je sodeloval v bojih kot komisar X. ljubljanske brigade, in general **Lado Kocjan**. Dr. Vrhunc je v svojem nagovoru obudil spomine na boje v Polomu in Koprivniku. Slavnostni govornik na osrednji prireditvi je bil **dr. Alojz Šteiner**, predsednik Zveze slovenskih častnikov.

Bruna Olenik iz društva TIGR in **Jože Oberstar**, predsednik ZB Kočevje, sta posebej opozorila na nesprejemljivo programsko politiko TV Slovenija, ki dopušča neresničen in žaljiv odnos do NOB in njenih udeležencev, kakršnega sta v oddaji prikazala **dr. Jože Možina** in **dr. Jože Dežman**. Ob koncu prireditve so prisotni s pesmijo zaželeli vse najboljše Janezu Stanovniku, ki je na ta dan praznoval rojstni dan.

Besedilo: Matija Jerbič, ZB Kočevje

Črnomelj:

Ob prazniku krajevne skupnosti Črnomelj so člani Združenja borcev za vrednote NOB Črnomelj uredili okolico in obnovili napis na spominskem obeležju, ki spominja na eno prvih akcij belokranjskih partizanov, napad na italijansko stražo pri nadvozu železniške proge pri Vranovičih.

Besedilo in foto: Marjan Kastelic

Sedlo:

Skrb za spomenike iz časa NOB je med prednostnimi nalogami članstva krajevne organizacije ZB Kobarid. Pobude za njihovo obnovo pridejo tudi od samih krajanov posameznega območja. Tako smo s skupnimi močmi obnovili že vrsto obeležij, ki jih je načel zob časa ali pa so bila zanemarjena. Tudi iz vasi Sedlo v Breginjskem kotu so domačini sporočili, da je grobnica pobitim domačinom iz vasi Stanovišče potrebna sanacije. Hitro smo se v krajevni organizaciji ZB odzvali in na začetku avgusta grobnico očistili, znova učvrstili odlepljene plošče, obnovili črke imen, učvrstili spodnji ustroj grobnice, ki se je posedal, in celotno obeležje premazali z zaščitno tekočino proti vlagi in dežju. Spomnimo, v grobnici počiva enajst domačinov iz vasi Stanovišče, ki so jih Nemci, ko so 19. februarja 1945 že drugič požgali vas,

odpeljali k mostu pri Borjani in jih postrelili kot talce. Naslednji dan so jih domačini pokopali v skupno grobnico na pokopališču pri Svetem križu v Sedlu. Po vojni v času cone A so domačini pobitim postavili spominsko obeležje, ki ga je furlanski potres leta 1976 tako močno poškodoval, da ga je bilo treba porušiti in znova zgraditi. Nova grobnica je bila zgrajena leta 1979 in po skoraj štiridesetih letih je bila potrebna temeljite obnove. To nam je uspelo s prostovoljnim delom posameznikov kot tudi s pomočjo sredstev, ki jih je za sanacijo zagotovilo Združenje za vrednote NOB Bovec, Kobarid, Tolmin.

Besedilo: Vojko Hobič, foto: Silvo Jelinčič

Belo polje:

Svet krajevne skupnosti Hrušica je skupaj s krajevno borčevsko organizacijo 27. julija pri spomeniku na Belem polju pripravil vsakoletno komemoracijo v spomin na 45 ustreljenih talcev leta 1942. Zbrani svojci padlih žrtev, domačini in predstavniki Občine Jesenice, župan Tomaž Tom Mencinger ter

podžupana Vera Pintar in Miha Rebolj, so počastili tudi spomin na 42 izgnanih družin v taborišča ter na vse žrtve druge svetovne vojne. Predsednica krajevne borčevske organizacije Darja Radič je v govoru spomnila na dogodek pred 78 leti in poudarila, da v sodobnem času premalo spoštujemo vrednote NOB. V kulturnem programu so nastopili člani Pihalnega orkestra Jesenice-Kranjska Gora, svoje pesmi sta prebrali Francka Leskovar in Marinka Čebulj, pesem Sonje Grzetič Srne pa je prebral voditelj.

Besedilo in foto: Občina Jesenice

Beli Križ:

Krajevna organizacija Portorož Združenja borcev za vrednote NOB Občine Piran je 6. julija letos v spomin na nekdanji praznik, dan borca, pri Domu družbenih organizacij Beli Križ v občini Piran pripravila srečanje članstva. Slavnostna govornica je bila dr. Nadja Terčon, zgodovinarica slovenskega pomorstva, muzejska svetnica, članica ZB za vrednote NOB Občine Piran in hči partizana, borca Gradnikove brigade.

V tem letu, ko Zveza borcev praznuje 70. obletnico ustanovitve, sta predsednik ZB za vrednote NOB Občine Piran Bojan Česnik in predsednica KO Portorož Dragica Mekiš podelila 40 jubilejnih priznanj Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije za požrtvovalno ohranjanje in varovanje vrednot našega narodnoosvobodilnega boja.

O zgodovini našega skupnega boja proti fašizmu in nacizmu, ko smo se jugoslovanski narodi pod vodstvom maršala Tita odločno in revolucionarno uprli diktatorjem in okupatorjem, je na srečanju govorila dr. Nadja Terčon. Spomnila je, da je CK KPJ 4. julija 1941 v Beogradu pozval k splošni vstaji proti vsem okupatorjem in domačim izdajalcem na zasedenem jugoslovanskem ozemlju. Le nekaj dni pozneje, 22. julija 1941, je bil izveden prvi partizanski spopad tudi na slovenskem ozemlju, ko je v Tacnu oboroženo akcijo izvedla Rašiška četa.

Pomorski muzej Sergeja Mašere Piran v svoji stalni postavitvi predstavlja tudi slovenske partizanske pomorščake ter tako v okviru svojega poslanstva skrbi, da spomin na dogajanja v NOB, ko je bilo samo v Sloveniji 98.732 mrtvih, ne utone v pozabo, je poudarila dr. Nadja Terčon.

Besedilo: Franc Kranjc

Skupina članov borčevske organizacije iz Grosuplja na vrhu Triglava.

Priljubljena primorska pevka Marjetka Popovski na prireditvi v Udin Borštu.
Foto: Damjan Renko

Dopisnica interniranca Jožefa Gregorčiča iz taborišča Visco v Furlaniji domačim.
Foto: arhiv Svobodne besede

Spomenik pisatelju in partizanu Francetu Bevku v Novi Gorici.
Foto: Janez Alič

Lara Jankovič in partizan Jože Petkovšek – Branko na otvoritvi prenovljene bolnišnice Zalesje.

Odgovor direktorja RTV Slovenija ne zadostuje

V razpravi o TV-intervjuju dr. Jožeta Možine z dr. Jožetom Dežmanom sem si prebral odgovor generalnega direktorja RTVS Igorja Kadunca na odprto pismo ZZB NOB in pa odprto pismo varuhinji pravic gledalcev in poslušalcev RTV Slovenija Ilinki Todorovski (oboje Dnevnik, sobota, 28. julij).

Po mojem mnenju pri vsem navedenem tako ne gre le za posameznike in najodgovornejše vodje in odločevalce v RTV, temveč za sistemski pristop. Mislim na RTV kot javno ustanovo, ki ne le po naključju dovoljuje, temveč celo namerno in sistemsko dopušča naciklerofašistično razmišljanje v naši družbi oziroma javnosti. Pod izgovorom dialoga, neodvisnosti in strokovnosti se približujemo javnim informacijam, kot se jih spomnimo iz druge polovice 80. let v Srbiji, ko so z lažmi ščuvali k prepričanju. Pri nas pa se to danes dogaja v okviru družbe oziroma države. Kam je vse skupaj pripeljalo, smo občutili in še občutimo tudi v Sloveniji. Namesto ničelne tolerance do človeške neustrpnosti se uvaja in dopušča človeška neustrpnost na javni RTV kot načelno vodilo in celo vrednota.

In vse to je nesprijemljivo. Izgovor o tako imenovani »uravnoveženosti« informacij je preveč plitek, da bi zadovoljil zgoraj navedeno. Tit Turnšek kot predsednik ZZB za vrednote NOB Slovenije se je korektno oglasil glede intervjuja dr. Jožeta Možine in dr. Jožeta Dežmana, prav tako tudi poslanec državnega zbora RS mag. Marko Koprivc in tudi številni drugi, kot vidim na spletnih straneh.

Sicer pa moram pošteno povedati, da me odgovor direktorja RTV Slovenije ne zadovoljuje. V določenem smislu vse skupaj opravičuje in zagovarja. Malo se izgovarja na direktorsko nemoč oziroma »nepristojnost«, malo na strokovnost in neodvisnost obeh doktorjev in odgovornost pristojne urednice, malo pa na svoja pričakovanja, da bodo vsi delali strokovno, pošteno in etično. Če kdo od gledalcev ni zadovoljen ali je prizadet, naj pač toži na sodišču ali drugje.

Če velja prvo, to je nemoč, potem naj pač odstopi, drugi izgovori pa prav tako ne zadovoljujejo. Sklicevanje na akademske nazive z namenom, da se to samo po sebi šteje za ustrezno, se mi zdi absolutno neprimerno. Izkušnje raznih doktorjev zgodovine, z akademskimi naslovi opremljenih »veličin«, so pač dokaz iz preteklosti, pa tudi iz sedanjo-

sti, da navedeno stališče ni ustrezno. Napotitev na tožarjenje pred sodišči je tudi malo podcenjujoča do nas gledalcev. Pričakovanja direktorja glede ustreznosti, ker so nekateri akterji zavzemali ali pa še zavzemajo določene položaje v RTV-hiši, kar naj bi samo po sebi dajalo reference za uspešno strokovno, zakonito in etično delo, se tudi zdijo »malo« naivna oziroma so nezadostna.

Tako v vsej Sloveniji kot na RTV Slovenija je veliko število resnično strokovnih, pogumnih in pronicljivih novinarjev in novinark, ki si zaslužijo mesto in vidnejšo vlogo pri svojem delovanju. Če še sam kot gledalec in poslušalec izrazim svoja pričakovanja do javne RTV-hiše, bi lahko rekel, da pričakujem objektivno, resnično, verodostojno, pravočasno in tudi angažirano informacijo tako o preteklosti kot o sedanjosti in prihodnosti. Vem, da obstajajo imena, ki si zaslužijo naziv novinar, kot tudi ogromna množica tistih, ki se trudijo za resnico. Žal prostor ne dopušča navedbe vseh, prav tako pa bi naredil marsikomu krivico, ker bi ga lahko nevede izpustil.

Zato sem prepričan, da bi morala biti RTV Slovenija kot nacionalna TV-hiša in ena vodilnih s področja obveščanja in kreiranja javnega mnenja tista ustanova, ki bi zbrala najboljše, najbolj verodostojne, najbolj izkušene, strokovne in etične novinarje, ki so se dokazali v praksi. To ni utopična želja posameznika, to sta po mojem skromnem mnenju nuja in potreba današnjega časa. Razen če ne želimo, da nas razni nekdanji direktorji Cie ne pokupijo ali podkupijo. In seveda, razen če ni namen celotnega ukvarjanja v tem trenutku z navedenim intervjujem le pesek v oči nam državljanom, da si bo kdo s prodajo NLB zagotovil kakšen milijonček na Kajmanskih otokih ali pa da se v času kislih kumaric preusmeri pozornost od sestavljanja vlade na sicer še vedno aktualne vrednote, ki se nanašajo na preteklost in sedanjost.

Miloš Šonc, Grosuplje

Madež kolaboracije postaja vedno večji

Ob 77. obletnici dneva vstaje slovenskega naroda smo na TV Slovenija 22. julija gledali v oddaji Intervju, dva »eksperta« za področje NOB in partizanstva. Zgodovinarja Jožeta Dežmana in novinarja Jožeta Možino.

Intervju, v katerem nekdanje partizane prvi Jože naslavlja s komunističnimi veterani. Bedno in nizkotno. Kljub

vsemu ne pozna dejstva, da je bilo med partizani samo sedem odstotkov članov komunistov. Zato je poimenovati vse nekdanje borce za komunistične veterane skrajno žaljivo in celo podlo. Če sklenem, debelo uro sta žalila vse po dolgem in počez tiste, ki so se 1941 leta postavili po robu Nemcem, Italijanom, Madžarom, ki so namenili slovenskemu narodu dobesedno – narodovo smrt. Drži, partija oziroma komunisti so prevzeli vajeti v svoje roke in začeli organizirano voditi upor proti okupatorju. In zakaj ne bi leta 1945 prevzeli oblasti zmagovalci? Cerkev je ni bilo mogoče zaupati. Na Poljskem je odpor organizirala Cerkev. Tudi zato je tam tako spoštovana. Kaj pa pri nas? Vajin cilj je bil samo eno in edino, kriminalizirati partizanstvo in NOB ter napadati ZZB za vrednote NOB in njihove nekdanje predsednike. Jože Dežman omenja Ivana Dolničarja in Stanonika. Težko verjamem ocenam Dežmana in njegovim ugotovitvam izpred 70 let, če še ne ve priimka predsednika Janeza Stanonika, ki je dobesedno še pred kratkim vodil organizacijo ZZB. Vsem povprek svetuje branje raznih knjig. Tudi jaz mu svetujem, da naj vzame v roke knjigi z naslovom »Mučeniška pot k svobodi« in »Domobranski zločini«. Kot nekdanji komunist ju pozna.

Kakšna neznanska škoda, ali sta pozabila omeniti, morda pa jima je zmanjkalo časa, da se nista ustavila in bolj podrobno komentirala tudi obdobja leta 1941–1945? Vse grdobije po njunem prepričanju so partizani in komunisti počeli po vojni. Pobijali so po dolgem in počez, če se izrazim bolj »po domaček«. Verjetno pa so spoštovali sklepe velikih treh iz Jaltskega sporazuma, da je treba kolaborante kaznovati.

Sklepam, da sta po priimkih oba Slovenca. Zato me čudi še nekaj drugega. Osebnostno pravim, da naj gre vojna, kakršna koli je, tisočkrat k vragu. Napadli so našo, tudi vajino domovino, jo razkosali, požigali cele vasi, v letih 1941–1942 so izselili 60.000 ljudi, tudi s pomočjo domačih izdajalcev, 15.000 ljudi so odpeljali v Nemčijo na prisilno delo in v taborišča, 2860 ljudi so ustrelili po slovenskih zaporih, z avstrijskega Koroškega so izselili 917 ljudi, iz ljubljanske pokrajine so odpeljali 25.000 ljudi in napolnili taborišča na Rabu, kje so izginile cele slovenske družine, in v Italiji. Ali za vaju ni tudi zločin nad stotimi obešenimi slovenskimi civilisti v Stranica pri Frankolovem? Vama je očitno vseeno in verjetno normalno pobijanje talcev v celjskem Starem piskru,

v Mariboru, Ptuju, Begunjah, Jasenovcu na Hrvaškem, kjer so zverinsko mučili naše duhovnike? Da o domobranskih klavcih na Kureščku in Sv. Urhu raje ne razpredam. Niti z besedo nista omenila klavcev, imenovanih Črna roka. O duše krščanske, kako se sprenevedata, pri vsem tem so na veliko sodelovali prav ti, ki sta jih največ omenjala in prikazovala kot velike žrtve v povojnih pobojih! Izvirni greh povojnih pobojev je bil v izdajstvu in sodelovanju z okupatorjem. Pika. Pozabljata omeniti domobransko prisego 20. aprila 1944 na bežigranskem stadionu. S čigavim blagoslovom že? Prezrla ali čisto po naključju sta »pozabila« omeniti, kako so okupatorjevi vojaki ločevali in trgali iz materinih rok otroke in jih pošiljali v neznanje. Je poleg smrti otroka lahko še kaj hujšega? In tako čisto na koncu v Izjavi za javnost Jože Dežman piše, da med drugim o sestrelitvi dveh ameriških letal niti ne govorimo ... To morda res ni bilo prav. Kdo ve? Verjetno pa so nam Američani to nekako oprostili, saj je partizanska vojska rešila 812 ameriških in angleških letalcev, ki so bili sestreljeni nad našim ozemljem. Zakaj so se zavezniški letalci tako bali priti v roke domobranskih enot? Ker so jih takoj predali v roke okupatorjem, oni pa naprej v taborišča smrti. Škoda, resnično velikanska škoda, da se kljub časovni odmaknjenosti po javni televizijski hiši še vedno omogoča, da posamezniki blatijo vse tiste, ki so (smo) se borili za to domovino: od Maistrovih borcev, tigrovcev, partizanov in do nas veteranov iz osamosvojitvene vojne za Slovenijo. Za to deželo na sončni strani Alp. Včasih se resnično sprašujem, ali bi človek vzel kdaj še puško v roke za branjenje takšnega naroda, kot so omenjena zgodovinar in novinar ter njima podobni?!

Srečko Križanec, Štore

Ko sovražna beseda pride iz posvečenih ust

Na začetku februarja sem v reviji Ognjišče bral članek, objavljen pod naslovom Slovenski Gazimestan. Ker je avtor članka gospod Božo Rustja, duhovnik in urednik, mnenje o članku naslavljam na avtorja:

Ne morem verjeti, da v današnjem času lahko urednik spoštovane revije Ognjišče napiše tak članek. V njem ljudi naslavlja z mazohisti, da o podtikanju in vašem cinizmu v članku sploh ne govorim. Zato se kot bralec sprašujem,

ali sploh veste, kaj je to mazohizem. Strokovna razlaga besede mazohizem v slovarju slovenskega knjižnega jezika pravi, da je mazohist oseba, ki doživlja spolni užitek, še posebno kadar je mučen ali poniževan.

Na začetku članka omenjate kosovsko bitko iz leta 1389, ki so jo, kot pravite, Srbi izgubili na planini Gazimestan pri Prištini. Omenjena bitka se je zgodila pred 600 leti, zato ne vidim nobene logične povezave z dogodki v letu 1942. Težko je primerjati bitko slovenskih partizanov v Dražgošah z bitko Srbov na Kosovu. Kaj ste s primerjavo omenjenih bitk hoteli povedati nam preprostim kristjanom, lahko samo ugibam.

Naprej v članku pišete o velikem zločincu Slobodanu Miloševiću, o tem se z vami strinjam. O vašem pisanju o Slovencih, ki hodijo v Dražgoše proslavljat poraz v obliki orgij in po vašem mnenju tam sejejo nestrpnost, izključevanje in sovraštvo do vseh, pa se nikakor ne morem strinjati. Preprostega, iskrenega bralca vašega članka pretrese šok po vsem telesu. Poleg vsega napisanega cinično komentirate, kako je guvernica na proslavi sejala sovražni govor. Mislim, da je vredna toliko spoštovanja, da bi jo lahko poimenovali, je Lara Jankovič (znana slovenska igralka in intelektualka op. p.).

Da o vašem najnižkotnejšem, pokvarjenem pisanju o mazohistu, patru v kuti, ne govorim. Težko je najti oziroma oblikovati besede ob takem pisanju. Groza. Če bi vas bilo kaj v hlačah, bi svojega poklicnega kolega imenovali z imenom. Nedvomno ga poznate oziroma veste, kako se imenuje (pater Bogdan, op. p.).

S svojim skrajno neprimernim in žaljivim pisanjem prisilite bralca, da se iz vsebinskega in duhovnega vidika zateče k branju Svetega pisma. Zaradi vam podobnih piscev s takimi vsebinami se število bralcev revije Ognjišče zagotovo zmanjšuje. Spravljate pa me upravičeno tudi v dvom, ali kot duhovnik poznate vsebino Svetega pisma. Dobro bi bilo, ko bi si osvežili spomin na čase križanja Jezusa. Usmrtili so ga zaradi izdaje!

Tudi dogodki januarja leta 1942 v Dražgošah se niso zgodili po naključju. Če bi vi in vam podobni hoteli pravilno razumeti razplet teh dogodkov – jasno mi je, da jih nikoli ne boste – takšnih člankov zagotovo ne bi pisali. Kdor želi vedeti resnico o dogodkih v Dražgošah, si lahko veliko prebere o izpovedih takrat aktivnih udeležencev dogodka. Njihove izpovedi so objavljene v zborniku Niti Železniki, veliko pa je bilo o tem napisanega na internetu 10. janu-

arja 2010. Ne morem mimo dejstva, da je bila moja mama aktivistka OF v teh krajih in mi je veliko pripovedovala o takrat zelo težkih časih. Vem, da mi o nobeni stvari ni lagala.

Iz članka, gospod Rustja, sem takoj razbral, da v svojem pisanju nikakor ne razmišljate ali se sprašuje, zakaj pravzaprav je proslava v Dražgošah. Naj vam malo osvežim dogodke, ki so tako usodno posegli v življenje ljudi v Dražgošah in posledično v današnji čas!

O prihodu partizanov, borcev za osvoboditev slovenskega naroda, v Dražgoše je nemško policijo na začetku januarja leta 1942 obvestil župan kraja Selca Franc Benedik. Vi, gospod duhovnik, če povem z vašimi besedami, bi komentirali dogodek takole: »Edino pravilno je bilo te mazohiste treba izdati. Jaz bi storil enako.« Vidite, do kod ste me pripeljali s svojim pisanjem, sedaj sem na vaši ravni in vam obljubim, da ga ne bom spremenil.

Vi dogodke danes v Dražgošah imenujete orgijo. Ne želim podcenjevati vašega uma ali kot danes rečemo IQ. Tudi sami v članku ugotavljate, da ste prestopili mejo normalnega komentarja, če sem vas prav razumel. Nato nadaljujete, da je to kulturni nivo, ki ste ga zaznali na proslavi.

V članku govorite o kulturnem nivoju. Verjamem, da tudi vaš kulturni nivo zaradi vaše sovražne naravnosti ne preseže misli, da bi se vprašali, kaj pa če se je ta množica ljudi zbrala ob spomeniku v Dražgošah zato, da bi se poklonila žrtvam, ki so bile umorjene in pobite predvsem zaradi izdaje. Kaj se s takim dejanjem doseže, verjetno ni treba posebej komentirati. Razvoj dogodkov pove vse, kot je zapisano tudi v Svetem pismu. Kdor hoče iskreno razumeti razvoj dogodkov v Dražgošah, lahko kot svetovljan ugotovi in predpostavi tezo, da se v Dražgošah preprosto ne bi zgodilo nič, če ne bi bilo izdaje. Ker je bil okupator obvešččen, kje se zadržujejo partizani, se je organiziral in izvedel napad na vas. Potem pa je sledil pokol nad prebivalci, čeprav je izdajalec vaščanom zagotovil, da se jim ne bo nič zgodilo. Velika izdaja je povzročila 41 žrtev med domačini v Dražgošah in za vedno zaznamovala okupatorjev pokol nad prebivalstvom kot največji zločin na Gorenjskem.

Tudi vi, gospod duhovnik, ste več kot očitno del tiste skupine ljudi, ki javno povedo, da če bi lahko, bi vedno izdajali svoj narod. Prepričali ste me, da bi vi storili enako, kot je storil 6. januarja 1942 župan iz kraja Selca pri Železni-

kih. Lahko pa tudi naredim primerjavo in vas brez slabega občutka, da ne rečem greha, kot duhovnika postavim v vlogo Juda Iškarijota.

Bolj ko razmišljam in prebiram vaše pisanje, bolj se mi poraja misel, da vam je žal, da se je pokol v Dražgošah zgodil na začetku leta 1942 in so bili napadalci Nemci. Če bi se to zgodilo po letu 1943, bi bile napadalec na novo formirane domobranske čete, ki jih je blagoslovil sam škof Rožman. Je potreben še kakšen komentar?

Sam nisem velik simpatizer oziroma ljubitelj komunizma. Veliko slabega je bilo storjenega v vladavini enoumja. Moja mama je, čeprav je bila aktivna udeleženka v boju proti okupatorju, postala žrtev spletk informbiroja. O tem bi se dalo veliko govoriti, vendar samo z ljudmi, ki zmorejo trezno in spoštljivo presojo.

Mogoče resnico iz preteklosti doživljamo vsak na svoj način in se številni nočejo sprijazniti, da pač niso bili na pravi strani. Zato danes govoriti o spravi in jo tudi doseči predstavlja veliko neznanko.

Zgodovino druge svetovne vojne je pisalo veliko ljudi in vsak pisec jo je prilagajal svojim potrebam. Eden od piscev zgodovine druge svetovne vojne je bil tudi Winston S. Churchill. Pisal je spomine in zgodovino vse od konca prve svetovne vojne do konca druge svetovne vojne. Njegova zbirka knjig je izšla v založbi Alfreda Scherza v Bernu in Stuttgartu in obsega 12 knjig. Kot je znano, je bil Churchill največji kritik, da ne rečem sovražnik komunizma in je s svojimi dejanji veliko prispeval k razpletu zgodovinskih dogodkov na Balkanu po letu 1945. V uvodu v zgodovino je napisal: »Tisti, ki so med drugo svetovno vojno sodelovali z Anglo-Američani, so bili na pravi strani; tisti, ki so sodelovali z osjo Hitler-Mussolini-Hirohito, pa so bili na napačni strani. Omenjeni predgovor je objavljen v italijanskem prevodu zgodovine v letih 1954–1960. Slovenski prevod Churchillove zgodovine omenjenega uvodnega predgovora nima.

In še resnična zgodba o tem, kako je med drugo svetovno vojno deloval mladi slovenski duhovnik – svetnik Izidor Završnik. Kot pravi ljudski duhovnik je pomagal trpečemu ljudstvu. Pomagal je vsem tistim ljudem, ki so se zaradi delovanja proti okupatorju znašli v težavah. Mnoge je zasledovala nemška policija, jih prijela in v zaporih zverinsko mučila ter na koncu tudi ubila. Duhovnik Završnik je številnim domoljubnim ljudem pomagal, da so se skрили pred sovražnikom, in ničkolikokrat

izpostavil svoje življenje. Ko so Nemci posumili, da s svojimi dejanji pomaga ljudem, so gestapovci 6. januarja 1943 vdrli v zakristijo in duhovnika prijeli. Nato ga je gestapo zasliševal in mučil v celjskih zaporih. To je na srečo preživel, nato pa so ga zaprli v mariborske nacistične zapore. 10. marca 1943 je bil Izidor Završnik ustreljen namesto dvajsetletnega sojetnika Frančka. Stala sta v vrsti. Ko so Nemci vsakega desetega izbrali za talca, in Franček je bil ravno deseti, mu je duhovnik Završnik rekel: »Zamenjajva mesti. Si mlad in imaš vso prihodnost pred seboj.« Izbrane so Nemci odpeljali na streljanje. Izidor Završnik je bil ustreljen v zaporih v Mariboru 10. marca 1943.

Naj končam z Jezusovimi besedami: »Nihče nima večje ljubezni, kakor je ta, da daš življenje za svoje prijatelje.«

Silvo Gombač, Grosuplje

Ali v Triglavskem narodnem parku vedo, kaj delajo?

Ko sem slišal in prebral, da so televizijsko ekipo nagnali s poključke proslave, sem najprej pomislil, da gre za preprostega tiskarskega škrata ali pa za ne-ljubo šalo predrznega novinarja. Toda pozneje se je izkazalo, da je resničen dogodek, kar mi je dobesedno za kratek čas zmedlo zdravo razmišljanje.

S predpostavko, da je šlo tokrat že za 33. spominski pohod na Triglav s skoraj 500 prijavljenimi, od katerih jih je kar 360 doseglo vrh našega v grbu ovekovečenega očaka, in z vedenjem, da je to edini pohod v Sloveniji, ki se ga tradicionalno udeležujejo pripadniki vseh naših veteranskih organizacij; to so vsi tisti, ki so bili v boju za isto stvar, od Zveze veteranov za Slovenijo, Zveze veteranov društev Sever, Zveze slovenskih častnikov do Zveze borcev za vrednote NOB. Vsem tem in nam, ki nismo bili ta dan na Pokljuki, nam je bila vzeta pravica, da bi si iz domačih naslonjačev lahko ogledali pripadnost in srčnost teh ljudi, ki se v svojem zanosu in globoki pripadnosti še vedno kljub letom odločajo za to tradicionalno, poleg Dražgoš pri nas najbolj množično borčevsko manifestacijo.

Trdno sem prepričan, in to upravičeno, da za to nepremišljeno dejanje po moje samovoljnega nadzornika TNP še zdaleč ne zadoščata obžalovanje in javno opravičilo direktorja mag. Janeza Rakarja »za ta sramotni dogodek«, temveč da mora omenjeni nadzornik za to

prevzeti odgovornost z izgubo službe v TNP, ker kot tak, kot se je pokazal, tam nima več kaj iskati.

V primeru pa, da nadzorniki od vodstva TNP za svoje opravljanje nalog ne dobivajo nedvoumnih navodil, kako po črki zakona ravnati pri srečanju z obiskovalci TNP, kakor tudi kako ravnati z novinarji in snemalci naših javnih medijev, kamor sodi tudi javna RTV-hiša Slovenije, potem je vsa teža krivde na direktorju in ta teža krivde ga kliče k njegovemu takojšnjemu odstopu z upanega mu položaja.

Verjamem, da sem eden izmed več tisoč, da ne rečem 10.000 državljanov Slovenije, simpatizerjev braniteljev, to je borcev za našo samostojnost in neodvisnost in udeležencev na poključki proslavi, ki z nestrpnostjo in radovednostjo čakamo na nadaljnji epilog tega dogodka.

Janez Turk, Dob

Nerazumno ukrepanje nadzornika TNP

Organizacijski odbor 33. spominskega pohoda borcev NOB, vojnih veteranov '91 in slovenskih častnikov na Triglav je na svoji seji 20. julija 2018 ostro obsodil nerazumno in neustrezno ukrepanje nadzornika Triglavskega narodnega parka (TNP), ki je v soboto, 14. julija, preprečil ekipi TV Slovenija snemanje proslave na biatlonskem strelišču na Rudnem polju na Pokljuki.

Organizacijski odbor je pravočasno pridobil soglasje uprave TNP za izvedbo 33. spominskega pohoda članov združenja borcev za vrednote NOB, veteranov vojne za Slovenijo (ZVVS in ZPVD Sever) in slovenskih častnikov na Triglav, ki je potekal 13. in 14. julija, ter sklepne slovesnosti na biatlonskem strelišču na Rudnem polju 14. julija. Soglasje TNP je bilo priloženo prijavi javne prireditve na pristojni upravni enoti. Naravovarstveni nadzornik TNP Tomaž Bregant pri nadzoru prireditvenega prostora 13. julija ni imel pripomb, 14. julija pa je v spremstvu prostovoljnega nadzornika TNP Žige Marenka pred prireditvijo opozoril le na dve nepravilno parkirani osebni vozili obiskovalcev.

Ravno zato in glede na dobro sodelovanje ob izvedbi pohodov in prireditve v prejšnjih letih nas je vse izredno presenetila novica, da sta nadzornika ob začetku slovesnosti prepovedala novinarju in snemalcu RTV Slovenija snemanje prispevka za informativni program in jima zagrozila z globo v vrednosti 7000

evrov, če bi snemanje nadaljevala.

Če odmislimo povsem napačno razumevanje prepovedi iz 50. točke 13. člena Zakona o TNP (Uradni list RS, št. 52/10, 46/14 – ZON-C in 60/17), je nerazumno, da je bila določba zakona o TNP, ki je v veljavi že od leta 2010, prvič uporabljena ravno ob tokratni prireditvi. Zgolj naključje? Prepričani smo, da nadzornik niti slučajno ni ravnal v skladu s predpisi in je svojo funkcijo zlorabil. Zato zahtevamo, da vodstvo TNP ustrezno ukrepa in stori vse, da se tovrstne nepravilnosti pri delu nadzornikov ne bodo ponavljale, organizatorju prireditve pa se javno opraviči za povzročeno škodo.

Danijela Mandelj
Vodja organizacijskega odbora

Odprto pismo evropskim poslancem iz vrst ELS!

Jože Možina že nekaj časa na javni TV po svoje predeluje in prireja polpreteklo zgodovino. Kar si je privoščil z Jožetom Dežmanom, je preseglo vse meje. Seveda ne želimo cenzurirati nobenega programa RTV, ne bomo pa dopustili širjenja lažne zgodovine – »fake history«, še manj žaljenja tistih, ki so se bojevali proti fašizmu in nacizmu.

Slovenski poslanci iz vrst ELS, kamor se prištevate, ste zapisali:

»RTV Slovenija je namreč po zakonu dolžna zagotavljati verodostojne in kakovostne informacije o vseh pomembnih političnih, zgodovinskih, socialnih ter ekonomskih dogodkih.«

Ravno za to gre. In če se res zavzimate, kot pravite, za »verodostojne in kakovostne informacije«, potem bi od vas pričakovali, da boste početje Možine in Dežmana odločno zavrnil in se uprli potvarjanju zgodovinskih dejstev.

Ni »leve« in »desne« resnice. Dejstva so taka, kot so, lahko pa jih seveda vsakdo razlaga po svoje. Vsak svinčnik lahko napiše svoje gledanje na dogodke, ki so se zgodili, lahko napiše tudi kolikor hoče neresnic. Toda ni radirke, ki bi lahko izbrisala dejstva iz preteklost.

Dobro za vse nas je, če se tudi slovenski poslanci ELS postavite v bran medijski svobodi, nikar pa z njo ne opravičujete širjenja laži in sovraštva, kar sta Možina in Dežman počela. Ne gre skupaj.

In za konec. Šli ste zelo daleč. Zapisali ste: »Spodaj podpisani poslanci bomo v primeru kršenja medijske svobode (po vaši meri?) ukrepali na najvišjih instan-

cah inštitucij Evropske unije.

Grozite vodstvu RTV? Grozite morda ZZB NOB?

Evropske institucije ne bodo zaznale, da v tem primeru zagovarjate kvizlinge, čeprav formalno obsojate vse tri totalitarizme. Mimogrede, resolucije, ki obsoja vse totalitarizme, državni zbor ni sprejel.

Smiselno bi se bilo vprašati, kaj evropske institucije mislijo o nacizmu, fašizmu in kvizlingih, ki jih Možina in Dežman poskušata oprati sramote sodelovanja v SS-enotah. Vprašajte pa se tudi, komu in čemu služijo Možinove oddaje. Odgovor ni zahteven.

Zdi se, da je res prišel čas, da se tudi evropske institucije in celotna skupina ELS seznanijo z dejanskim stanjem družbe v Sloveniji in kdo ste v resnici vi. S spoštovanjem,

Tit Turnšek,
predsednik ZZB NOB Slovenije

Zaskrbljeni evropski poslanci iz vrst ELS

Evropski poslanci iz vrst ELS z zaskrbljenostjo spremljamo razprave, ki so se razvile v Sloveniji po zadnji oddaji Intervju, v kateri je voditelj oddaje Jože Možina gostil predsednika vladne komisije za prikrita grobišča dr. Jožeta Dežmana. Nedopustno in nesprejemljivo je, da skuša predsednik ZZB NOB Tit Turnšek cenzurirati program javne RTV. RTV Slovenija je namreč po zakonu dolžna zagotavljati verodostojne in kakovostne informacije o vseh pomembnih političnih, zgodovinskih, socialnih ter ekonomskih dogodkih. Prav tako mora širiti razumevanje slovenske zgodovine, spodbujati kulturo javnega dialoga ter omogočati širok prostor za javne razprave o problemih v družbi. Ravnanje, kot ga je od vodstva RTV v zvezi z omenjeno oddajo zahteval Tit Turnšek, bi pomenilo ravnati v nasprotju z zakonom o RTV, predvsem pa bi eklatantno kršilo medijsko svobodo. Naj dodamo, da obtožbe in ideološko motivirana gonja Tita Turnška ter napadi in politični pritiski proti novinarju Jožetu Možini pomenijo resno opozorilo, saj se na ta način ustvarja načrtno sovražstvo do novinarjev ter se jih skuša osebno diskreditirati zato, da bi se namesto družbeno-kritičnih, svobodnih in neodvisnih novinarjev ponovno vzpostavila sfera novinarjev kot družbenopolitičnih delavcev v službi avtokratičnega

režima. Evropski poslanci menimo, da se je treba takšnemu diskurzu odločno upreti. Ob tem evropski poslanci iz vrst ELS izrekamo vso podporo in priznanje vsem novinarjem, zgodovinarjem, publicistom, nevladnim organizacijam in mnogim drugim, ki s svojim delom širijo polje spoznavanja in razumevanja slovenske polpretekle zgodovine, prežete z grozotami nacionalsocializma, fašizma in komunizma, in ne pristajajo na to, da je edina resnica tista, ki jo širijo pripadniki ZZB NOB in nasledniki komunizma. Menimo tudi, da razprave in pogovori, kot je bil intervju z dr. Jožetom Dežmanom, zgolj večjajo polje demokratičnosti in utemeljujejo svobodo govora kot ustavne zagotovljene človekove pravice. Spodaj podpisani poslanci bomo v primeru kršenja medijske svobode ukrepali na najvišjih instancah institucij Evropske unije.

dr. Milan Zver Alojz Peterle Romana Tomc Franc Bogovič Patricija Šulin

Nosil bom rdečo zvezdo

*Nosil bom rdečo zvezdo,
zvezdo svobode mi žarečo,
zvezdo večera plamenečo,
zvezdo jutra vzdrhtečo.*

*Nosil bom rdečo zvezdo,
davno zvezdo Večernico,
glas davnih prednikov Danico,
plamenico upora na Kresnico.*

*Nosil bom rdečo zvezdo,
kri mojih prednikov kipečo mi v kosteh,
kri mojih prednikov na vseh poteh,
kakor krila mi nje kraki bodo v težkih dneih.*

*Nosil bom rdečo zvezdo,
v žilah davne pesmi mi bo pela,
herojev pesmi v srcu mi donela,
v večni slavi zanje bo živela.*

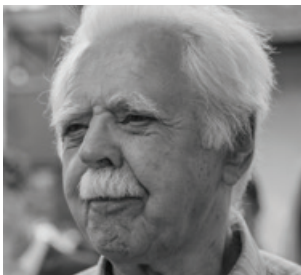
*Nosil bom rdečo zvezdo,
zvezdo naših korenin,
pod njo Perun, Slava, Črtomir,
med njimi mnogi; Iztok, Sočan, Bogomir,
izkrvaveli za svobodo našo so in mir.*

Ana Horvat

Stane Simeonov

Stanislav Simeonov se je rodil 8. maja 1925 v Zgornjih Vodalah na Dolenjskem. Bil je drugi otrok matere Alojzije, rojene Muren, iz Zgornjih Vodah in očeta Jakoba Simeonova, ki je bil ruski vojni ujetnik v prvi svetovni vojni, poslan na območje današnje Slovenije za pomoč na kmetiji, tam pa si je z domačim dekletom ustvaril družino, v kateri se je rodilo sedem otrok.

Že zelo zgodaj, pri osmih letih, je Stanislav izgubil mamo. Osnovno šolo je obiskoval v Trzišču. Po končanih šestih razredih osnovne šole je moral zaradi dela na kmetiji ostati doma. Leta 1941, ko so Nemci zasedli vas in hoteli prebivalce kot begunce izseliti v Nemčijo, se je družina preselila v sosednjo vas, na italijansko stran. Takrat je Stanislav kot kurir prenašal partizansko pošto. Z 18 leti je leta 1943 vstopil v partizane in se vključil v Gubčevo brigado. V vojski je bil vse do decembra 1946, nato pa se je začasno zaposlil v Rudniku Krmelj, kjer je varoval objekt v okviru takratne industrijske milice. Zaradi slabega zaslužka v rudniku in pomanjkanja delovne sile na domači kmetiji je raje ostal doma. Leta 1948 se je odzval na vabilo mladinskega komiteja, za

katerega je opravljal več prostovoljnih del. Za tri mesece se je kot namestnik komandanta brigade pridružil mladinski delovni brigadi, ki je gradila železniško progo Sežana–Dutovlje. Nekaj časa je opravljal delo v kadrovski službi, v Beograd pa je bil poslan za strokovno izobraževanje mladine za različne poklice, s čimer je pomagal pri graditvi Novega Beograda. Julija leta 1949 se je zaposlil v gradbeno-industrijskem podjetju Gradis v Ljubljani. Upokojil se je leta 1983.

Ob prihodu na Jesenice je spoznal svojo bodočo ženo Marijo, rojeno Keršinar, ki je bila prav tako zaposlena v podjetju Gradis Jesenice. Leta 1952 sta se poročila in si ustvarila družino. V zakonu so se jim rodili trije otroci, dve hčeri in sin. Do leta 1975 so živeli na Jesenicah, nato pa so se preselili na Bled. Ko so se vsi otroci odselili in si ustvarili družine, sta se z ženo posvetila vrtnarjenju in veliko pomagala pri varstvu vnukinj.

Vrsto let je tovariš Stane deloval v organih organizacije Zveze borcev za vrednote NOB. Verjel je v te vrednote in se zanje ves čas aktivno zavzemal. Žal je poškodba kolka zahtevala svoje in tovariš Stane nas je zapustil pred svojim 93. rojstnim dnevom.

Milan Rejc, KO ZB za vrednote NOB Bled

Milena Škulj

Na pokopališču v Borovnici smo se 21. julija v krogu njenih sorodnikov, sovaščanov in številnih znancev poslovili od podpredsednice Občinskega društva ZB za vrednote NOB Borovnica Milene Škulj iz Brezovice pri Borovnici. Kruta bolezen jo je žal prekmalu premagala.

Od mladih let je delovala na več področjih. Že v šolskih letih je sodelovala na veliko kulturnih prireditvah. Pozneje je bila dejavna v takratni mladinski organizaciji in kot prostovoljka v mladinskih delovnih brigadah. Zgodaj si je ustvarila družino in se ji za nekaj let povsem posvetila, pozneje pa

se je znova aktivirala. Bila je vključena v enote Teritorialne obrambe in Civilne zaščite. Pozneje se je angažirala tudi v občinski politiki. Dva mandata je bila članica občinskega sveta Občine Borovnica, delovala je v različnih odborih, bila je predstavnica občine v več javnih zavodih in skladih.

Delovala je v veliko društvih, težko je vse naštet. Povsod je močno pripomogla k uspešnemu delu. Zadnjih dvanajst let je bila predsednica Kulturnega društva Borovnica. Pod njenim vodstvom je društvo zaživelo in nedvomno postalo vodilno v občini. V Občinsko društvo ZB za vrednote NOB Borovnica se je včlanila leta 2004 in se takoj vključila v delovanje takratne še Krajevne organizacije ZB Borovnica. Sodelovala je pri formiranju in pri registraciji samostojnega Občinskega društva za vrednote NOB Borovnica in bila takoj imenovana v upravni odbor društva. Od 2007 pa do svoje smrti je bila podpredsednica društva.

Milena je bila zlasti dejavna pri pripravi in izvedbi kulturnega programa za posamezne prireditve, ki smo jih organizirali. Običajno je tudi sama izvajala posamezne točke. Kot izkušena in razgledana je bila nepogrešljiva pri pripravi in sprejemanju statusnih in normativnih dokumentov društva. S svojo prizadevnostjo, odločnostjo in prijaznostjo je bila

dobrodošla v vsakem kolektivu. Kot taka je veliko pripomogla k uspešni izvedbi vsake prireditve, izleta ali srečanja.

Kot je ob slovesu med drugim dejal predstavnik kulturnega društva, ji nobena stvar ni bila pretežka, nobena neizvedljiva. Njeno poslanstvo je bilo pomoč ljudem, vsem,

brez razlike in kadarkoli. Ta svoj čut za sočloveka je izrazila tudi z izbiro svojega poklica medicinske sestre. Tako široko je bilo njeno srce, tako nesebično je znala deliti svoje znanje in talente, da bi težko zajeli vso širino njenega delovanja. Nikoli in nikomur ni rekla ne, vedno se je razdajala za vse, za društva, bližnje in daljne sosede. Pri tem ni pozabila na svojo družino in ljubezen do domače zemlje. Za svoje delo je dobila občinsko priznanje in številna priznanja s področja kulture.

Občinsko društvo ZB za vrednote NOB Borovnica

Milovan Zorc

Je dan za delo in veselje, je dan za žalovanje in slovo. In 16. avgusta se poslavljamo od našega Mileta, prijatelja, sodelavca. Še ne tako dolgo nazaj smo bili skupaj, delovna tovarišija prvega predsednika Republike Slovenije. Kot mnogokrat dotlej smo pokramljali o tem in onem, se spomnili skupnega delovanja v več kot desetletju dolgem sodelovanju, se med seboj bodrili in si zaželeli vse dobro, predvsem zdravja.

Bil si človek dialoga, zahteval si zase pravico misliti in želel si, da to pravico uporabljajo tudi drugi. Verjel si v moč argumentov in v dogovarjanje. Zato si častno stal pod zastavo OZN na branikih sicer krhkega miru na Sinaju, ko je bila ta svetovna organizacija za mir, svobodo narodov, za razumevanje in sodelovanje še ugledna organizacija, veliko upanje svobodoljubnega in demokratičnega sveta in svetovna moralna avtoriteta; soustvarjal si slovensko TO – našo, slovensko vojsko, se razdajal kot profesor mladih slovenskih obramboslovcev; skupaj s številnimi drugimi Slovenci si odgovorno deloval v takrat še skupni ljudski armadi v nekdanji

naši skupni, jugoslovanski skupnosti narodov in narodnosti in njihovih republik in pokrajin. Nikoli nisi pozabljal, da si Slovenec. Kot mnogi v jugoslovanskih organih in organizacijah si bil povezan s svojim slovenskim okoljem, slovenskim državnim vodstvom, in si ostajal na svojih položajih po dogovoru z njim ter si se brez omahovanja odzval klicu svoje slovenske domovine. V zaostrenih odnosih med političnim vodstvom JLA in Slovenijo v času našega osamosvajanja si zahteval demobilizacijo, ker armade, v kateri si dosegel čin generala, nisi več imel za svojo. Vrnil si se v Ljubljano in si svoje znanje in bogate izkušnje povezal s prizadevanji za uresničitev hotenja Slovencev po lastni državi..

Tvojo vrhunsko strokovno kompetentnost in verodostojnost je potrdilo tudi v mednarodnem okviru Mednarodno sodišče za vojne zločine na območju nekdanje Jugoslavije v Haagu, kjer si kot izvedenska priča tožilstva sodeloval pri razjasnjevanju dogajanj in odgovornosti v zadnjih krvavih balkanskih vojnah.

Skupaj smo delali v velikem času za državo. Slovenija je zapuščala brezizhodno okolje, ki ga je Mile dobro poznal, postavljali smo temelje nove, slovenske države, ki je v vseh pogledih samostojno vstopala v mednarodno okolje. Uresničevali smo sanje generacij, ideale in cilje narodnoosvobodilnega gibanja med drugo svetovno vojno, slovenskih partizanov, tudi borcev Rakovške čete. Častni znak svobode za »požrtvovalno delo v dobro slovenske države« je

bilo priznanje, ki si ga je Mile prislužil za svoj prispevek v tem zgodovinskem projektu. Dostojanstveno je prenašal in zavračal očitke, krivice, ki jih je bil deležen, tudi z določenimi krivičnimi in žaljivimi zakonskimi odločitvami slovenskih državnih organov, od ljudi, ki jim je bil kot profesor celo mentor njihovih diplomskih nalog.

Prav je, da se od Tebe v tem človeško žalostnem trenutku poslovimo optimistično s staro prekmursko modrostjo: »Dugo žive, šteri za domovino merj'e.« Kajti Ti si vse do konca življenja ohranil humano čuteče srce za vse ljudi, očetovstvo za Tvoje najbližje in tisto najboljše, kar si imel, za vse nas.

Naj Tvoj preudarni duh sproščeno plava za obzorji, ki jih ne dosežejo ne naše oči in ne naš razum. V imenu Milana Kučana, Tvojega in našega prvega vrhovnega poveljnika in predsednika, Miletove zadnje delovne tovarišije in zbranih tovarišev izrekam hvaležnost, da si bil z nami.

Marjan Šiftar

Cvetka Simčič

Rodila se je v Šmartnem 3. februarja 1924, leta 1936 pa se je obubožana družina morala preseliti na materin dom v Imenje. Osnovno šolo v italijanskem jeziku je obiskovala v Šmartnem. S trinajstim letom jo je končala in se vpisala v triletno trgovsko šolo v Gorici. Za šolanje si je morala sama služiti denar. Po končani trgovski šoli leta 1940 bi študij rada nadaljevala, pa ni bilo denarja za to.

Zaposlitev je dobila v Biljani pri Kožlinovih, ki so imeli trgovino z mešanim blagom in gostilno. Tu je delala dve leti in pol. Lastniki so morali pod vse hujšim pritiskom fašistične

oblasti trgovino zapreti, saj so jih sumili sodelovanja s partizani, kar je tudi bilo res.

Takrat se je začelo razgibano Cvetkino delovanje v NOB. Pri Kožlinovih je konec leta 1942 prišla v stik z aktivisti OF. Januarja 1943 je že dobila prve naloge kot kurirka. Po zaprtju trgovine v Biljani je odšla domov v Imenje in nadaljevala ilegalno delo pod imenom Sava.

Po kapitulaciji Italije jo je poiskal Anton Reja - Sever iz Števerjana. Seznanil jo je s formiranjem rajonov in v ta namen je bilo treba izbrati kader. Nagovoril jo je za delo v rajonu Zahodna Brda. Takoj je privolila v to in bila kmalu sprejeta v Komunistično partijo. Takrat je bila trdno odločena, da bo sodelovala v boju za svobodo in boljše življenje. Novembra 1943 je dobila prvo pomembnejšo nalogo, in sicer organiziranje mladine in formiranje mladinskih odborov. Predlagana je bila za udeležbo na partijskem tečaju, ki naj bi bil na začetku januarja leta 1944 v bližini Čepovana. Predavanja so že potekala, ko je prišlo sporočilo, da lokacija ni več varna, in tečajniki so se premaknili v Cerkno. Tam pa so 27. januarja 1944 doživeli nemški napad na partijsko šolo. Nemci so zajeli 47 tečajnikov in drugih borcev ter jih ustrelili. Preden so se preživeli vrnili domov, so sodelovali pri zbiranju, prepoznavanju in pokopavanju žrtev.

Tečaj se je seveda končal in s pomočjo kurirjev se je Cvetka srečno vrnila v Brda, kjer je nadaljevala delo z mladino in Skojem, in sicer za celotno briško in idrsko okrožje. Med pomembnejšimi nalogami so bile priprave na volitve v narodnoosvobodilne odbore in

v zvezi s tem veliko predvolilno zborovanje v Kožbani. Po reorganizaciji okrožij julija leta 1944 je bila določena v novo okrožje – Zapadnoprimorsko okrožje. Na volitvah jeseni 1944 je bila izvoljena v okrožni NOO odbor, kjer je vse do konca vojne vodila odsek za finance.

Leta 1948 pa so se ji uresničile želje po nadaljevanju študija, saj je bila poslana na višjo ekonomsko šolo v Beograd. Tam se je izobrazila za delo referenta v republiških planskih komisijah na področju planskih evidenc.

Od leta 1950 je delala v republiških organih v Ljubljani in dočkala upokojitev leta 1984 kot samostojna svetovalka za določena področja statistike.

Poleg redne zaposlitve je delovala na številnih družbenih področjih, dve leti je bila tudi sodnica porotnica. S člani Ljubljanske sekcije BBO je pogosto prihajala v Brda, kjer so se udeleževali spominskih slovesnosti in tudi delovnih akcij. Leta 2011 pa se je vrnila v rodna Brda in se nastanila v domu upokoencev v Podsabotinu. Tudi tu je delovala na raznih področjih, dokler ji je zdravje še služilo. Posebno rada se je udeleževala srečanja v spomin na veliko predvolilno zborovanje leta 1944 v Kožbani. Lani ji zdravje ni bilo naklonjeno, letošnjega pa ni dočkala. Umrla je 23. maja.

Milena Beguš

**SVOBODNA
B E S E D A**

www.svobodnabeseda.si

Marijan Križman

podpredsednik ZZB Slovenije, na protestnem shodu proti javni televiziji v Kopru 2. avgusta 2018

»V Združenju protifašistov, borcev za vrednote NOB in veteranov Koper smo se za protestni shod odločili predvsem zaradi intervjuja Jožeta Možine z Jožetom Dežmanom, ki po svoji vsebini presega vse dosedanje intervjuje v zavajanju javnosti ter blatenju Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije, partizanski narodnoosvobodilni boj pa označuje kot revolucijo. Dežman je šel celo tako daleč, da je našo Zvezo poimenoval kot Zvezo norcev, da o žalitvah predsednika in drugih sodelavcev niti ne govorim. Potvarjanje zgodovine in ustvarjanje lažnih mitov, ki sta prav tako značilnost fašizma, ravno tako počne predvsem »najbolj poštena stranka«. Domača značilnost zlorabe zgodovine pa je predvsem zanikanje narodnoosvobodilnega boja. Fašistična in nacistična ideologija nikoli ni zares izginila, čeprav je bila ob koncu druge svetovne vojne premagana. Ideologiji se s sodobnimi metodami vračata v vsakdan naše družbe. Pri tem spretno izkoriščata aktualne teme za iskanje krivcev za težave v družbi.

Da, sklicali smo protestni shod proti javni televiziji, pa ne zato, ker bi želeli ukiniti javno televizijo, temveč zato, ker nam je dovolj potvarjanja zgodovine, širjenja laži o NOB, sovražnega govora, hujskaštva in ne nazadnje razdvajanja slovenskega naroda.

Danes pa razni klečeplazci in hujskači govorijo le o »državljanski vojni«, kot da sploh ni bilo nacistične in fašistične okupacije oziroma druge svetovne vojne. Izraz »državljanska vojna« se danes ponavlja zgolj zato, da se izniči narodnoosvobodilni boj in se spreobrača zgodovina. Cilj te propagande je še vedno isti, enačenje partizanov in domobrancev v imenu neke že povsem mrtve »sprave«. Namen je tiste, ki so se bojevali za okupatorja in prisegli Hitlerju, izenačiti s tistimi, ki so se kot zavezniška vojska bojevali proti okupatorju. Ko sta si segla v roke takratni predsednik države Milan Kučan in nadškof Alojzij Šuštar, sta na simbolni ravni dosegla spravo in pomiritev slovenskega naroda.«

Soniboj Knežak

poslanec SD, ob obletnici poboja članov družine Hribar in borcev Veličkove čete 21. julija 2018 na Igrišah v občini Laško

»Partizanski način vojskovanja se je pri nas lahko vedno oprl na podporo civilnega prebivalstva. To je partizanom na tako imenovanih postojankah – partizanskih javkah izkazovalo pomoč pri oskrbi s hrano, dajanju zatočišč in skrbelo za dobro informiranost. Ena izmed prvih partizanskih javk na tem koncu je bila Hribarjeva domačija na Igrišah, ki je vse od leta 1941 partizanom dala pomoč v hrani ali zatočišču. Tako je bilo tudi usodnega dne, v nedeljo 7. marca 1943, ko so se ob mraku na Hribarjevi domačiji ustavili partizani pod vodstvom komandirja Alojza Hafnerja - Velička.

Ta večer je skupina raztrgancev skupaj z Nemci obkolila domačijo. V silovitem napadu so ustrelili gospodarja in ženo, sina Francija, tri partizane ter sosedovega fanta Ramšakovoga Franca. Edini, ki mu je po spletu srečnih naključij uspelo pobegniti, je bil partizan Jernej Košir. Domačijo kot tudi druga gospodarska poslopja so Nemci zažgali. Marijo Hribar - Mimiko, njeno sestro Slavico in Laznikovega fanta pa so odpeljali v zloglasni celjski Stari pisker. Laznikovega fanta, starega komaj šestnajst let, so pozneje ustrelili pod Gozdnikom. Mimiko in Slavico pa so po dobrem mesecu zverinskih mučenj iz Celja premestili v mariborske zapore. Slavico so zaradi nosečnosti pozneje izpustili, Mimiko pa so odgnali v Auschwitz, zatem pa septembra leta 1944 v taborišče Ravensbrück, kjer je prestajala hudo trpljenje in dočakala svobodo in konec vojne.

Tragedija družine Hribar in borcev Veličkove čete simbolizira vse zlo nacifašistične ideologije, hkrati pa nas spominja na pogum vseh tistih Slovenk in Slovencev, ki so v boju za preživetje in ohranitev naroda vzeli usodo v svoje roke. Neustrašno so se uprli mogočni vojaški sili, ki nas je hotela zbrisati s svetovnega zemljevida.

Slovenci smo se z narodnoosvobodilnim bojem uvrstili med tiste narode, ki so pomagali ustvariti današnji svetovni red. Skupaj s svobodomiselnimi Evropo smo bili Slovenci del zmagovite protinacistične koalicije in na to dejstvo smo in moramo biti še kako ponosni.«

Zvone Dragan

nekdanji diplomat in politik, na spominski slovesnosti ob dnevu upora 27. aprila 2018 na Vrhu nad Laškim

»Zbrali smo se v kraju, na katerem je zgodovina narodnoosvobodilnega gibanja pustila nezbrisani pečat. Spada med tiste slovenske kraje, ki so imeli med prvimi pogumne aktiviste OF. Predstavljali so pomembno povezavo med celjskim vodstvom odporiškega gibanja, laško organizacijo OF in prvimi partizani na Kozjanskem. Žal so kmalu celjski okupatorski krvniki po preizkušeni metodah odkrili mrežo aktivistov v Šentlenartu in jih 25. julija 1942 aretirali ter odpeljali v celjski Stari pisker. Že naslednji mesec, 15. avgusta, so bili ustreljeni: Martin Deželak, Stanko Gračner, Tonček Gračner, Jožefa Lapornik, Ciril Lapornik, Jernej Jurkošek, Ivan Markl, Marija in Jože Šoper. Svojce ustreljenih pa so odpeljali v delovna in koncentracijska taborišča. Najbolj aktivni podporniki narodnoosvobodilnega gibanja pa so končali v zloglasnem taborišču Auschwitz. Otroci, ki so jih v Celju odvzeli staršem, pa so bili po vojni poimenovani kot ukradeni otroci. V tem kraju je bila OF uničena in se je uspela znova organizirati šele leta 1944. Z ustrelitvijo enajstih aktivistov in v taboriščih pokončanimi enajstimi vaščani je bila uničena elita tega kraja.

Brez zmagovite NOB in celotne protifašistične koalicije bi bil slovenski narod izbrisan z evropskega zemljevida in razčlovečen. Imeli bi povsem drugačno Evropo, pa tudi osnovna razmerja v svetu se bi spremenila. V tisti usodnih časih se je velika večina evropskih narodov zavedala, da morajo lastni fizični obstoj braniti z orožjem v roki. Šlo je dobesedno za preživetje ali izginotje slovenskega naroda. To je bilo primarno, vse drugo bi moralo biti temu absolutno podrejeno.«

OF ni bila le glavna organizatorica partizanskega boja proti okupatorjem, marveč je imela v svojem programu od vsega začetka tudi zahtevo, da ima slovenski narod elementarno pravico do samoodločbe in do nacionalne, torej državne suverenosti. In to je bil boj tudi za združitev vseh Slovencev, boj za Primorsko in Koroško, pa tudi boj za boljše življenje.

Dr. Ljubica Jelušič

članica predsedstva ZB Slovenije, ob obletnici postavitve spomenika 33 padlim borcem in žrtvam fašističnega terorja na Grmačah 14. julija 2018:

»Danes se spominjamo natančno 65. obletnice postavitve spomenika padlim borcem in drugim žrtvam, imamo pa v mislih tudi še eno pomembno obletnico letos, in sicer 70. obletnico

ustanovitve Zveze borcev Slovenije. Zveza borcev je nastala 4. julija 1948, v obdobju, ko sta Jugoslavija in z njo Slovenija preživljali težko zunanjepolitično in gospodarsko izolacijo, ki jo je odredilo vodstvo Sovjetske zveze. V zgodovini to obdobje opisujemo kot spor z informbirojem.

Zveza borcev je postala čuvajka spominov na vse padle partizane, talce, internirance, skrbela je za ohranitev vrednot tovarštva, solidarnosti, poguma in žrtvovanja za domovino, ter se počasi preoblikovala v silo, ki je zagovarjala veteranske pravice ljudi, ki so aktivno sodelovali v partizanskem boju.

Zveza borcev Slovenije, s sedanjim imenom ZZB NOB, je v svoji zgodovini ohranjala status civilnodružbene organizacije, ki pa je imela močno politično vlogo. Stališča, programi, resolucije ali druge javne izjave so bili sprejeti ob vseh ključnih prelomnicah za državo Jugoslavijo in danes tudi za našo domovino Slovenijo. Te izjave so še danes zanimive za raziskovanje, saj kažejo na to, kako so različna vodstva ZZB skrbno preučevala in analizirala stanje v našem političnem okolju. Posebno zanimivo je, kako je Zveza borcev v prelomnih letih za Slovenijo, 1990 in 1991, s simpatijami in podporo spremljala priprave na osamosvojitve Slovenije.

V času vojne za Slovenijo so borci podprli Teritorialno obrambo, nekdanji partizanski generali pa so ponudili svojo strokovno pomoč predsedstvu Republike Slovenije pri osamosvajanju. Nekateri med njimi so z občudovanjem govorili o TO in teritorialcih, v katerih so videli svojo mladost. Tako je nastala posebna tesna vez med TO in pozneje Slovensko vojsko in Zvezo združenj borcev za vrednote NOB. To vez vidimo tudi danes.«

**Vsi govori so v celoti
objavljeni na spletni strani
www.svobodanabeseda.si**

Dr. Maca Jogan

zaslužna profesorica na FDV, članica Sveta ZB NOB Slovenije, na slovesnosti ob dnevu spoštovanja vrednot NOB na Ptujskem 4. avgusta 2018:

»Za nekatere politične struje (zagovornike) osamosvojitve naj bi šele večstrankarske volitve (1990) prinesle pravo osvoboditev (izpod »suženjstva totalitarizma«). Ta nova »osvoboditev« se kaže predvsem v tem, da že več kot četrt stoletja divja na Slovenskem pravi protipartizanski, protisocialistični vihar. Njegova rušilna moč se napaja pri zahtevah slovenskih domobrancev Združenih slovenskih protikomunistov v Argentini, ZDA, in drugod po svetu (Tabor, Buenos Aires, julij-avgust 1990). Iz natančnega seznama njihovih zahtev, katerih uresničitev naj bi bila temelj za spravo in predvsem za »mirno sožitje Slovencev« za vse čase, navajam le nekaj pomembnih: »1. Razveljaviti vso zakonodajo, ki ima za idejno podlago osvobodilno vojno (NOB). 2. Vrniti slovenskim domobrancem čast in priznanje, da so z odporom proti komunistični revoluciji prav v obdobju sovražne okupacije moralno upravičeni in po občasnem meddržavnem pravu legitimno podprti branili eksistenčne interese slovenskega naroda ter s tem stali v službi najvišjih vrednot civiliziranega človeštva: Bog - narod - domovina. 3. Rehabilitirati ustanovitelja, poveljnika in idejnega vodjo slovenskega domobranstva gen. Leona Rupnika in škofa dr. Gregorija Rožmana, ki je zvest svoji zvišeni službi ... bil tudi v času državljanske vojne za časa tuje okupacije nezmotljiv učitelj in skrbni pastir svojemu narodu. ... 11. Vrniti vso po komunističnem režimu zaplenjeno ali pod pritiskom odtujeno imovino njihovim izvirnim lastnikom ali njih zakonitim dedičem. ... 13. Odstraniti vse spomenike komunističnim vodjem in za komunistični sistem zaslužnim osebam ali pa na enako vidna mesta postaviti spomenike tudi domobranskim in drugim zaslužnim narodnim osebnostim.«

V novejšem času smo vedno pogosteje priče uničevanju materialne dediščine, spomenikov; očiten primer je bližnje Kidričevo. V opravičilo za te skrunitve spomenikov se vedno pogosteje pojavljajo označbe, da naj bi šlo zgolj za tako imenovani NOB, za plod »politične ideologije«, za »privid preteklosti«.

V novejšem času smo vedno pogosteje priče uničevanju materialne dediščine, spomenikov; očiten primer je bližnje Kidričevo. V opravičilo za te skrunitve spomenikov se vedno pogosteje pojavljajo označbe, da naj bi šlo zgolj za tako imenovani NOB, za plod »politične ideologije«, za »privid preteklosti«.

Milan Gorjanc

član predsedstva ZZB Slovenije, ob jubileju ustanovitve Trboveljske partizanske čete na Vrheh nad Trbovljami 14. julija 2018:

»Pred časom so v Velenju dnevno svetlobo ugleдали plakati z nacistično sovražno vsebino. Pisani v gotici, kar je bila uradna pisava v Hitlerjevem velikem nemškem rajhu. Slika prikazuje množico mladih ljudi v uniformah Hitlerjugenda, v ospredju pa je mladi častnik nemškega Wehrmachta z železnim križcem pod vratom odločnega pogleda nekam v levo, verjetno v duhu Nemške nacionalne socialistične delavske stranke, ki je to bila zgolj na papirju, v dejanjih pa najekstremnejša in zločinska organizacija 20. stoletja. Morda pa že vidi zmagovalca z leve. Zelo pomenljiva so sporočila s plakata. Zgornje je Za družino, pri čemer družino sestavljajo oče, mati in dva otroka. Mar to ni zgleдна družina neke stranke nekega filozofa, ki sicer dela v kmetijstvu, ne pa v kmetijski proizvodnji, temveč v ugodno plačani državni službi? Odstopil je od volitev, čeprav je govoril, da bo dobil celo 30 odstotkov glasov, svoje volivce pa pozval, da volijo vodjo. Drugi slogan je Za državo, kjer je predstavljena Slovenija v črni barvi, najljubši Hitlerjevi barvi. Mi jo radi vidimo kot svetlozeleno, prijazno očem, srcu in duši. Črna je bila Slovenija pod fašizmom in nacizmom, pa tudi razdeljena med njima. Tretji slogan Za raso s kljukastim križem pa je zelo sporočilen. Za raso? Katero? Slovenci smo v času rajha bili nižja rasa, ki jo je bilo treba iztreti: ubiti, razseliti, odvzeti nacionalno identiteto. Verjetno so mazači kova Hitlerjevega »maleraja« hoteli izraziti, da so številni prebivalci Velenja po rodu enega od staršev z drugih območij nekdanje skupne domovine in zato nižje rase, nekoč Bizantinci, danes pa čefurji. Grb občine je prebarvan v rdeče in črno s svastiko na vrhu nebotičnika. Sporočilo je jasno – trenutna oblast v občini je v rokah stranke socialnih demokratov – rdečih in zamenjali naj bi jo nacionalni demokrati – črno-rdeči nacisti. Te plakate so naredili in raztrosili Slovenci, kot je bil Odilo Globočnik, tržaški krvnik in SS-general, in verjetno tudi potomci Slowenische SS Hilfpolizei ali po njihovo domobranci.«

»Pred časom so v Velenju dnevno svetlobo ugleдали plakati z nacistično sovražno vsebino. Pisani v gotici, kar je bila uradna pisava v Hitlerjevem velikem nemškem rajhu. Slika prikazuje množico mladih ljudi v uniformah Hitlerjugenda, v ospredju pa je mladi častnik nemškega Wehrmachta z železnim križcem pod vratom odločnega pogleda nekam v levo, verjetno v duhu Nemške nacionalne socialistične delavske stranke, ki je to bila zgolj na papirju, v dejanjih pa najekstremnejša in zločinska organizacija 20. stoletja. Morda pa že vidi zmagovalca z leve. Zelo pomenljiva so sporočila s plakata. Zgornje je Za družino, pri čemer družino sestavljajo oče, mati in dva otroka. Mar to ni zgleдна družina neke stranke nekega filozofa, ki sicer dela v kmetijstvu, ne pa v kmetijski proizvodnji, temveč v ugodno plačani državni službi? Odstopil je od volitev, čeprav je govoril, da bo dobil celo 30 odstotkov glasov, svoje volivce pa pozval, da volijo vodjo. Drugi slogan je Za državo, kjer je predstavljena Slovenija v črni barvi, najljubši Hitlerjevi barvi. Mi jo radi vidimo kot svetlozeleno, prijazno očem, srcu in duši. Črna je bila Slovenija pod fašizmom in nacizmom, pa tudi razdeljena med njima. Tretji slogan Za raso s kljukastim križem pa je zelo sporočilen. Za raso? Katero? Slovenci smo v času rajha bili nižja rasa, ki jo je bilo treba iztreti: ubiti, razseliti, odvzeti nacionalno identiteto. Verjetno so mazači kova Hitlerjevega »maleraja« hoteli izraziti, da so številni prebivalci Velenja po rodu enega od staršev z drugih območij nekdanje skupne domovine in zato nižje rase, nekoč Bizantinci, danes pa čefurji. Grb občine je prebarvan v rdeče in črno s svastiko na vrhu nebotičnika. Sporočilo je jasno – trenutna oblast v občini je v rokah stranke socialnih demokratov – rdečih in zamenjali naj bi jo nacionalni demokrati – črno-rdeči nacisti. Te plakate so naredili in raztrosili Slovenci, kot je bil Odilo Globočnik, tržaški krvnik in SS-general, in verjetno tudi potomci Slowenische SS Hilfpolizei ali po njihovo domobranci.«

Srečanje domicilnih enot v Črnomlju

Občina Črnomelj in Združenje borcev za vrednote NOB Črnomelj vabita na Srečanje domicilnih enot NOV in POS ter prijateljev Bele krajine, ki bo v **nedeljo, 2. septembra 2018, ob 11. uri** na prireditvenem prostoru v Jurjevanjski dragi v Črnomlju.

V kulturnem programu na srečanju, ki je namenjeno vsem borcem enot NOV in POS, članom združenj borcev za vrednote NOB Slovenije, veteranskim organizacijam, društvom, mladini in vsem prijateljem Bele krajine, bosta poleg drugih sodelovala tudi Partizanski pevski zbor in Godba na pihala Črnomelj.

Martin Skube, predsednik ZB za vrednote NOB Črnomelj

Vabilo na planino Jezerca

Združenje borcev za vrednote NOB Cerklje na Gorenjskem vabi v **soboto, 8. septembra 2018, ob 11. uri** na spominsko slovesnost ob 76. obletnici napada na 2. grupo odredov in padle borce 2. grupe odredov in Krvavške čete v avgustu leta 1942. Spominska slovesnost bo pri osrednjem spomeniku NOB na planini Jezerca pod Krvavcem, kjer bomo pripravili tudi kulturni program.

Obenem v soboto, 8. septembra, vabimo na pohod po Poti spomina in tovarištva in 2. grupe odredov z Bča preko Davovca, Trdovnika na planino Jezerca. Pohodniki bodo ob 8. uri začeli pohod na Bču pred Štefanjo goro, 500 m nad postajo gondolske žičnice za Krvavec.

Združenje borcev za vrednote NOB, Cerklje na Gorenjskem

70. obletnica smrti Josipa Križaja

Združenje borcev za vrednote NOB občine Piran vabi **29. septembra 2018 z začetkom 10. uri** na spominsko slovesnost pred stavbo aerodroma Portorož v Sečovljah. Pri doprsem kipu narodnega heroja Josipa Križaja in pilota se bomo spomnili 70. obletnice njegove smrti.

Bojan Česnik, predsednik

Priključitev Primorske

15. septembra ob 11. uri bo v Komnu proslava Priključitev Primorske k matični domovini.

Prijave za avtobusni prevoz sprejemamo na telefonski številki: 01/432 52 41. Odhod avtobusa bo ob 8.30 izpred Hale Tivoli v Ljubljani.

Mestni odbor Ljubljana

75. obletnica Kobariške republike

Spominska slovesnost ob 75. obletnici ustanovitve Kobariške republike bo **29. septembra 2018 ob 11. uri** v kulturnem domu Kobarid. Slavnostni

govornik na proslavi bo prvi predsednik Republike Slovenije, tovariš Milan Kučan. Ob 10. uri istega dne bo v Domu Andreja Manfreda slovesen podpis listine o pobratenju med ANPI Nadiških dolin, ANPI Čedad in KO ZB Kobarid.

V kulturnem programu bodo nastopili Moški pevski zbor Provox, mešani pevski zbor Fajna banda iz Benečije in učenci Osnovne šole Simon Gregorčič Kobarid. Zaželena je udeležba praporščakov. Informacije: **Vojko Hobič KO ZB Kobarid, 040 234 051.**

Odkritje doprsnega kipa dr. Joži Vilfanu

Območno združenje borcev za vrednote NOB Nova Gorica vabi na odkritje spominskega obeležja partizanu, politiku in diplomatu dr. Joži Vilfanu pred sedežem združenja v Kidričevi ulici 6. Slovesnost bo **8. septembra 2018 ob 11. uri** v Novi Gorici. Obeležje bo odkril Janez Stanovnik, častni predsednik ZB za vrednote NOB Slovenije.

OZ borcev za vrednote NOB Nova Gorica

Vsi smo rojeni svobodni

Taboriščni odbor Ravensbrück pri ZB za vrednote NOB Slovenije in koordinacijskem odboru žrtev vojnega nasilja tudi letos pripravlja tradicionalno srečanje nekdanjih internirank in internirancev, političnih zapornic in zapornikov ter ukradenih otrok, njihovih svojcev in prijateljev v Portorožu.

Srečanje bo **od petka, 14. septembra, do ponedeljka, 17. septembra 2018**, v hotelih Life Class v Portorožu. Osrednja slovesnost bo v nedeljo, 16. septembra, ob 11. uri v Kongresnem centru dvorane Colombo Hotela Slovenija v Portorožu pod častnim pokroviteljstvom in z nagovorom predsednika Republike Slovenije Boruta Pahorja. Slavnostna govornica ob tej priložnosti bo Vlasta Nussdorfer, varuhinja človekovih pravic.

Slovesnost, ki bo letos potekala pod naslovom Vsi s(m)o rojeni svobodni, s podnaslovom Za svobodo, dostojanstvo in mir, bomo povezali z dvema obletnicama: 70-letnico ZB za vrednote NOB Slovenije, ki nadaljuje tradicijo Osvobodilne fronte in se je zavezala spoštovanju vrednot partizanstva, hkrati pa tudi s 70-letnico Splošne deklaracije človekovih pravic. Obe sta se udeležili na tragičnih izkušnjah druge svetovne vojne, ki je vojno iz strelskih jarkov dobesedno prenesla v vsak dom, ko so ženske in številni otroci iz nemih opazovalcev postali anonimne vojne žrtve v zaporih, taboriščih in izgnanstvih.

Temeljno sporočilo slovesnosti je, da je vsaka vojna nesmiselna, razen če poteka v luči svobode in dostojanstva za vse in v bran temeljnih človekovih pravic. Prav vsem, predvsem pa mladim, želimo obuditi ljubezen do sočloveka, do rodne grude in jezika ter do vrednot generacije slovenskih taboriščnic in taboriščnikov, kot so tovarištvo, solidarnost, sočutje, pravičnost in enotnost.

V kulturnem programu, ki bo stkan v opomin iz spominov žrtev nesmiselnih vojn in pravičnega upora, bodo sodelovali orkester Slovenske vojske

s solisti, Partizanski pevski zbor, pevka Tinkara Kovač, tenorist Martin Sušnik, balerine Baletne šole Stevens, pevski zbor Osnovne šole Koper, dramski igralec Domen Valič, TV Medvode s projekcijami in številni drugi.

Cena polpenziona v dvoposteljni sobi je 51 evrov na dan. Dopláčilo za enoposteljno sobo je 18 evrov na dan. Namestitev bo v hotelih Riviera in Slovenija. Prijave sprejemamo do vključno 10. septembra 2018 pisno na naslov: **ZB NOB Slovenije, Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana, ali po telefonu na številko 01/434-44-45, gsm 051/392-120, e-naslov: info@zsb-nob.si**

Matjaž Špat, predsednik TO Ravensbrueck

Skozi trpljenje v svobodo

Taboriščni odbor Rab - Gonars skupaj z občino Rab vabi na srečanje preživelih taboriščnikov, njihovih svojcev in prijateljev v **nedeljo, 9. septembra, ob 11.30** na pokopališču taborišča Kampor na otoku Rab.

Letos mineva 75 let, odkar so 11. septembra 1943 taboriščniki osvobodili italijansko fašistično taborišče Rab. V njem je v letih 1942 in 1943 trpele 15.000 taboriščnikov, največ Slovencev, Hrvatov in Judov.

Letošnja slovesnost tako kot vse dosedanje ni namenjena samo počastitvi spomina na težke dni naše skupne preteklosti, ampak je tudi most prijateljstva med hrvaškim in slovenskim narodom, most, ki nas združuje v spominu in opominu, da se nasilje, povezano z različnimi ideologijami, ne bi več ponovilo.

V sedanjem času si je težko predstavljati, da je vse to, kar se je dogajalo na Rabu, bilo res. Saj se zdi, kot da je vse le grozljivka, zgodba, ki so si jo izmislili, da bi strašili prihodnje rodove. Pa je bilo v resnici veliko huje, kot lahko prikažejo spominske pripovedi in dokumentarno gradivo o taborišču na Rabu, ki je bilo le eno izmed številnih taborišč. Letošnja slovesnost bo le drobec v velikanskem mozaiku na podobi o prehojeni poti trpljenja in upornosti slovenskih ljudi. Upornost se je rodila v nedrhi skrajne razčlovečenosti, v katero so bili pahnjeni tisoči, prepuščeni ubijalski praksi okupatorskih oblasti.

Na prireditvi bo nastopil Moški pevski zbor Svoboda Kočevje, program bo povezovala Silvana Knok skupaj z nastopajočimi z otoka Rab.

Taboriščni odbor Rab - Gonars

Vabilo na Puč v Martinj Vrh

Občina Železniki, borci gorenjskih partizanskih enot, Združenje borcev za vrednote NOB Škofja Loka in občinska organizacija za vrednote NOB Železniki vabijo na srečanje borcev gorenjskih partizanskih enot ter vseh članov in prijateljev Združenja borcev za vrednote NOB, ki bo v **nedeljo, 2. septembra 2018, ob 11. uri** na Puču (pri Potočnikovih) v Martinj Vrh.

Slavnostni govornik na srečanju bo Metod Dragonja, nekdanji predsednik uprave Leka. V pestrem

90 let Jožeta Novaka

// PIŠE: Ivan Baloh

Rodil se je 23. februarja 1928 v gorski vasici pod Pohorjem, kot mnogi takrat je odraščal v skromnosti in pomanjkanju. Tako življenje ga je ustvarilo klenega, odločnega, poštene-ga moža, ki ga odraža še današnja pokončna drža. Še danes je veliki simpatizer partizanstva iz minulih vojnih časov, ko se je bilo treba upreti okupatorju, ki je okupiral Slovenijo, kateri je grozilo uničenje slovenskega naroda. Sodeloval je v odporu v številnih partizanskih akcijah vsa štiri leta vojne. Zato se še danes rad udeležuje proslav in spominskih dogodkov po vsej Sloveniji. Danes živi v Moravčah. Je krajevni kronist, ki mnogo piše o domačih dogodkih, pa tudi o bližnji in daljni okolici. Seveda ga vedno povsod spremlja njegova dobra sopotnica Angelca, ki se zaveda, da starejši potrebuje pomoč.

Jože je dober tovariš in prijatelj. Vedno se radi srečamo z njim na raznih družabnih srečanjih in proslavah, ki jih pogosto ovekoveči s svojim fotoaparatom in dopisom v javnih občilih.

Da bi se še dolgo srečevali z njim, smo mu vsi zaželeli in še mnogo zdravih let ob njegovi 90-letnici.

Zahvala

Spoštovani predsednik in drugi! Slavnostna akademija ob 70. obletnici slovenske borčevske organizacije je bila v Brežicah izpeljana v zadovoljstvo vseh naših članov. Partizanski pevski zbor je svojo nalogo izjemno opravil, pa tudi brežiški gimnazijci, ki so sodelovali v programu, so bili izvrstni. Odličen govor Silva Gorenca, člana sveta ZZB, je bil nagrajen z bučnim aplavzom, Tilka Bogovič, članica predsedstva ZZB za vrednote NOB Slovenije, pa je ob tej priložnosti podelila priznanja ZB.

Stane Preskar, predsednik ZB NOB Brežice

Priznanje

Feodor Fedja Lužovec, dolgoletni in častni predsednik krajevne organizacije Združenja borcev za vrednote NOB Ljubljana Bežigrad »7. september«, je letos prejel nagrado mesta Ljubljane. V obrazložitvi je zapisano, da je med drugo svetovno vojno odšel v partizane. Pod poveljstvom Valterja Perića je od leta 1944 do 1945 branil Sarajevo. V spopadu je bil hudo ranjen. Leta 1945 se je iz Banjaluke vrnil v Ljubljano. Od takrat je aktiven v Zvezi borcev. Je prejemnik številnih priznanj. Bil je aktiven dolgoletni predsednik ZB NOB – KO »7. september«. V času njegovega mandata so izdali knjigo z naslovom Spomini v kamen vklesani, ki govori o spominskih ploščah in spomenikih NOB na območju četrtne skupnosti Posavje. Sodeloval je tudi pri organizaciji in izvedbi številnih proslav, predvsem pri vsakoletni proslavi 7. septembra in komemoraciji ob partizanski grobnici v Stožicah.

Besedilo: Mestna občina Ljubljana

Prošnja

za pomoč pri ugotovitvi kraja posmrtnih ostankov padlega borca NOB 1941–1945 Janeza Plohla.

Rastko Plohl vas v imenu širšega sorodstva naprošam, da nam pomagate poiskati kraj in posmrtno ostanke našega sorodnika Janeza Plohla, rojenega 4. marca 1927, stanujočega v Zagojičih, občina Gorišnica (prej S. Marjeta niže Ptuja) pri Ptujju, padlega leta 1944 na Dolenjskem.

Po pripovedovanju soborcev, ki so leto ali dve po drugi svetovni vojni obiskali njegove starše, Franca in Elizabeto Plohl, je bil ranjen s strelnim orožjem okupatorja pri prehodu reke Krke na Dolenjskem. Na poti je zaradi ran kmalu umrl. Pokopali so ga približno dve ali tri ure hoje od reke Krke v gozdu pod bukvijo. Na drevo so vrezali partizansko oznako z letnico 1944.

Soborci, ki so ga pokopali, so šli iskat njegov grob, da bi domačim lahko povedali, kje grob je, pa ga niso našli. Izgubili so orientacijo, saj niso bili domačini.

Na osnovi tega pripovedovanja smo 28. aprila 2018 na hribu Kozjek blizu Dobrnica v gozdu našli delno zapuščen neznan partizanski grob z vrezano oznako na drevesu bukve in komaj vidno kamnito gomilo:

– slika Triglava s črkama OF,

– v Triglavu sta črki VA in pod njima 1944,

– pod tem znakom sta v vrezanem kvadratu črki P. J.,

– pod kvadratom in inicialkama je z majhnimi številkami vrezana letnica 1956, kar bi lahko bilo leto prekopa in pokopa na drugo lokacijo v katerega od bližnjih krajev ali v partizanski kostnico v Žužemberku, vendar tega ne vemo.

Po vseh podatkih, ki jim imamo od ustnih pričevanj njegovih soborcev, bi lahko to bil grob Janeza Plohla.

Podatke o sorodniku Janezu Plohlju smo našli tudi v knjigi Kozjanski odred, II. knjiga, dr. Tomaža Teropšiča, kjer je na 296. strani zaveden kot borec Kozjanskega odreda in da je padel v Pilštajnu konec leta 1944, kar je več deset kilometrov stran od najdenega groba na Kozjeku. Avtor pove, da podatki v knjigi niso nujno popolnoma točni ali

so pomanjkljivi, saj so določeni podatki vneseni na osnovi povojnih pričevanj in tudi manjkajočih listin. Knjiga omenja še, da je Kozjanski odred zagotavljal borce za dolenjske in gorenjske partizanske enote.

Zelo bi nam prišli prav podatki o morebitni premestitvi ali poti iz Kozjanskega odreda na Dolenjsko ter o prenosu posmrtnih ostankov v skupno partizansko kostnico v Žužemberku ali kam drugam.

Rastko Plohl in sorodniki

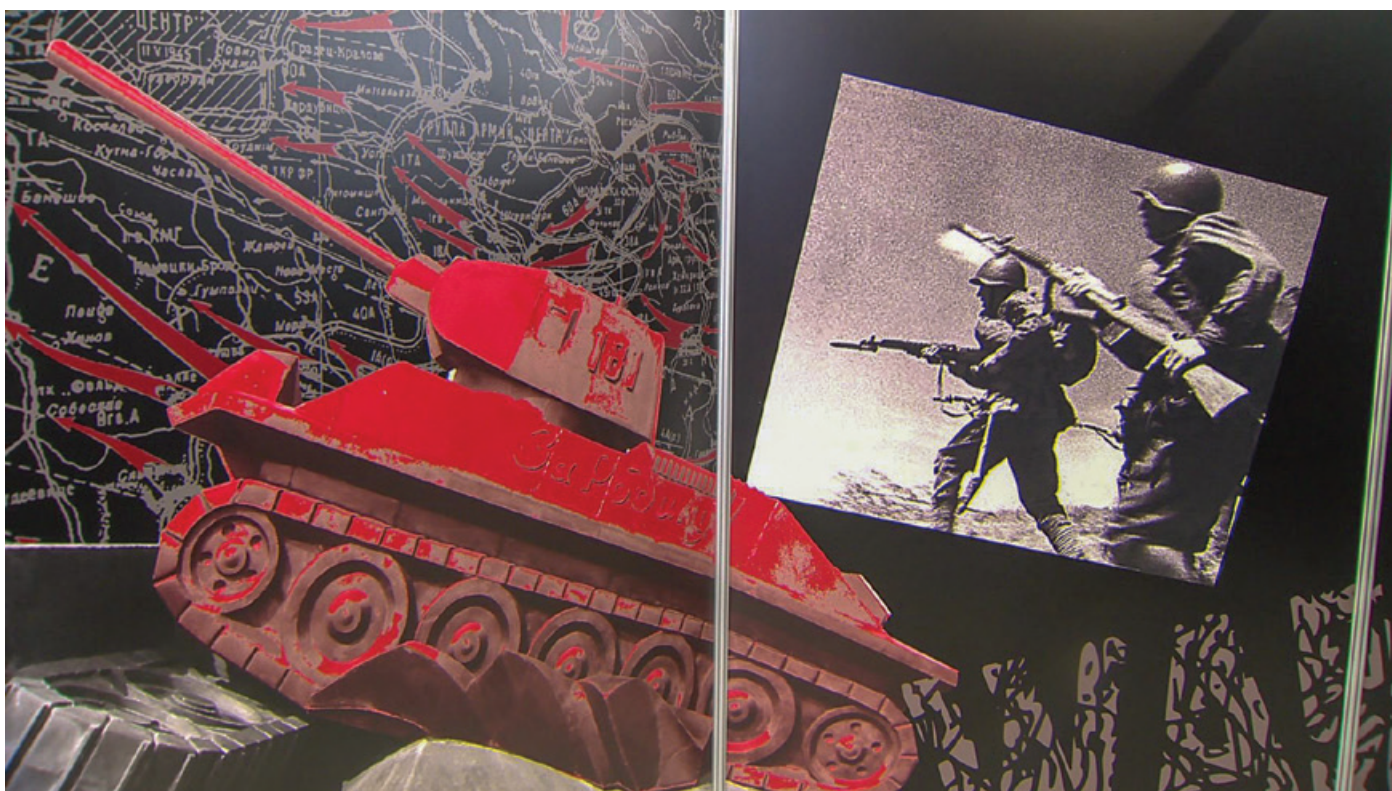
Vojaško – zgodovinsko združenje Vojna in miti

Ruska razstava o koncu druge svetovne vojne

Na začetku avgusta so v novogoriškem centru Eda odprli razstavo ruskega vojaško-zgodovinskega združenja Vojna in miti, ki jo organizirata Veleposlaništvo Ruske federacije v Sloveniji in Ruski center znanosti in kulture (RCZK) v Ljubljani.

// BESEDILO IN FOTO: Janez Alič

Podpredsednik Zveze veteranov vojne za Slovenijo Danijel Božič je o razstavi povedal: »Razstava pripoveduje samo to, kakšna so bila dejstva ob koncu druge svetovne vojne in kdo je koga osvobajal, kdo je bil okupator, kdo je bil osvoboditelj. In ta razstava je pomembna prav zaradi tega, ker danes poslušamo vse mogoče konstrukte, izmišljotine, sprevračanja, spreobračanje. Tudi o osamosvojitveni vojni poslušamo spreobračanja, čeprav smo živi tisti, ki smo bili zraven. Zato so potrebne take in podobne razstave.« Veličastna razstava prvič gostuje v Slo-

Ruska razstava o koncu druge svetovne vojne v centru Eda v Novi Gorici

Z razstavo želijo organizatorji aktualizirati vprašanja, povezana z bojnim delovanjem Rdeče armade v končni etapi druge svetovne vojne 1944-45 in približati takratne dogodke različnim generacijam Evropejcev.

Koncept razstave predvideva slikovit prikaz najodmevnejših in najodločilnejših dejanj pri osvobajanju vzhodne in osrednje Evrope izpod nacistične okupacije. Gradiva so razstavljeni na način, ki je razumljiv tako strokovni kot laični javnosti in sledi kronološkemu ključu. Mlajše generacije na žalost vedo zelo malo o zgodovini druge svetovne vojne in o ceni, ki so jo plačali sovjetski ljudje, ko so s svojega ozemlja in iz vzhodne Evrope preganjali sile tretjega rajha in njegovih satelitov ter osvobajali države od »rjave kuge«. V bojih za osvoboditev

Evrope je padlo milijon sovjetskih vojakov, medtem ko je bilo več kot 2 milijoni ranjenih.

veniji, prej pa je potovala po Rusiji. Vprihodnje naj bi se selila po vseh evropskih državah. ●

Naročam revijo SVOBODNA BESEDA

Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov:
ZZB za vrednote NOB Slovenije
Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana

Ime in priimek:

Kraj, ulica, poštna številka:

Telefonska številka:

Naročnino bom plačeval(a): (odgovor označite)

četrletno 9 €,

letno
36 €.

Podpis:

NAROČILNICA

						SVOBODNA BESEDA	HRVAŠKI KARIKATURIST ISMET VO-LJEVICA	GESLO 1	ČUT ZA ZAZNAVO ZNAČILNOSTI JEDI	GESLO 2	NEKDANJI SVIČARSKI SMUČAR (URS; NI: KARLIN)	ZDRAVLJNA GORSKA RASTLINA Z RUMENIMI CVETI	SVOBODNA BESEDA	NAGLAVNI IZRASTEK	PODZEMNI ŽUŽKOJED	
	ZAČAS-NOST, MINLJIVOST	EFIALTSKO DEJANJE, IZDAJA	ZMES PLINOV V OZRAČJU	APNENEC IKRAVEC	CHARLES DICKENS	EGIPČAN. BOG SONCA ZVIŠANI TON E							LOJZE KOLMAN OVERJEVA-LEC LISTIN			
														UREDNIČNA PREGLEDO-VALKA	SVOBODNA BESEDA	
SVOBODNA BESEDA									ZVEČILEC TOBAKA AKVARIJSKA RIBA (NI: ARARA)						KOKOŠ, PUTA	
ČEZ-OCEANSKA LADJA										DIKTAT						
SPOLNO DRAŽILO										LUIGI GALVANI			PRIPADNIK OSVOBODILNE FRONTE, OEFOVEC	DUŠAN URŠIČ VOJAŠKA STOPNJA, SARŽA		
ZGORNJA PLAST ZEMELJSKE SKORJE					SPODNJI DEL NOGE ELEKTRIČNI ŠTEVEČ								MIK, PRELEST POLAGALEC TAPET			
TELESNO OKRASJE, LIŠP						ENERGETSKA DEJAVNOST ZNAK ZA NEON										
OSKAR LANGE											LANTAN LUKA V SEVER. ČILU (NI: ERICA)					VRSTA LOVSKEGA PSA
SLOVENSKA TISKOVNA AGENCIJA					AM. POLO-TOK NA ALJASKI (IZ: ENAKI) IZVOR					NEKDANJA MINISTRICA PAVLINIČ KREBS			ANTON PETJE	OTON GLIHA TURSKI OBLASTNIK, BEG		
NAJVEČJI NARODNI PARK V KENIJI (IZ: VSOTA)						PREBIVALCI IRSKE										
REKREACIJSKA TELESNA DEJAVNOST, ZLASTI HOJA, TEK, GIMNASTIČNE VAJE DARIO FO						NEKDANJA PAPEŽEVA KRONA DEGAS EDGAR								KOFEIN V ČAJU, ČAJEVINA LINDA EVANS		
VRSTA NJIVSKEGA ZELISČA										PREBIVALCI MALJSKEGA POLOTOKA						
ENOTA ZA GLASNOST					SIROMAK, UBOŽEC					ANGLO-AMERIŠKA POVRŠINSKA MERA					ANDREJ ČERNE	

Rešitve križanke pošljite do 15. septembra 2018

Trem izžrebanim reševalcem bomo podarili knjigo.

**SVOBODNA
BESEDA**

Geslo križanke napišite na dopisnico in jo pošljite na naslov:
ZZB NOB Slovenije, Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana, s pripisom
»nagrada križanka«, do 15. septembra 2018.

Ime in priimek: _____

Naslov: _____

Geslo 34. številke SB:

**Izžrebani reševalci križanke iz
33. številke revije Svobodna beseda**

1. **Janez Štrbenc**, Seidlova c. 38, 8000 Novo mesto
2. **Ciril Markovič**, Šišenska 36, 1000 Ljubljana
3. **Vinko Nared**, Vodovodna pot 40, 1381 Rakek

Rešitve križanke:

BROZ, OISE, ROTVAJLER, OBLETNICA, MAIZIERE, OA, ČE, JESE, OMAMNOST, ABA, CID, PERNICA, ANODA, ON, UTE, KEM, KIR, IONI, SLOVENIJE, CALVIN, TALA, ALERGEN, ESA, ERAR, OR, AVGUST, LS, IOS, NIL, LK, OTROČIČEK, VERIST, SVILARIJA, IŽANKA, TONA, ERAR, TISKAR.

Geslo: OBLETNICA ZVEZE BORCEV SLOVENIJE